

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Ιστορικό Μουσείο	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Το Ιστορικό Μουσείο του Ντιμίτροβγκραντ είναι ένα πολιτιστικό και επιστημονικό ίδρυμα, που ιδρύθηκε το 1951. Ήταν το πρώτο στη Βουλγαρία Μουσείο Σύγχρονης Ιστορίας. Το προφίλ του μουσείου είναι ιστορικό και έχει τα εξής τμήματα:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Τμήμα Νέας και Νεότερης Ιστορίας; - Τμήμα Εθνογραφίας; - Καλλιτεχνικό Τμήμα - Πινακοθήκη «Πέτκο Τσουρτσουλιεβ»; - Θυγατρικό παράρτημα – Σπίτι-Μουσείο του Πένιο Πένεφ; - Τμήμα Αρχαιολογίας. <p>Σήμερα στο μουσείο εκτίθενται αντικείμενα από τη νεολιθική έως τη σύγχρονη εποχή, που παρουσιάζονται σε τέσσερις αίθουσες εκθέσεων.</p> <p>Η αίθουσα «Κίνημα εθελοντικής εργασίας στη Βουλγαρία» είναι μοναδική στη Βουλγαρία και αντανακλά ένα πολύπλοκο και αμφιλεγόμενο περίοδο του πρόσφατου παρελθόντος της Βουλγαρίας – από το 1945 έως το 1990. Στολές, σημαίες, βραβεία, φωτογραφίες και άλλα αντικείμενα από την καθημερινή ζωή των εθελοντών εργατών αποκαλύπτουν την ιστορία αυτού του κινήματος και βοηθούν τους επισκέπτες στο πνεύμα της περιόδου.</p> <p>Η αίθουσα «Ντιμίτροβγκραντ» παρακολουθεί την κατασκευή μιας από τις νεότερες πόλεις της Βουλγαρίας, η οποία στη δεκαετία του '50 του εικοστού αιώνα μετατράπηκε σε σύμβολο του σοσιαλισμού.</p> <p>Η αίθουσα Αρχαιολογίας παρουσιάζει αντικείμενα από τη ζωή των οικισμών του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ, μερικά από τα οποία έχουν συνεχή ανάπτυξη από τη νεολιθική περίοδο (6ος αι. Π.Χ.) μέχρι σήμερα.</p> <p>Μέρος της συλλογής του μουσείου είναι ο νεολιθικός άνθρωπος που ανακαλύφθηκε το 2009 κατά τη διάρκεια αρχαιολογικών ανασκαφών διάσωσης του μεσαιωνικού οικισμού στην περιοχή Καρά Ντερέ κοντά στο χωριό Κρουμ του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ. Ο σκελετός αποτελεί μέρος ενός νεολιθικού λατρευτικού συγκροτήματος, το οποίο είναι μοναδικό στο έδαφος της Βουλγαρίας και των γειτονικών χωρών. Αυτό το καθιστά μοναδικό από επιστημονική και εκθεσιακή άποψη. <u>Част от фонда на музея е неолитният човек, открит през 2009 г. при спасителни архαιολογически разкопки на селеневковия селище в</u></p>
2	Σπίτι-μουσείο του Πένιο Πένεφ	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Σπίτι-Μουσείο «Πένιο Πένεφ» στο Ντιμίτροβγκραντ αποτελεί πράξη ευχαριστίας, αγάπης και εκτίμησης για μια από τις πιο δραματικές και προκλητικές προσωπικότητες στη βουλγαρική ποίηση της δεκαετίας του '50 του εικοστού αιώνα - ο Πένιο Πένεφ. Το μουσείο διατηρεί τη μνήμη για αυτόν, λέει την ιστορία του, δημοφιλώνει τα ποιήματά του.</p> <p>Το 1964 στο «Μουσείο της σοσιαλιστικής οικοδόμησης» στο Ντιμίτροβγκραντ εγκαινιάστηκε η έκθεση «Πένιο Πένεφ» που εξελίχθηκε σε μόνιμη έκθεση. Από το 1970 μετακόμισε στη λεωφόρο "Ντ. Μπλαγκόεφ" 9, στο σπίτι όπου έζησε ο ποιητής. Το 1980 η έκθεση μετονομάστηκε σε Σπίτι-Μουσείο του Πένιο Πένεφ - Ντιμίτροβγκραντ.</p> <p>Το μουσείο στεγάζει πάνω από 1.200 εκθέματα στο ταμείο του. Ανάμεσα στα πιο ενδιαφέροντα μουσειακά εκθέματα είναι τα χειρόγραφα των έργων του ποιητή και τα τετράδια με σημειώσεις οι επιστολές, τα προσωπικά αντικείμενα και ένα πορτρέτο του Πένιο Πένεφ ζωγραφισμένο από τον γιο του - τον ζωγράφο Βλαντιμίρ Πένεφ. Το μουσείο διαθέτει οπτικοακουστικό σύστημα που επιτρέπει να ακουστούν οι πρωτότυπες απαγγελίες έργων του ίδιου Πένιο Πένεφ. Οι επισκέπτες μπορούν να δουν επίσης ταινίες αφιερωμένες στη ζωή και τη δημιουργικότητα του ποιητή.</p>
3	Πινακοθήκη	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Η Δημοτική Πινακοθήκη «Πέτκο Τσουρτσουλιεβ» λειτουργεί ως συλλογή έργων τέχνης από το 1962. Ουσιαστικά, είναι ένα μουσείο τέχνης που αποθηκεύει περισσότερα από 2250 έργα από περίπου 400 καλλιτέχνες. Τα τμήματα είναι: Πίνακες, Γραφικά, Γλυπτική, Σύγχρονη Τέχνη και Θεατρική αφίσα. Μαζί με τα έργα διακεκριμένων Βούλγαρων καλλιτεχνών, στη συλλογή παρουσιάζονται έργα καλλιτεχνών που έχουν συνδέσει το δημιουργικό τους μονοπάτι με το Δημιτροβγκραντ.</p> <p>Η πινακοθήκη διαθέτει:</p> <ul style="list-style-type: none"> - μια σημαντική συλλογή θεατρικών αφισών Βούλγαρων και ξένων καλλιτεχνών. - πίνακες ζωγραφικής από τους συμμετέχοντες στις υπαίθριες συνεδρίες ζωγραφικής, - έργα του Συμπόσιου Σύγχρονης Τέχνης «Στο δικό του πλαίσιο - Ντιμίτροβγκραντ», "και από το πρόγραμμα "Προσωπικότητες της δεκαετίας του '90", - ένα έργο του παγκοσμίου φήμης καλλιτέχνη Χριστό Γιαβάσεφ (Κρίστο). <p>Η πινακοθήκη είναι η μοναδική στην χώρα όπου σώζεται ένα εκθέμα από την πρώτη εννοιολογική έκθεση στη Βουλγαρία – το «Θήκη - αρχείο του 88ου» του Νέντκο Σολάκοφ.</p> <p>Είναι ένα κέντρο έλξης για τους εραστές των εικαστικών τεχνών. Κάθε χρόνο, στις αίθουσές της οργανώνονται 10-12 εκθέσεις. Οι εκθέσεις από το ταμείο της πινακοθήκης και των φιλοξενούμενων καλλιτεχνικών μουσείων εναλλάσσονται με εκθέσεις σύγχρονων καλλιτεχνών που παρουσιάζονται μεμονωμένα ή συλλογικά. Στη πινακοθήκη παρουσιάζονται επίσης βιβλία και πραγματοποιούνται συναντήσεις με τους <u>αναγνωστές τους, προβολές ταινιών, συστάσεις και πολλές μορφές συναντήσεων</u></p>
4	Δημοτικό Δραματικό Θέατρο «Απόστολ Καράμιτεφ»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Το Δημοτικό Δραματικό Θέατρο «Απόστολ Καράμιτεφ» - Ντιμίτροβγκραντ είναι ένα πολιτιστικό ίδρυμα με 60 χρόνια ιστορίας. Δημιουργήθηκε το 1953. Ήταν το μοναδικό κρατικό θέατρο σε μια μη περιφερειακή πόλη. Το θέατρο του Ντιμίτροβγκραντ διάνοσε περιόδους δυσκολιών και ακμής και το 1964 έκλεισε. Το κτίριο έγινε δεύτερη σκηνή του θεάτρου του Χάσκοβο. Το 1972 αποκαταστάθηκε και πάλι ως Κρατικό Δραματικό Θέατρο, το 1994 μεταμορφώθηκε σε ανοικτή θεατρική σκηνή «Απόστολ Καράμιτεφ» - Ντιμίτροβγκραντ. Από το 2011, με διάταγμα, έχει μετατραπεί σε Δημοτικό Δραματικό Θέατρο «Απόστολ Καράμιτεφ» - Ντιμίτροβγκραντ.</p> <p>Το 2006, το Δημοτικό Δραματικό Θέατρο «Απόστολ Καράμιτεφ» καθιέρωσε το βραβείο «Αγαπημένος 13' - ως υπόκληση στη μνήμη του προστάτη του θεάτρου, του μεγάλου Βούλγαρου ηθοποιού Απόστολ Καράμιτεφ. Ήταν μοναδικό στο είδος του βραβείου επειδή δίνεται από το ακροατήριο στον αγαπημένο του εκτελεστή, το αγαπημένο ακροατήριο της. 7 είναι οι ηθοποιοί στους οποίους απονεμήθηκε – ο Βαλεντίν Τάνεφ, ο Βράιλο Χρίστοφ, ο Κάμεν Ντόνεφ, ο Χρίστο Μουταφτσίεφ, ο Λοσέν Μπλατέτσκι, ο Καλίν Βρατούτσκι και ο Γκεράσιμ Γκεοργκίεφ-Γκέρο.</p> <p>Ο πύργος διανομής ύδατος θεωρείται ένα από τα σύμβολα της πόλης του Ντιμίτροβγκραντ. Η εγκατάσταση χτίστηκε αμέσως μετά την εγκαίνισή του σιδηροδρόμου του Μπαρουν Χιρς (τον Ιούνιο του 1873) και είναι ένα από τα παλαιότερα ιστορικά και αρχιτεκτονικά μνημεία της πόλης του Ντιμίτροβγκραντ.</p>
5	Πύργος διανομής ύδατος	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Η πόλη του Ντιμίτροβγκραντ έχει μοναδική εμφάνιση. Από τον Απρίλιο του 2014, η πόλη αποτελεί μέρος της 27ης Πολιτιστικής Διαδρομής προς το Συμβούλιο της Ευρώπης. Με την εμφάνισή της αποτελεί παράδειγμα και αναγνώριση της αξίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς των ολοκληρωτικών καθεστώτων του 20ου αιώνα και τη σύνδεσή τους με ορισμένες περιόδους της ευρωπαϊκής ιστορίας. Η Λεωφόρος «Τρέτι Μάρτ» η πλατεία και το σύνολο κτιρίων γύρω της είναι αντανακλούν την αισθητική και το στυλ της συγκεκριμένης εποχής και αποτελούν ενδιαφέρον θέαμα για τους γνώστες του πολιτιστικού τουρισμού.</p>
6	Αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα στην Λεωφόρο «Τρέτι Μάρτ»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Η Λεωφόρος «Μπαλγκάρια» - η Λεωφόρος «Ντιμίταρ Μπλαγκόεφ» – το πάρκο «Μαρίτσα» και το σύμπλεγμα της πλατείας μπισοστά από το αναγνωστήριο «Χρίστο Μπίοτεφ» δηλώθηκαν αστική ακίνητη κληρονομιά με προκαταρκτική κατηγορία "εθνικής σημασίας".</p>
7	Αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα της κεντρικής περιοχής της πόλης	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Η πόλη του Ντιμίτροβγκραντ είναι από τις πόλεις που γνωρίζουν την ακριβή ημερομηνία γέννησής τους - την 2 Σεπτεμβρίου του 1947. Χτισμένη με τον ενθουσιασμό των νέων από 963 οικισμούς, σήμερα η πόλη είναι ένα είδος μουσείου, καθρέφτης του πνεύματος μιας εποχής που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της βουλγαρικής ιστορίας. Το κτίριο του Δήμου χτίστηκε το 1965. Το υψηλό οικοδόμημα 14 ορόφων συνδιάστηκε με ένα κτίριο κυκλικού σχήματος - τη ροτόντα. Στη Ροτόντα διαμορφώθηκε ένα πλαστικό χυτευμένο διάζωμα με μήκος 80 μέτρων, το οποίο παρουσιάζει μια σύνθεση φιγούρων με τίτλο «Η βουλγαρική ιστορία και η ιστορία του Ντιμίτροβγκραντ.»</p>
8	τεία «Μπαλγκάρια» («της Βουλγαρίας»)	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	

9	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Ο Ναός του Αγίου Δημητρίου στο Ντιμίτροβγκραντ είναι το παλαιότερο κτίριο της πόλης και χρονολογείται στο 1884. Σύμφωνα με το θρόλο η αυλή των 8 στρεμμάτων, που προορίστηκε για την κατασκευή εκκλησίας και σχολείου στο χωριό Καγιατζίκ (σημερινή συνοικία Ρακόβοκι της πόλης Ντιμίτροβγκραντ) δωρήθηκε από τον Τούρκο μπάη. Ο ναός χτίστηκε από τους κατοίκους του χωριού Καγιατζίκ. Η κατασκευή άρχισε το 1880 και τελείωσε το 1884 με εθελοντική εργασία, χρηματικές δωρεές και δωρεές σε υλικά ολοκλήρωσε τον πληθυσμό. Οι εικόνες της εκκλησίας που επίσης δωρίστηκαν από τους κατοίκους του χωριού Καγιατζίκ, είναι από τη Σχολή «Ζωγράφσκα» και είναι περίπου τρεις αιώνες παλαιότερα σε σύγκριση με το ίδιο το ναό. Στο δυτικό τμήμα της αυλής υπάρχει ένα παρεκκλήσι «Ανάσταση του Χριστού». Η αρμονία του τόπου επιτυγχάνεται με τον πλούστο, όμορφο και καλά διατηρημένο κήπο. Το 1974, η εκκλησία κηρύχθηκε μνημείο πολιτισμού.
10	Εθνικό Αστρονομικό Παρατηρητήριο και Πλανητάριο «Τζορντάνο Μπουρόν»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το Πλανητάριο, που ιδρύθηκε το 1962, είναι το πρώτο στη Βουλγαρία. Η «Αίθουσα Αστεριών» του είναι εξοπλισμένη με δύο τηλεσκόπια και έχει χωρητικότητα 60 θέσεων.
11	Φεούριο "Μπλέσνα"	Στην περιοχή Καλέτο/Νορμάντα του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ	Ένα από τα πιο διάσημα φεούρια του Μεσαίωνα. Σύμφωνα με τους ιστορικούς, ταυτίζεται με τον Μπλίσσιμος, τον Μπλίσσιμον ή την Μπλέσνα. Μια αληθινή ακμή η Μπλέσνα βιώνει κατά τη διάρκεια της βυζαντινής κυριαρχίας του 11ου - 13ου αιώνα, όταν έγινε πραγματικό πνευματικό και στρατιωτικό κέντρο. Τις μέρες μας, εκί χτίστηκε το παρεκκλήσι του Αγίου Μηνά, όπου υπάρχει μια εικόνα του Αγίου Μάρτυρα Μηνά, για την οποία ο λαός πιστεύει ότι διαθέτει θεραπευτική δύναμη.
12	Θρακικό ιερό των νυμφών και της Αφροδίτης	Χωριό Κασνάκοβο, περιοχή «Γκισούρ Μπουονάρ», 1 χλμ νοτιοανατολικά	Το μόνο καλά διατηρημένο στη Βουλγαρία «Ιερό των Νυμφών και της Αφροδίτης» βρίσκεται περίπου 500 μέτρα βορειοανατολικά του χωριού Κασνάκοβο του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ. Βρίσκεται σε μια όμορφη περιοχή. Το ιερό, που χτίστηκε τον 2ο - 4ο αιώνα, είναι ένα μικρό μέρος του μεγάλου κτήματος του Ρωμαίου άρχοντα Θρακικής καταγωγής του Τίτου Φλάβιου. Ξέρουμε το όνομά του από την καλά διατηρημένη μέχρι τις μέρες μας επιγραφή πάνω από την κεντρική πηγή, που λέει: «Καλή τύχη! Ο Τίτος Φλάβιος Μπέπιουκέντ Εομπενάριος και η σύζυγός του Κλάβντια Μοντάνα έκαναν και αφιέρωσαν το σιντριβάνι στις νύμφες και στη Αφροδίτη». Περιλαμβάνει απομεινάρια θρησκευτικών κτιρίων που χρονολογούνται από τον 2ρο αιώνα, ρωμαϊκή βίλα από το 3ο αιώνα, αμφιθέατρο από το 4ο αιώνα και τρεις πηγές που αρχιτεκτονικά διαμορφώθηκαν σε σιντριβάνια τοποθετημένα πάνω σε μια έλκεψη. Οι πρώτες αρχαιολογικές ανασκαφές έγιναν κατά την περίοδο 1945-1946, στο ιερό λειτουργεί ένα κέντρο πληροφοριών. Οι θρόλοι λένε ότι σε αυτό το γραφικό μέρος το βράδυ, οι όμορφοι φίλοι της φύσης - οι νύμφες - χορεύουν. Σύμφωνα με τη λαϊκή πίστη, αν οι γυναίκες πίνουν νερό από την πηγή, συλλαμβάνουν πιο εύκολα και γεννούν πανέμορφα αγόρια. Οι υπερφυσικές θεραπευτικές ιδιότητες του νερού της πηγής είναι πολύ γνωστές. Για αυτό, από αμνημονεύτων χρόνων, την ημέρα του Σίτας εδώ συγκεντρώνονται άνθρωποι από παντού για να προσέχονται για υγεία και γονιμότητα. Το 1968 το ιερό ανακηρύχθηκε πολιτιστικό μνημείο εθνικής σημασίας.
13	Φρούριο στην περιοχή «Χιόαρά»	χωριό Στάλεβο	Το φρούριο κοντά στο χωριό Στάλεβο του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ βρίσκεται στην περιοχή „Χιόαρά». Χτίστηκε ήδη από τους Θράκες, αλλά έγινε δημοφιλής κατά τον Μεσαίωνα. Κάποιοι από τους ερευνητές το εντοπίζουν ως η αρχαία πόλη Μιλέονα. Ο θρόλος λέει ότι εκεί ακριβώς, στις 9 Μαρτίου του 1230, ο Βούλγαρος τσάρος Ιωάννης Β΄ Αοέν παρακολούθησε και οδήγησε τη μάχη της Κλοκότνιτσα. Αυτή είναι μία από τις μεγαλύτερες ήττες της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, κατά την οποία πιάστηκε αιχμάλωτος ο ίδιος ο Θεόδωρος Κομνηνός Δούκας της Ηπείρου. Μετά τη μάχη ο Βούλγαρος ηγέτης διέταξε να χτιστεί ένα παρεκκλήσι προς τιμήν της νίκης το οποίο ονομάστηκε "Αγ. Σαράντα μάρτυρες". Χάρη στους πατριωτικούς Βούλγαρους το παρεκκλήσι εξακολουθεί να υπάρχει και σήμερα. Κάτω από την κορυφή υπάρχει μια μεγάλη πέτρα που ονομάζεται «Καζάντοστο» ή το Βήμα του Κραλί Μάρκο. Σε αυτή υπάρχει μια σκαλισμένη τρύπα που μοιάζει με βραστήρα και στην οποία έχει νερό, ακόμη και στη μεγαλύτερη ζέση και καύσιμα. Το σχήμα ενός τεράστιου βήματος βρίσκεται δίπλα της, λένε ότι ο ίδιος Κραλί Μάρκο πάτησε εκεί και γι' αυτό το ονομάζουν Βήμα του Κραλί Μάρκο.
14	Υπαίθρια Γκαλερί	χωριό Κρέποστ	Μοναδικές τοιχογραφίες των αδελφών - ζωγράφων Χριστό και Πάντο Πάνεβι - διακοσμούν όλα τα δημόσια κτίρια στο χωριό Κρέποστ του δήμου Ντιμίτροβγκραντ. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το χωριό είναι γνωστό ως «Υπαίθρια Γκαλερί» και οι άνθρωποι εκεί είναι υπερήφανοι για τα έργα των αδελφών που ζωγράρισαν το σχολείο, το δημαρχείο, την υγειονομική υπηρεσία, το αναγνωστήριο, το παρεκκλήσι, την εκκλησία. Τοιχογραφίες υπάρχουν επίσης στο σπίτι τους. Την πρώτη τους τοιχογραφία ο Χριστό και ο Πάντο Πάνεβι έκαναν ακόμη το 1997 οδηγούμενοι από την ευγενική επιθυμία να δωρίσουν κάτι στην πατρίδα τους. Η ιδέα τους βρήκε ζεστή υποδοχή και έτσι, με ενθουσιασμό, οι δύο τους συνεχίζουν το έργο τους μέχρι σήμερα. Οι κάτοικοι του μεγαλύτερου χωριού του Δήμου Ντιμίτροβγκραντ εξερευνούν τις δυνατότητες εγγραφής στο βιβλίο παγκόσμιων ρεκόρ του Γκίνες.
15	Εκκλησία των Ιωαννοστόλων Κωνσταντίνου και Ελένης	χωριό Κρέποστ	Χτίστηκε το 1874 με πρωτοβουλία πατριωτών κατοίκων του χωριού. Η εκκλησία είναι ένα ορθόγωνο πέτρινο κτίριο με στέγη με δύο πλαγιές, είναι τρίκλιτη και με αψίδα. Οι λάτρες των βουλγαρικών αρχαιοτήτων και της χριστιανικής εικονογραφίας θα βρουν στο ναό θαυμάσια και ελάχιστα γνωστά έργα των Βουλγάρων μαστόρων εικονογράφων. Οι περισσότερες εικόνες ζωγραφίστηκαν από τον Νικόλα Ντάντοσφ, φέρουν την υπογραφή του και χρονολογούνται από το 1874. Οι εικόνες και οι τοιχογραφίες σε όλη την εκκλησία έχουν ισχυρό αντίκτιμο στους επισκέπτες.
16	Εθνογραφική Συλλογή «Ντίακο Πένεφ» στο αναγνωστήριο «Προσβέτα-1896»	πόλη Μερνιτάλερι	Προς τιμήν της 1300ης επετείου από την εγκαθίδρυση του βουλγαρικού κράτους το 1980 σε μια αίθουσα του αναγνωστηρίου της πόλης Μερνιτάλερι, εγκαταστάθηκε μια εθνογραφική μουσειακή συλλογή. Με την πάροδο του χρόνου η εθνογραφική συλλογή έχει γίνει ένας χώρος όπου μπορεί κανείς να παρακολουθήσει την ιστορία της πόλης και η οποία μεταδίδει στις γενιές ολόκληρη την πολιτιστική κληρονομιά του οικισμού. Τα εκθέματα που συγκεντρώθηκαν στην αίθουσα είναι όλα δωρεά από πατριώτες κάτοικοι της πόλης Μερνιτάλερι.
17	Εκκλησία του Αγίου Νικολάου του Θαυματουργού	πόλη Μερνιτάλερι	Χτίστηκε το 1858 στην τοποθεσία του παρεκκλησίου του Αγίου Νικόλαου. Οι οικοδόμοι ήταν από την πόλη Μερνιτάλερι, ενώ ως μαστοροί κατασκευαστές απασχολήθηκαν οι Ούστα Μανόλ και Ούστα Παστόλ από το χωριό Γιούγκοβο. Αυτή είναι μια από τις πρώτες εκκλησίες στην περιοχή του Χάσκοβο. Το 1928, όταν ο σεισμός υπέστη σοβαρές ζημιές, ο ναός καταστράφηκε εν μέρει, αλλά αργότερα αποκαταστάθηκε - έγιναν επισκευές και μια επέκταση στο πίσω μέρος του κτιρίου. Χτίστηκε ένα όμορφο ψηλό καμπαναριό. Η τελική αποκατάσταση του ολοκληρώθηκε το 1930. Ο ναός είναι ένα πολύτιμο ιστορικό μνημείο. Οι εικόνες ζωγραφίστηκαν από τον αναγεννησιακό ζωγράφο Ντιμίταρ Αντόφ - ντόπιου του Τοιρπάν. Η κατασκευή και η αρχιτεκτονική του κτηρίου του ναού εξακολουθούν να εκπλήσσουν τους επισκέπτες.
18	Ο χριστιανικός σταυρός	χωριό Κρουμ	Στις 5 Μαΐου 2014, ένας 15μετρος χριστιανικός σταυρός αγιάστηκε κοντά στο χωριό Κρουμ του Ντιμίτροβγκραντ. Είναι κατασκευασμένος από μέταλλο και πάνω του τοποθετήθηκαν φώτα για να λάμψει το βράδυ. Η ιδέα της ανύψωσης του σταυρού ανήκει στους κατοίκους του χωριού, και ο στόχος του ήταν να ενώσει τους ανθρώπους, να τους προσαυτέσει και να τους κάνει καλύτερους. Βρίσκεται στον υψηλότερο λόφο πάνω από το χωριό Κρουμ, στην περιοχή „Γκίτσιταα». Το σύμβολο της χριστιανικής πίστης είναι χτισμένο εξ ολοκλήρου με χρήματα από δωρεές. Η ιδέα είναι να υπενθυμίσει στους ανθρώπους ότι το πνευματικό είναι
19	Μονή της Παναγίας	χωριό Ντόμπριτς	Ένας κάτοικος του χωριού το 1886, μέσα από ένα όνειρο, ανακάλυψε μια ιερή πηγή στα χωράφια του και τα δώρισε για την κατασκευή ενός παρεκκλησίου. Ο ιερός χώρος αποκαταστάθηκε κυρίως μετά το 2000. Το παλιό παρεκκλήσι ανακαίνιστηκε και χτίστηκε ένα διώροφο κτήριο με υπνοδωμάτια. Κάθε χρόνο, την παραμονή της Κοίμησης της Θεοτόκου πολλοί άνθρωποι έρχονται για να τιμήσουν τη Μητέρα του Θεού. Δίπλα στις εξωτερικές πύλες του μοναστηριού χτίστηκε μια άψογη βρύση, από την οποία απηφι υποσχόταν να γεννήσουν τα υποκλήματα τους με το θεραπευτικό νερό της ιερής πηγής.
20	Εκκλησία του Αγίου Χαράλαμπος	Χωριό Τσερνόγκορβο	Χτίστηκε το 1863 από τον μάστορα Ούστα Κώστα από το χωριό Ούστοβο. Ζωγραφίστηκε το 1864 από τον Αλεξίου Εικονογράφο. Σύμφωνα με την λαϊκή παράδοση, οι κάτοικοι του Τσερνόγκορβο επέλεξαν το όνομα του ναού, επειδή κάθε χρόνο, την ημέρα που αφιερώθηκε στον άγιο, στις 11 Φεβρουαρίου, ένα μεγάλο ελάφι έβγαίνει από το δάσος για να θυσιαστεί. Η εκκλησία " του Αγίου Χαράλαμπος έχει 38 εικόνες, μερικές με ημερομηνία και τα ονόματα των εικονογράφων που εργάστηκαν στη δεκαετία του 60 του 19ου αιώνα. Εκτός από τις βιβλικές σκηνές, ενδιαφέρον παρουσιάζει μια σκηνή ενός άγνωστου εικονογράφου που χτίστηκε το 1842 κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας. Το πρόγραμμα για την οικοδόμηση του ήταν ότι χτίζεται ένα νέο σπίτι στον ιερό του χωριού Καλιν. Ο μεγάλος σεισμός του Τοιρπάν του 1928 κατέστραψε την εκκλησία. Αναστηλώθηκε το 1930 με κεφάλαια από το Ταμείο «Ντεποζέ» και δωρεές από ολόκληρο το χωριό. Το 1950 ζωγραφίστηκε από τον εικονογράφο Πέταρ Τζάμιτζεφ από το Πλόβνιτβ. Το κτήριο της εκκλησίας είναι ογκώδες, χτισμένο με τούβλο, με στέγη με δύο πλαγιές και ανοιχτή γκαλερί από τα δυτικά προς τα νότια. Ο πύργος του καμπαναριού είναι χτισμένος στη βορειοδυτική γωνία με είσοδο από την γκαλερί στα δυτικά. Κοντά στη εκκλησία υπάρχει επίσης μια άγια πηγή.
22	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου του Νικηφόρου	χωριό Μποντρόβο	Χτίστηκε το 1858 χάρη στον πλούτο και τη γενναioδωρία του Χατζή Γεωργίου, ο οποίος έλαβε άδεια κατασκευής εκκλησίας το 1856. Ολόκληρο το χωριό συμμετείχε με την εργασία του στην κατασκευή του ναού. Η εκκλησία χτίστηκε από πέτρα, έχει αψίδα και στέγη με δύο πλαγιές. Οι εικόνες ζωγραφίστηκαν το 1859-1860 από τον Νικόλα τον Ζωγράφο. Στη βορειοανατολική γωνία της εκκλησίας χτίστηκε ένα οκτάπλευρο πέτρινο καμπαναριό.
23	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου του Νικηφόρου	χωριό Γκόρσκι Ιζβορ	Η παλαιότερη εκκλησία στο Δήμο του Ντιμίτροβγκραντ, ο Ναός του Αγίου Γεωργίου του Νικηφόρου στο χωριό Γκόρσκι Ιζβορ χτίστηκε το 1854. Οι τοιχογραφίες του ναού έχουν υψηλή καλλιτεχνική αξία. Είναι γνωστό ότι ο επικεφαλής εικονογράφος ήταν ο Γκεόργκι Νταντόσφ Λούκοφ (Πόπυγκοργκιέφ) από τον Τοιρπάν. Η εκκλησία είναι μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας από το 1964.
24	Εκκλησία του Αγίου Ιβάν της	χωριό Ντόμπριτς	Η εκκλησία του χωριού που αφιερώθηκε στον Άγιο Ιβάν της Ρίλας χτίστηκε το 1880.
25	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου	χωριό Μπροντ	Η εκκλησία του χωριού χτίστηκε το 1938.
26	Εκκλησία του Προφήτη Ηλία	χωριό Μ. Ασένοβο	Η εκκλησία του χωριού χτίστηκε το 1884.

№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Πάρκο «Ν. Ι. Βασιτόροφ»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Είναι το παλαιότερο πάρκο στο Ντιμίτροβγκραντ και περιλαμβάνει 821 εκτάρια λιβάδια και 40χροנית δάσος βελανιδιάς. Στο δάσος διαμορφώθηκαν μονοπάτια και φυτεύθηκαν διακοσμτικοί θάμνοι και δέντρα κατά μήκος του κεντρικού χώρου περιπάτου και στα λιβάδια. Το πάρκο χτίστηκε για πολύ μικρό χρονικό διάστημα - μόνο για δύο χρόνια το 1955 και το 1956, κυρίως με εθελοντική εργασία. Στο πάρκο βρίσκεται ο ζωολογικός κήπος, ο οποίος απολαμβάνει το μεγάλο ενδιαφέρον των παιδιών. Εκεί μπορούν να παρατηρηθούν διάφορα είδη - από εξωτικά πουλιά έως αρκούδες. Τα ηλιακά παγκάκια και τα σκιερά μονοπάτια προσελκύουν κατοίκους και επισκέπτες της πόλης. Στο πάρκο βρίσκονται επίσης το Αστρονομικό Παρατηρητήριο και το Πλανητάριο «Τζορντάνο Μπρούνο». Η Λιθόσθα Αστεριών του είναι εξοπλισμένη με δύο τηλεσκόπια και έχει χωρητικότητα 60 θέσεων.
2	Πάρκο «Πένιο Πένεφ»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το μνημειακό πάρκο «Πένιο Πένεφ» είναι ένα από τα εμβληματικά αξιοθέατα του Ντιμίτροβγκραντ. Το πάρκο εκτείνεται σε 365 στρέμματα και είναι μοναδικό με τα 92 είδη δένδρων, θάμνων και λουλουδιών του. Τα γλυπτά, τα χαραγμένα ποιήματα, τα λιθόστρωτα άσπρα μονοπάτια με ασβεστολιθικά κράσπεδα, τα γραφικά περάσματα και οι ψηφιδωτές σκάλες, οι καταράκτες και τα σιντριβάνια είναι καινοτομίες στην αρχιτεκτονική τοπίου της Βουλγαρίας κατά τις δεκαετίες του '50 και του '60 του 20ου αιώνα. Το πάρκο βρίσκεται στο νότιο τμήμα του Ντιμίτροβγκραντ. Έχει ένα όμορφο πανόραμα προς την πόλη. Δοκιμάζεται για τη δική του πρωτότυπη εμφάνιση. Με τα χρόνια το πάρκο έχει γίνει ένας προτεινόμενος χώρος για πολιτιστικές εκδηλώσεις - αυτοσχέδιες λογοτεχνικές αναγνώσεις, συναυλίες, ρεσιτάλ κλπ., όπως και ένα αντιπροσωπευτικό μέρος για όλους τους επισκέπτες της πόλης και τις επίσημες αντιπροσωπείες.
3	Πάρκο Μαρίτσα	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το πάρκο «Μαρίτσα» βρίσκεται στη δεξιά όχθη του ποταμού Έβρου, σε μια υπέροχη ποτάμια αναβαθμίδα. Στο πάρκο φυτεύτηκαν πολλά δέντρα και θάμνοι. Αυτό είναι το μεγαλύτερο από τα τρία πάρκα στο Ντιμίτροβγκραντ. Στην αρχή είχε μια ποίνα, ένα εστιατόριο, ακόμη και ένα τεχνητό ποτάμι όπου ήταν δυνατή η πλεύση με μικρά σκάφη. Το πάρκο έχει πολλά πλατάκια και μακρά μονοπάτια.
4	Προστατευόμενη περιοχή Ζλάτο πολέ (Χρυσό πεδίο)	χωριά Ζλάτο Πολέ, Μπροντ και Ράινοβο	Ο μεγαλύτερος υγροβιότοπος φυσικού χαρακτήρα κατά μήκος του ποταμού Έβρου. Η έκταση της προστατευόμενης περιοχής είναι 84,79 εκτάρια. Καλύπτει τμήματα των περιοχών των χωριών Νόβα Νατέζιτσα (του Δήμου Χάσκοβο), Μπροντ, Ράινοβο και Ζλάτο Πολέ (του Δήμου Ντιμίτροβγκραντ). Περιλαμβάνει ένα συγκρότημα διασυνδεδεμένων υδάτινων λεκανών διαφορετικού σχήματος, μεγέθους και βάθους, καλαμιώνες και τύφες, νησιά και βοσκοτόπους. Είναι ενδιαφέροντα ποικίλων ειδών φυτών και ζώων που απειλούνται με εξαφάνιση και προστατεύονται, όπως το λευκό κρίνο, ο μικρός κορμοράνος, ο ήταυρος, ο κοινός κύκνος και ο αγριόκύκνος και άλλα είδη υδροβίων πτηνών, καθώς και η στικτή νεροχελώνα.
5	Προστατευόμενη περιοχή "Προπάνταλο μπλάτο" ("Το πάνταλο μπλάτο")	χωριό Γκολιάμο Ασένοβο	Μετά από πολλές αλλαγές με την πάροδο του χρόνου, ο υγροτόπος έχει γίνει ένας βιότοπος που προσελκύει πολλά είδη ζώων και φυτικών ποικιλιών.
6	«Νοσοπούκα μικρού κορμοράνου» («Διανυκτέρευση Λαγγόνας») - Ντιμίτροβγκραντ (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Ντιμίτροβγκραντ και χωριό Ραντίτσεβο	Χώρος διατήρησης ενός τμήματος της κοιλάδας του ποταμού Έβρου και υπολείμματα παρόχθων δασών που αποτελούν ενδιαφέροντα και τόπο ανάπαυσης και συσσώρευσης κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης της λαγγόνας (Phalacrocorax pygmaeus) και άλλων προστατευόμενων ζωικών ειδών, όπως το χειμωνοβουτηγάρι, ο ήταυρος, το σαϊνι, το δεντρογόερακο, η βίδρα και άλλα.
7	Σπήλαιο "Ντιάντο Πάνιοβατα Ντούπκα" ("Η Τρύπα του Παππού Πάνιο")	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το όνομα προέρχεται από τον κυνηγό θησαυρών, τον παππού Πάνιο από το χωριό Ρακόβσκι (σημερινή γειτονιά της πόλης Ντιμίτροβγκραντ), ο οποίος εισήγαγε το σπήλαιο για πρώτη φορά. Καταχωρήθηκε στις 26 Ιουλίου του 1964 από τον Μπιορί Κόλεφ - "Αίντα" Χάσκοβο.
8	Σπήλαιο Πόποβιτσα	χωριό Κρέποστ του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης και μήκος 36 μ.
9	Σπήλαιο "Κόρκοβατα Ντούπκα" ("Η Τρύπα του Κόρκου")	χωριό Κασνάκοβο του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ	Το όνομα της σπηλιάς δόθηκε στα τέλη του περασμένου αιώνα, όταν κρύφτηκε σε αυτό ένα αγόρι που ονομάστηκε Κίρκο. Αργότερα, πιθανότατα υπό την επίρρηση των σχολικών βιβλίων για την ιστορία και τη λογοτεχνία, το όνομα αλλάχτηκε στο «Τρύπα του Κυρ Θεοδώρου», συνδέοντάς την με τη μάχη της Κλοκόνιτσα του 1230. Ο θρόλος της πιο σύγχρονης εποχής λέει ότι ο Βούλγαρος τσάρος Ισάννης Β' Ασέν νίκησε τον ελληνικό στρατό και ο αρχηγός του ο Κυρ Θεόδωρος Κορνηνός έκρυψε στην τρύπα και εκεί πιάστηκε αιχμάλωτος. Γι' αυτό το σπήλαιο είναι στόχος πολλών κυνηγών θησαυρών και θρόλων. Αλλά η πιο κοινή είναι η ονομασία "Τοίπα του Κόρκου". Μελετήθηκε και κατονομασθήθηκε από τους Μπιορί Κόλεφ, Β. Γκεντάσκι και Βλ. Μετόνιεφ από το "Αίντα" Χάσκοβο το 1972 και το 1983. Το σπήλαιο έχει ανεξάρτητο κωδικοποιημένο και
10	Σπήλαιοβάραθρο Γκάμπαρα	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης, μήκος 49 μ και μετατόπιση 21 μ.

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΦI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Αρχαία Ρωμαϊκή Βίλα "Αρμίρα" από το 2ο - 4ο αιώνα	4 χλμ. Δυτικά της πόλης του Ιβάνλοβγκραντ	Η αρχαία βίλα χτίστηκε στην κοιλάδα του ποταμού Αρμίρα, που είναι παραπόταμος του ποταμού Άρδα, κατά το δεύτερο μισό του πρώτου αιώνα μ. Χρ. Η βίλα «Αρμίρα» είναι μια από τις αρχαιότερες και πιο ακριβώς χρονολογημένες βίλες από τη ρωμαϊκή εποχή, που έχουν μελετηθεί στη Βουλγαρία. Είναι ένα εξαιρετικό αρχιτεκτονικό μνημείο χτισμένο πριν από 2000 χρόνια. Αυτή είναι η πιο πλούσια διακοσμημένη ιδιωτική κατοικία (παλάτι) από τη ρωμαϊκή εποχή που έχει αποκαλυφθεί στα βουλγαρικά εδάφη. Η βίλα ήταν το κέντρο έγγειας ιδιοκτησίας μιας πλούσιας θρακικής αριστοκρατικής οικογένειας. Ο πρώτος ιδιοκτήτης της ήταν ένας απόγονος του βασιλιά της Θράκης (βασιλεύς). Αυτός έλαβε - για προσοφρά προς την ρωμαϊκή εξουσία - το καθεστώς του Ρωμαίου πολίτη και ως εκ τούτου το δικαίωμα να κτίσει τη μεγάλη βίλα στο αγρόκτημα που είχε ήδη οργανώσει ακόμα στις δεκαετίες 50-70 του πρώτου αιώνα μ.Χ., δηλαδή μόνο είκοσι χρόνια μετά την οριστική κατάκτηση της Θράκης από τη Ρώμη. Η αρχαία βίλα «Αρμίρα» στήθηκε σε έκταση 3600 τετραγωνικών μέτρων, πάνω στην οποία χτίστηκε η κατοικία των ιδιοκτητών, καθώς και ένας κήπος για αναψυχή και περιπάτους. Στη νοτιοανατολική γωνία του κτιρίου χτίστηκε και μια βεράντα από την οποία οι κάτοικοι της βίλας και οι καλεσμένοι τους είχαν απολαύσει το όμορφο τοπίο και το ποτάμι. Αυτό το αρχαίο αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα υπήρχε από τις δεκαετίες 50-70 του 1ου αιώνα μ.Χ. μέχρι το 378 μ.Χ., όταν καταστράφηκε κατά τη διάρκεια του Γοτθικού πολέμου. Η βίλα κήκε μετά τη μάχη της Αδριανούπολης (σημερινή Οδρίν στην Τουρκία) στις 9 Αυγούστου του έτους 378. <u>Ο ίδιος ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Βαλεντινιάνος βρήκε το θάνατό του από τις πληγές που έλαβε στη μάχη, κάπου κοντά στην Αδριανούπολη.</u>
2	Γέφυρα Ατερένσκι	7 χλμ. Νοτιοδυτικά της γειτονιάς "Λάτζα" της πόλης του Ιβάνλοβγκραντ	Η γέφυρα κηρύχθηκε αρχαιολογικό μνημείο πολιτισμού τοπικής σημασίας. Στην παρούσα μορφή της, η εγκατάσταση χρονολογείται από τον 16ο αιώνα, αλλά υπάρχουν υποθέσεις ότι από εκεί περνούσε ένας αρχαίος ρωμαϊκός δρόμος προς το Αιγαίο και αργότερα η γέφυρα είχε μια σύνδεση με την οχυρωμένη πόλη - το φρούριο της Λούττιτσας. Κοντά στη γέφυρα (1 χλμ. χωματόδρομο κατά μήκος του ποταμού Ατερένσκι) υπάρχει ένα από τα πιο ελκυστικά σημεία για πικ-νικ στο δήμο - ο Μεγάλος νερόλακκος. Η περιοχή του ποταμού διαθέτει κατάλληλη τουριστική υποδομή (2 τραπέζια, πάγκους και κρήνη με κρύο νερό), με δυνατότητα διεξαγωγής μεγαλύτερων γεγονότων στο γειτονικό λιβάδι.
3	Μεσαιωνικό φρούριο "Λιουτίτσα"	6 χλμ. Δυτικά της γειτονιάς "Λάτζα" της πόλης του Ιβάνλοβγκραντ	Οι αρχαιολογικές μελέτες ξεκίνησαν το καλοκαίρι του 2002. Σύμφωνα με τους ειδικούς, το φρούριο ήταν μια μεγάλη και πλούσια μεσαιωνική πόλη, που εκτεινόταν σε έκταση 26 στρεμμάτων. Το μήκος των εξαιρετικά καλά διατηρημένων τοίχων του φρουρίου είναι περίπου 600 μέτρα, ενώ οι πύργοι του φρουρίου είναι 14. Εκεί βρέθηκε μια εκκλησία που υπήρχε από τον 13ο έως τον 16ο αιώνα, μια τεράστια νεκρόπολη, νομίματα, καθώς και μαρμάρια απομεινάρια μιας αρχαίας βασιλικής.
4	Δημοτικό Ιστορικό Μουσείο - Ιβάνλοβγκραντ	πόλη Ιβάνλοβγκραντ	Τρεις εκθέσεις παρουσιάζονται στο κτίριο του Ιστορικού Μουσείου - «Αρχαιολογία», «Ιστορία της πόλης και της περιοχής πριν από την Απελευθέρωση» και «Ιστορία μετά το 1878». Στο μουσείο εκτίθενται κεραμικά από την αρχαία βίλα «Αρμίρα», νομίματα, αποσπάσματα ενός θρακικού άρματος κηφείας, απολείματα από τις ανασκαφές του τμήνου κοντά στο χωριό Σβίράτσι, όπως και αντικείμενα από το φρούριο «Λιουτίτσα». Εκτός από τα αρχαιολογικά ευρήματα υπάρχουν τουφέκια και πιστόλια από τον Ρωσο-τουρκικό πόλεμο, εικόνες και έγγραφα διάφορων αρχείων που σχετίζονται με τη ζωή και το έργο των βοεβόδων (καπετάνιων κατά τον πόλεμο για την Απελευθέρωση) Γιάννη Ποπόφ και Στάμπολ Ντιμιτρόφ. Οι επισκέπτες μπορούν επίσης να δουν τον μοναδικό γεωγραφικό και ιστορικό χώρο της Βουλγαρίας από το 1913, καθώς και άλλα αντικείμενα από την πόλη.
5	Εκκλησία της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος	πόλη Ιβάνλοβγκραντ	Ένα εξαιρετικά πολύτιμο δείγμα της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής της Αναγέννησης, της καλής και της εφαρμοσμένης τέχνης στη Βουλγαρία, που κηρύχθηκε αρχιτεκτονικό και καλλιτεχνικό μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας. Η εκκλησία χτίστηκε το 1828 στον χώρο ενός παλαιότερου ναού. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το υπέροχο σκαλιστό τέμπλο με μοτίβα φυτών και ζώων, βασιλικές πύλες, ιερό θρόνο, μικρά εικονοστάσια, πλαστική διακόσμηση της οροφής και των κίωνων και βασιλικές εικόνες υψηλής καλλιτεχνικής αξίας. Η εορτή του Ναού Μεταμόρφωσης του Σωτήρος (6 Αυγούστου) γιορτάζεται με θεία λειτουργία και κουρμπάνι για υγεία. Η εκκλησία είναι ο βασικός ορθόδοξος ναός και είναι ανοιχτή κάθε Κυριακή.
6	Αναγεννησιακό σπιτι-μουσείο του Μιρτού Πασκάλεφ - «Πασκάλεβα κάστα»	πόλη Ιβάνλοβγκραντ	Ένα από τα λαμπρότερα παραδείγματα παραδοσιακού αρχοντικού σπιτιού ενός μεταξοσκωληκτοφύτου του τέλους του δέκατου ένατου αιώνα, το οποίο είναι επίσης αρχιτεκτονικό μνημείο πολιτισμού. Το σπίτι ανακαινώθηκε και στεγάζει το τοπικό εθνογραφικό μουσείο που παρουσιάζει τον παραδοσιακό τρόπο ζωής και τα επαγγέλματα στην περιοχή του Ιβάνλοβγκραντ κατά τη διάρκεια της Αναγέννησης. Το σπίτι έχει μια πέτρινη βάση και κτίστηκε με πλίνθος, ψηλό και επιχρυσισμένο ασβέστη. Στο παρελθόν, το ισόγειο του είχε αγροτικούς προορισμούς και οι δύο όροφοι πάνω του είχαν οικιακή χρήση, τα λεγόμενα «κάστι» ήταν καθιστικά, και το μεγάλο σαλόνι του μεταξοσκωληκτοφύτου - «φέγιατ» χρησιμοποιούνταν για την μεταξοσκωληκτοφροφία και για την αποδοχή επισκεπτών εκτός της σεζόν. Επί του παρόντος η έκθεση βρίσκεται στις δύο κύριους ορόφους και περιλαμβάνει: παραδοσιακό σαλόνι με τζάκι, τραπέζια και οικογένεια (χάλκινο τραπέζια και μαξιλάρια για να κάθεται η οικογένεια του πάτωμα γύρω από αυτό) και χώρο εργασίας της οικοδέσποινας (με μεγάλη βούρτσα, ηλακίτη, ροδάκι, ανέμη και υφαντικό αργαλείο), σαλόνι με όλα τα απαραίτητα χαρακτηριστικά που αποδεικνύουν τον πλούτο των οικοδεσποτών (χάλκινο μαγκάλι για τη θέρμανση του δωματίου με άνθρακα, καναπέδες από ξύλο κοντά στα παράθυρα με υπέροχα χειροποίητα υφάσματα και καλύμματα με λευκή δαντέλα, βαθύ ντουλάπι για την προίκα, τραπέζια για το σερβίρισμα του καφέ με γλυκό του κουσταλιού με σύκο, σκαλισμένο εικονοστάσι, πλούσια διακοσμημένη λάμπα με χρωματιστό γυαλί από την Αδριανούπολη) και σαλόνι μεταξοσκώληκα. Ο δεύτερος όροφος παρουσιάζει τα κύρια στάδια της παραγωγής των κουκουλιών του μεταξίου και χαρακτηριστικές της περιοχής παραδοσιακές φορεσιές. Μετά την ανακαίνισή της, η συλλογή σήμερα έχει 11 νέα αντικείμενα που αντίζονται με τα τοπικά επανέλλιστα και χειροτεχνήματα από τα μέσα του 19 αιώνα - σιδερορομείο, υποδηματοποιία, ύφανση, καλλίματα και κεντήματα.
7	Μονή των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης	πόλη Ιβάνλοβγκραντ	Η Μονή των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στο Ιβάνλοβγκραντ χτίστηκε τον 12ο αιώνα και ένας αιώνας αργότερα σημειώθηκε η άνοδος της όταν έγινε μητροπολιτικό κέντρο. Κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας, το μοναστήρι καταστράφηκε δύο φορές για να αναστηθεί το 1846. Από το 1949 το μοναστήρι του Ιβάνλοβγκραντ δεν κατοικείται από μοναχική αδελφότητα, αλλά κάθε χρόνο στις 8 Σεπτεμβρίου εδώ διοργανώνεται μια βραδιά με νυχτερινή επαγρύπνηση, θεία λειτουργία και κουρμπάνι για υγεία. Σήμερα η Μονή στο Ιβάνλοβγκραντ είναι περιοδικά ενεργή και αποτελεί ένα συγκρότημα εκκλησίας, οικιστικού κτηρίου και παλιάς κρήνης που χρονολογείται από το 1846. Από το παλιό μοναστήρι διατηρείται μόνο το εκκλησάκι, το οποίο είναι τρίκλιτη ψευδο-βασιλική με μεταγενέστερη εικονογραφία (τέλη του 19ου αιώνα) και 8 μεναγίων από παλαιότερη περίοδο εντοιχισμένα στο τέμπλο. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης τα σκαλισμένα κηροπήγια και οι πολυέλαιοι από μάρμαρο.
8	Εκκλησία του Αγίου Αρχαγγέλου Μιχαήλ	χωριό Ντόλνο Λούκοβο	Πρόκειται για μια αξιολογητή τρίκλιτη ψευδο-βασιλική κατασκευασμένη από πέτρα. Στα μαρμάρια αετώματα πάνω από τις δύο εισόδους έχουν χαραχθεί καλλιγραφικές επιγραφές με τα ονόματα των κτητόρων στην ελληνική γλώσσα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μεγάλη κλιμακωτή σκάλα του εικονοστασίου.

9	Θρακικό νεκροταφείο	περιοχή «Ρόνκιτε», 3,5 χλμ βορειοδυτικά του χωριού Ντόλνο Λούκοβο	Κοντά στο χωριό Ντόλνο Λούκοβο βρέθηκαν πολλά ντολμέν (τερά) και ένα περίτεχνα διακοσμημένο νεκροταφείο που χρονολογείται από την εποχή των Θρακών. Ο τάφος κτίστηκε στο επίπεδο του αρχαίου εδάφους και καλύφθηκε με ανάχωμα με ύψος 4 μ. Αποτελείται από ένα ταφικό θάλαμο με ορθογώνια κάτοψη και είσοδο από το νότο, ανοικτό προς τα νότια προθάλαμο και δρόμο χωρίς οροφή (διάδρομο). Οι τοίχοι του θαλάμου καλύπτονται με μεγάλα μαρμάρινα και ασβεστολιθικά μπλοκ συνδεδεμένα μεταξύ τους με σφιγκτήρες σιδήρου, και διακοσμημένα με διάφορες σκαλισμένες στις πέτρες φηγούρες - δίσκους, τετράγωνα, ορθογώνια, ένα πεντάκτινο αστέρι, ένα κεφάλι αλόγου και ένα ψάρι. Οι φηγούρες αυτές, μαζί με το μισοφέγγαρο σκαλισμένο στην είσοδο σχηματίζουν μια σύνθεση με ισχυρό αιωθητικό και κάπως μυστικιστικό αντίκτυπο στους επισκέπτες, ενδεχομένως κρύβοντας κωδικοποιημένες πληροφορίες που σχετίζονται με την τελετή της κηδείας. Ο προθάλαμος χτίστηκε όμοια με το νεκρικό θάλαμο, αλλά χρησιμοποιήθηκαν μόνο ασβεστολιθικοί ογκόλιθοι. Ο δρόμος έχει ένα τοίχο από πέτρες με συγκόλληση λάσπης και διατηρείται εν μέρει. Τα αντικείμενα που βρέθηκαν είναι σχετικά λίγα, επειδή ο τάφος κλέφθηκε ακόμη κατά την αρχαιότητα. Τα περισσότερα από τα ευρήματα βρέθηκαν στον προθάλαμο του τάφου (και μπροστά από αυτόν), και μεταξύ τους είναι: πέτρινο ανάγλυφο που απεικονίζει το κεφάλι ενός αλόγου, θραύσματα αγγείων, χάλκινα περόνη, χάλκινα κοσμήματα, κομμάτια από επιχρυσωμένο ταφικό στεφάνι, ένα ασημένιο νόμισμα και κεραμική λάμπα. Τα ευρήματα και οι σκελετοί αλόγων (η ταφή των αλόγων μαζί με τον οικοδεσπότη είναι ένα σημάδι της θρακικής αριστοκρατίας) δείχνουν ότι κατά πάσα πιθανότητα στον τάφο στο χωριό Ντόλνο Λούκοβο θάφτηκε τοπικός αριστοκράτης της Θράκης, αλλά μέχρι στιγμής δεν έχουν βρει αποδεικτικά στοιχεία που να δώσουν περισσότερες πληροφορίες.
10	Εκκλησία των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης	χωριό Ντόλνο Λούκοβο	Μια από τις πιο καλά διατηρημένες παλιές βουλγαρικές εκκλησίες. Κηρύχθηκε αρχιτεκτονικό μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς τοπικής σημασίας. Χρονολογείται από το 1806 και, σύμφωνα με την παράδοση, κτίστηκε μυστικά στο δρόνιο δάσος για μόνο 7 νύχτες. Καθοριστικός του συντομου χρονοδιαγράμματος κατασκευής ήταν ο οθωμανικός νόμος, σύμφωνα με τον οποίο ένα κτίριο πάνω στο οποίο έχει τοποθετηθεί μια στέγη δεν καταστρέφεται. Μέσα της υπάρχουν δύο τμήματα - αρσενικό και θηλυκό. Το εσωτερικό του ναού διαμορφώθηκαν μέχρι το 1918. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ξυλόγλυπτο τέμπλο με τα λεγόμενα «ξυλόγλυπτα του βοσκού» και τις πρωτότυπες εικόνες από τις αρχές του 19ου αιώνα - έργο διακεκριμένων
11	Μεγαλιθικός τάφος (ντολμέν)	χωριό Πλεβούν	Ο μεγαλιθικός τάφος (V-I αιώνα π.Χ.) δηλώθηκε αρχαιολογικό μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας. Φτιάχθηκε από μεγάλες και χοντρές πλάκες από γνεύσο, οι οποίες είχαν τοποθετηθεί κατακόρυφα σε μια προκατασκευασμένη τάφο πάνω από ένα μικρό φυσικό λόφο. Το ντολμέν αυτό είναι το τελευταίο μεγαλιθικό Θρακικό μνημείο που ανακαλύφθηκε και είναι μοναδικό στην αρχιτεκτονική του επειδή συνδυάζει στοιχεία της πρώιμης εποχής του σιδήρου και αυτά που υπενθυμίζουν τα νεότερα επιτεύγματα του ελληνοισμου. Ο τάφος του Πλεβούν έχει ένα μοντέρνο για την εποχή του σχέδιο που χαρακτηρίζει τους μνημειώδεις τάφους του 5-3 αιώνα π.Χ. Ο χώρος έχει συνολικό μήκος 7,5 μέτρων και είναι ορθογώνιο ντολμέν δύο θαλάμων με δρόμο που προσανατολίζεται στην κατεύθυνση Ανατολής-Δύσης. Έχει μια σύνθετη δομή που αποτελείται από 4 μέρη: διάδρομο, προθάλαμο, δεύτερο προθάλαμο και μεγάλο θάλαμο ταφής. Από το πρόθυρο προς την εγκατάσταση διαμορφώθηκε ένα είδος πρόσομφης δύο κάθρων στρογγυλεμένων πλακών, οι οποίες οδηγούσε προς την είσοδο. Η είσοδος πιθανά τοίχο από πέτρες με συγκόλληση λάσπης και διατηρείται εν μέρει. Τα αντικείμενα που βρέθηκαν είναι σχετικά λίγα, επειδή ο τάφος κλέφθηκε ακόμη κατά την αρχαιότητα. Τα περισσότερα από τα ευρήματα βρέθηκαν στον προθάλαμο του τάφου (και μπροστά από αυτόν), και μεταξύ τους είναι: πέτρινο ανάγλυφο που απεικονίζει το κεφάλι ενός αλόγου, θραύσματα αγγείων, χάλκινα περόνη, χάλκινα κοσμήματα, κομμάτια από επιχρυσωμένο ταφικό στεφάνι, ένα ασημένιο νόμισμα και κεραμική λάμπα. Τα ευρήματα και οι σκελετοί αλόγων (η ταφή των αλόγων μαζί με τον οικοδεσπότη είναι ένα σημάδι της θρακικής αριστοκρατίας) δείχνουν ότι κατά πάσα πιθανότητα στον τάφο στο χωριό Ντόλνο Λούκοβο θάφτηκε τοπικός αριστοκράτης της Θράκης, αλλά μέχρι στιγμής δεν έχουν βρει αποδεικτικά στοιχεία που να δώσουν περισσότερες πληροφορίες. 19 αιώνα - σιδηρουργείο,
12	Συλλογή Μουσείου	χωριό Πλεβούν	Στο κτίριο του παλιού κρυφού σχολείου έχει οργανωθεί μια μόνιμη ιστορική-εθνογραφική έκθεση που παρουσιάζει τον παραδοσιακό τρόπο ζωής, τον πολιτισμό και το βιοπορισμό των Βουλγάρων της Μικράς Ασίας με ξεχωριστή, μόνιμη έκθεση φωτογραφιών αφιερωμένη στον καπετάνιο Πέτρο Βοϊβόδα.
13	Κλιμακωτής πέτρινη κατασκευή στο "Μεγάλο τύμβο"	χωριό Σβιράτσι	«Ο Μεγάλος Τύμβος» είναι ένα από τα πιο εντυπωσιακές ταφικές εγκαταστάσεις στη Βουλγαρία από τη ρωμαϊκή εποχή και αποτελεί ένας εντυπωσιακός τύμβος με ιδανικό θόλο (διαμέτρου 60 μ και 18-20 μέτρα πρωτότυπο ύψος), σφιχτός σε ένα πολύ ισχυρό δαχτυλίδι μιας μοναδικής πέτρινης δομής - κρηπίδας, που έκρυβε τον νερό χώρο από τον έξω κόσμο. Εκτός από τις θρησκευτικές λειτουργίες της η κρηπίδα είχε μια καθαρά τεχνική λειτουργία - να υποστηρίζει τον ίδιο τον τύμβο. Σε αυτή την περίπτωση, δεν ήταν ένα συνηθισμένο πέτρινο τοίχο αλλά μια πρωτότυπη δημιουργία της αρχαίας αρχιτεκτονικής, συγκρίσιμη με τον τ'Αυτή η μνημειώδης εγκατάσταση, η μοναδική στο είδος της στα Βαλκάνια, είναι μια πολύπλοκη κλιμακωτής δομή μεγάλων πέτρινων όγκων μήκους 3,70 μ., κομμένων στο εξωτερικό τους και συνδεδεμένων μεταξύ τους με μεταλλικούς σφιγκτήρες, σχηματίζοντας με αυτό τον τρόπο έναν τεράστιο κύκλο από τέλεια συναρμολογημένα εξαρτήματα πάνω σε σταθερή βάση. Το πέτρινο κτίριο του τύμβου καταστράφηκε εν μέρει ακόμη στην αρχαιότητα.
14	Θρακικό Μνημείο «Τα χωράφια του Ηλία»	χωριό Γκλούμποβο	Η περιοχή "Ηλιεβα Νίβι" ("Τα χωράφια του Ηλία") βρίσκεται στα περίχωρα του χωριού Γκλούμποβο του Δήμου του Ιβάνλοβγκαρντ. Στο χώρο αυτό, στις 3 Οκτωβρίου 1913, κατά τον Β' Βαλκανικό Πόλεμο, ο τουρκικός στρατός σκότωσε πάνω από 200 μωρά και παιδιά κρυμμένα στη νότια όχθη του ποταμού Άρδα. Αυτά ήταν τα παιδιά των Βουλγάρων που έφυγαν από τον τουρκικό στρατό που τους ακολουθούσε. Το 1996 στην περιοχή στήθηκε ένα μνημείο στη μνήμη περισσότερων από 40.000 δολοφονημένων Βουλγάρων προσφύγων και των παιδιών τους. Το μνημειακό συγκρότημα αποτελείται από μνημείο, κρήνη και το παρεκκλήσι της Αγίας Πέτκας της Βουλγαρίας.
15	Θρακικό Ντολμέν	Χωριό Ζελέζινο	Μεγαλιθικός τάφος που χρονολογείται από τα τέλη της 2ης χιλιετίας π.Χ. Η εγκατάσταση αποτελείται από μεγάλες, χοντρές, κάθετες πλάκες από γνεύσο που έχουν σκαφτεί σε προετοιμασμένη τάφο. Η βόρεια και η δυτική εγκάρσιες πλάκες είναι καλά διατηρημένες, ενώ η νότια έχει κατά το ήμισυ καταστραφεί και η ανατολική πλάκα και η στέγη λείπουν.

16	Φρούριο «Μπιάλγκραντ» («Λευκή πόλη»)	3.47 χλμ. Ανατολικό του χωριού Γκουγκούτκα	<p>Το φρούριο χτίστηκε σε φυσικά προστατευμένο απρόσπτο βραχώδη λόφο. Οι πλαγιές του λόφου κατεβαίνουν απότομα προς το Μπιάλα Ρεκά (Λευκό Ποταμό), που το περιβάλλει. Τα τείχη ακολουθούν το περίγραμμα του οροπεδίου του λόφου και περιβάλλουν μια έκταση 13 στρεμμάτων. Διατηρούνται σχεδόν εξ ολοκλήρου στην αρχική τους όψη - συνολικού μήκους 550 μ και ύψους 7-8 μ, ενώ το πάχος τους είναι 2 μ. Στην ανατολική πλευρά, όπου το φρούριο είναι πιο προσιτό, μισοροστά στο κύριο τοίχωμα σε απόσταση 10-15 m κατασκευάστηκε ένα δεύτερο τοίχωμα, το οποίο περιγράφει ένα ακανόνιστο ημικόκλιο. Τα διπλά τοιχώματα - προτείχια είναι σπάνια στα φρούρια της Ανατολικής Ροδόπης. Παρόμοια αρχιτεκτονική λύση εφαρμόστηκε μόνο στο κάστρο κοντά στο χωριό Βοντενιτάσκο του Δήμου του Τζέμιελ.</p> <p>Το φρούριο οφείλει το όνομά του - Λευκή Πόλη, πιθανόν στο γεγονός ότι για την κατασκευή των τοίχων χρησιμοποιήθηκαν πολλά κομμάτια από μάρμαρο. Και μια άλλη ιδιαιτερότητα - το επίπεδο του εδάφους στο εσωτερικό του φρουρίου είναι υψηλότερο από τα τείχη της πόλης των 4-5 m. Αυτό επιδόσει την καλύτερη άμυνα κατά την πολιορκία. Στην ανατολική πλευρά του κάστρου αποκαλύφθηκε η βάση μονόκλιτης και με μία αψίδα εκκλησίας, εν μέρει σκαμμένη στο έδαφος. Έχει μήκος 8 μ, πλάτος 6 μ, ενώ το πάχος των τοίχων είναι 1 μ. Το πάτωμα ήταν καλυμμένο με πέτρινες τετράγωνα πλάκες του ίδιου μεγέθους. Η πιο ενδιαφέρουσα εγκατάσταση αυτού του φρουρίου, η οποία διατηρείται και σήμερα, είναι η εσωτερική φρουδαρχική κατοικία-πύργο. Είναι το είδος των λεγόμενων Donjon (κύριος πύργος) και είναι ένα από τα λίγα σχετικά καλά διατηρημένους πύργους στη Βουλγαρία. Επίσης αυτός ο πύργος είναι ένας από τους λίγους αυτού του είδους στην επικράτεια μας. Αυτή είναι μια από τις μεγάλες διαφορές με την Κεντρική και Δυτική Ευρώπη, όπου αυτές οι οχυρώσεις είναι κοινά. Οι τοίχοι ανέρχονται σε ύψος 9 μ. και το πάχος τους είναι 1,5 μ. Έχει ορθογώνιο σχέδιο με διαστάσεις της βάσης 11 και 9 μ. Ήταν τουλάχιστον τρεις ορόφοι.</p> <p>Η έλλειψη πλήρους αρχαιολογικής ανασκαφής καθιστά δύσκολο να προσδιοριστεί ο ρόλος του φρουρίου στο Μεσαίωνα, αλλά το μεγάλο μέγεθος και η ασυνήθιστη μοίρα του δίνουν λόγους να θεωρηθεί κεντρικός οικισμός αστικού τύπου, στον οποίο έμενε φρουδαρχής με αγροκτήματα και χωριά γύρω του. Αυτό επιβεβαιώνεται έμμεσα από το όνομά του - «Λευκή Πόλη» ή πιο σπάνια «Γκραντίστε» (Μεγάλη Πόλη), ενώ τα άλλα φρούρια γύρω του ο τοπικός πληθυσμός αποκαλούσε «καλέ» (κάστρο).. Η τύχη της Λευκής Πόλης μετά την πτώση της Βουλγαρίας υπό οθωμανική κυριαρχία είναι ασαφής. Πιθανόν το φρούριο δεν καταστράφηκε αλλά σε αυτό εγκαταστάθηκε ένας προσωρινός οθωμανικός φρουδαρχικός ηγεμόνας.</p>
17	Εκκλησία του Αγίου Αναστασίου	Χωριό Μπελοπόλιανε	Ένα αξιόλογο δείγμα της αναγεννησιακής εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής από το πρώτο μισό του 19ου αιώνα και μνημείο πολιτισμού. Χτισμένο το 1838, ο ναός είναι τυπική τρίκλιτη ψευδο-βασιλική με μια αψίδα, πενταγωνικό καμπαναριό και πλούσια γλυπτική διακόσμηση στα εξωτερικά τοιχώματα. Το εσωτερικό είναι επίσης αυθεντικό, ξεχωρίζοντας με τη μοναδική διάφορη γκαλερί στον δόμο. Οι εικόνες του τέμπλου έχουν υψηλή καλλιτεχνική αξία και μεγάλη σατινότητα για την περιοχή έχουν δύο εικόνες που προσκυνήτες έφεραν από τον Πανάγιο Τάφο στο Ιερουσαλήμ. Ιδιαίτερη προσοχή αξίζει επίσης η θήκη δωρεών, με μια πολύ γραφική διακόσμηση. Η εκκλησία λειτουργεί και είναι ανοιχτή σε όλες τις χριστιανικές εορτές. Θεία λειτουργία όμως γίνεται μόνο την Ημέρα του Αγίου Αναστασίου (18 Ιανουαρίου, 2 Μαΐου). Τον Μάιο, γίνεται ένα κουρμπάνι υγείας.
18	Μνημείο - οστεοφυλάκιο	Κορυφή Τσέρνι Ριντ	Το μνημείο - οστεοφυλάκιο χτίστηκε και ανακαλύφθηκε στο μακρινό 1937 στην αιώνα μνήμη των θυμάτων της περιοχής του Ιβάλιοβγκραντ κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-1913) και τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο (1915-1918). Χτίστηκε εξ ολοκλήρου με δωρεές από κατοίκους της περιοχής, οι οποίοι επίσης έχασαν συγγενείς και φίλους στους πολέμους.
№ ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ			ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ			
1	Περιοχή «Ντούπικτε» ("Οι τρύπες")	χωριό Σβιράτσι, Δήμος του Ιβάλιοβγκραντ	Μία από τις μικρότερες προστατευόμενες περιοχές του δήμου (6,5 στρεμμάτων), που έλαβε αυτή την ιδιότητα με σκοπό τη διατήρηση ενός ενδιάμεσου σπάνιων και προστατευόμενων ορχιδεών και ενός οικοτόπου νυχτερίδων στο σπήλαιο «Νούπικατα». Εδώ υπάρχουν 13 είδη ορχιδεών, εκ των οποίων προστατευόμενες είναι η Οφρής η σιτορφόρος, η Οφρής η σιτορφόρος, η Οφρής η μαστοφόρος, το Άγιο Υμάντογλωσσο και η Ανακαμπίτις η πυραμίδα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης και τέσσερα είδη των νυχτερίδων της παγκόσμιας Κόκκινης Λίστας που βρίσκονται στο σπήλαιο «Ντούπικατα» - ο Μικρορνιόλοφος, ο Τρανορνιόλοφος, ο Μεσορνιόλοφος νότιος και η Πτερυγονυχτερίδα. Δεν είναι ασυνήθιστο επίσης να βρεθούν απολιθώματα. Ο χώρος αποτελεί ένα μεγάλο βράχο με τη μορφή οροπεδίου της οποίας η βάση από την ανατολή είναι κατατρυπωμένη με διαδρόμους διαφορετικών βάθους. Υπάρχουν περίπου 15 τρύπες, οι πιο ρηχές εκ των οποίων έχουν βάθος που δεν ξεπερνάει το μισό μέτρο και οι δύο πιο βαθιές είναι πάνω από δέκα μέτρα σε βάθος. Μια από τις τρύπες έχει μετατραπεί σε οχυρό, η είσοδός της είναι λιθολομμένη και υπάρχει ένα μέρος για να βάλλει ένα πολυβόλο. Ο βράχος είναι γεμάτος τρύπες, και στη βάση του περιβάλλεται από ένα τοίχο φρουρίου, από το οποίο σήμερα είναι εμφανή μόνο τα ερείπια. Ωστόσο, η τέλεια τοιχοποιία που κάλυψε το νερό είναι ξεκάθαρη. Προφανώς ο τόπος ήταν ένα συγκρότημα λατρείας, όπου οι ιερείς έλεγαν τις προσευχές και τα ζώρια τους.
2	Λικάνια (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Μπελοπόλιανε και Σβιράτσι	Η μικρότερη προστατευόμενη περιοχή του δήμου Ιβάλιοβγκραντ είναι η περιοχή «Λικάνια» (3 εκτάρια). Κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση του μοναδικού ενδιάμεσου φυσικού παραποτάμιου δασώδους σχηματισμού, ξηρόφιλα δάση δρυός και των οικοτόπων των σπάνιων και προστατευόμενων ειδών ψαριών, αμφιβίων, ερπετών, ιππών και θηλαστικών. Περιλαμβάνει το κάτω ρου του ποταμού Χαμπάρ Ντερέ πριν την εκβολή του στον ποταμό Μπιάλα Ρεκά (χωριά Καζάκ και Μπιάλγκραντετς), οι όχθες του οποίου καλύπτονται από μια σχεδόν συνεχή λωρίδα παρθένα δάση δρυός πάνω από 100 ετών (από δρυ κηρίδα, μεσέ και δρυ χνοώδη), από συγκροτήματα των ειδών ιτιάς, ελάτης, λιάνας και είδη της χλωρίδας με υψηλή κατάσταση διατήρησης. Στα μοναδικά υδρόβια οικοσυστήματα που έχουν διατηρηθεί εντοπίστηκαν 10 είδη ψαριών, 4 βαλκανικά ενδημικά, και 9 είδη αμφιβίων, ενώ στη ξηρά βρέθηκαν 11 είδη ερπετών, 43 είδη πουλιών, συμπεριλαμβανομένων των 19 φολιάζοντα είδη και 5 είδη νυχτερίδων. Ιδιαίτερης αξίας είναι η βίβρα, η Ελληνική και η Μεσογειακή χελώνες και οι νυχτερίδες Μικρορνιόλοφος και Μεσορνιόλοφος νότιος που περιλαμβάνονται στην παγκόσμια Κόκκινη Λίστα. Η περιοχή έχει επίσης μεγάλη σημασία για την προστασία της Γραμμωτή νεροχελώνα - προστατευόμενου είδους από το Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας.
3	Χαμπάρ Ντερέ (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Καζάκ, Μπιάλγκραντετς και Γκουγκούτκα	Αυτή είναι η πιο δύσκολα προσβάσιμη περιοχή του Δήμου Ιβάλιοβγκραντ έκτασης 101 εκταρίων, η οποία κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση ενός συγκροτήματος από φυσικούς παραποτάμιους δασώδεις σχηματισμούς, ξηρόφιλα δάση δρυός και των οικοτόπων των σπάνιων και προστατευόμενων ειδών ψαριών, αμφιβίων, ερπετών, ιππών και θηλαστικών. Περιλαμβάνει το κάτω ρου του ποταμού Χαμπάρ Ντερέ πριν την εκβολή του στον ποταμό Μπιάλα Ρεκά (χωριά Καζάκ και Μπιάλγκραντετς), οι όχθες του οποίου καλύπτονται από μια σχεδόν συνεχή λωρίδα παρθένα δάση δρυός πάνω από 100 ετών (από δρυ κηρίδα, μεσέ και δρυ χνοώδη), από συγκροτήματα των ειδών ιτιάς, ελάτης, λιάνας και είδη της χλωρίδας με υψηλή κατάσταση διατήρησης. Στα μοναδικά υδρόβια οικοσυστήματα που έχουν διατηρηθεί εντοπίστηκαν 10 είδη ψαριών, 4 βαλκανικά ενδημικά, και 9 είδη αμφιβίων, ενώ στη ξηρά βρέθηκαν 11 είδη ερπετών, 43 είδη πουλιών, συμπεριλαμβανομένων των 19 φολιάζοντα είδη και 5 είδη νυχτερίδων. Ιδιαίτερης αξίας είναι η βίβρα, η Ελληνική και η Μεσογειακή χελώνες και οι νυχτερίδες Μικρορνιόλοφος και Μεσορνιόλοφος νότιος που περιλαμβάνονται στην παγκόσμια Κόκκινη Λίστα. Η περιοχή έχει επίσης μεγάλη σημασία για την προστασία της Γραμμωτή νεροχελώνα - προστατευόμενου είδους από το Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας.
4	Οι μαϊνάνοροι του ποταμού Μπιάλα Ρεκά (του Λευκού Ποταμού)	Χωριά Μέντεν Μπουκ και Ζελεζάρι	Είναι η δεύτερη σε έκταση περιοχή στην Ανατολική Ροδόπη (1532 εκτάρια), που κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση ενός μοναδικού για τη Βουλγαρία τοπίου με εξαιρετική ποικιλία των σπάνιων και απειλούμενων ειδών φυτών και ζώων. Καλύπτει το πιο ελκυστικό μέρος των μέσο ρου του ποταμού Μπιάλα Ρεκά με όμορφο συγκρότημα μαϊνάνορων (στα περίχωρα των χωριών Μέντεν Μπουκ και Ζελεζάρι), όπου διατηρούνται από τα λίγα φυσικά δάση της Βουλγαρίας από ατλαντικό πλάτανο και που περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο. Ως προς το πλούτος των ειδών πεταλούδων (πάνω από 100) η περιοχή κατατάσσεται στη δεύτερη θέση στη Βουλγαρία. Στα μοναδικά για τη Βαλκανικής Χερσονήσου οδάτινα οικοσυστήματα του ποταμού Μπιάλα Ρεκά ανακαλύφθηκε ένα νέα για την επιστήμη είδος ψαριού - Βελονίτα της Ροδόπης, μαζί με άλλα 9, συμπεριλαμβανομένων 4 βαλκανικών ενδημικών. Αυτή είναι μία από τις πλουσιότερες σε ερπετοπανίδα περιοχές της Βουλγαρίας με επτά είδη αμφιβίων και 19 είδη ερπετών. Ιδιαίτερης αξίας είναι ο Οφιόσωμ (μοναδικό ενδιάμεσο της χώρας), ο Τυφλίνος και η Γραμμωτή νεροχελώνα - είδη από το Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας, καθώς και η Ελληνική και η Μεσογειακή χελώνα που απειλούνται στην παγκόσμια Κόκκινη Λίστα. Η προστατευόμενη περιοχή είναι μέρος της Ορνιθολογικά σημαντικής περιοχής «Μπιάλα Ρεκά» με παγκόσμια επίσης σημασία για την προστασία της φύσης. Από τα 94 είδη ιππών που εντοπίστηκαν, 56 είναι ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος, όπως εν προκειμένω βρέθηκαν 6 από 9 είδη με περιορισμένα γεωοικονομικά στη Βουλγαρία και χαρακτηριστικά της περιοχής της Μεσογείου - η Ασπροκωλίνα, η Λιοστριτίδα, ο Κοκκινότοτροβάκος, ο Μαυροτοτροβάκος, ο Παρδαλοκεφαλάς και Αμπελοργός. Η περιοχή είναι ένα μόνιμο ενδιάμεσο τροφής και ξεκούρασης του απειλούμενου σε παγκόσμιο κλίμακα μαυρογύπα και ένα από τα πιο σημαντικά μέρη στη χώρα για τη φωλοποίηση του φιδαιτού, του σαΐνιου, του μικρού αετιού, του γκιώνη, της δεντροσταρήθρα, της λιοστριτίδας και του Παρδαλοκεφαλά. Μεταξύ των θηλαστικών, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα 5 είδη νυχτερίδων, 3 από τα οποία βρίσκονται στην παγκόσμια Κόκκινη Λίστα (ο Μικρορνιόλοφος, η Μελιτίδα του Δαυθεντον και η Μεγάλος νυκτοβάτης), όπως και η βίβρα - ένα προστατευόμενο είδος παγκόσμιας σημασίας. Εντάσσεται στα φυσικά αξιοθέατα από το 1978. Έχει προστατευόμενη έκταση 80 εκταρίων.
5	Σπήλαιο	χωριό Μπελοπόλιανε, περιοχή «Κοτζά Ντερέ»	

6	Ενδιαίτημα σπανίου είδους αγριομηλιάς (Eriolobus trilobata) – Ντάνεβα Τσεομά (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μπελοπόλιανε	Η περιοχή «Ενδιαίτημα Eriolobus trilobata – Ντάνεβα Τσεομά» κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση ενός σπανίου είδους αγριομηλιάς (Eriolobus trilobata) και του ενδιαιτηματός του στα περίχωρα του χωριού Μπελοπόλιανε.
7	Ενδιαίτημα σπανίου είδους αγριομηλιάς (Eriolobus trilobata) – Λιβάντιτε (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μπελοπόλιανε	Η περιοχή «Ενδιαίτημα Eriolobus trilobata – Ντάνεβα Τσεομά» κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση ενός σπανίου είδους αγριομηλιάς (Eriolobus trilobata) και του ενδιαιτηματός του στα περίχωρα του χωριού Μπελοπόλιανε.
8	Ενδιαίτημα Γαλάνθου του Χιονώδη (Προστατευόμενη περιοχή)	Πόλη του Ιβάνλοβγκραντ, περιοχή «Πέτκοφ Μπιάϊρ»	Φυσικά αξιοθέατα με συνολική έκταση 0,1 εκτάρια.
9	Ενδιαίτημα Παιώνιας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ζελέζινο, περιοχή «Χαλκά Μπαϊρ», κορυφή Πομπέντα	Προστατευόμενο είδος με συνολική έκταση 15,5 εκτάρια.
10	Ενδιαίτημα Παιώνιας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Χούχλα	Προστατευόμενο είδος με συνολική έκταση 0,5 εκτάρια.
11	Ενδιαίτημα φασκόμηλου (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Γκορνοσέλτσι, ποταμός Μαρένιτσα	Συνολική έκταση 10 εκτάρια.
12	Ενδιαίτημα φασκόμηλου (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Γκόρνο Λούκοβο, ποταμός Λούντα Ρεκά	Συνολική έκταση 80 εκτάρια.
<p>„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΦΙ αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.”</p>			

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκλούχιτε κάμαν» («Οι κουφές πέτρες»)	χωριά Ντάμποβets και Μάλκο Γκραντίστε	Πρόκειται για ένα περίπλοκο συγκρότημα λατρείας, με πολιτιστικά στρώματα που ξεκινούν από την πρόιμη εποχή του σιδήρου μέχρι τον 13ο αιώνα μ.Χ. Το μεγάλο ενδιαφέρον για τους «Κουφές πέτρες» οφείλεται κυρίως στις πολυάριθμες κόγχες κόμμενες στις κάθετες πλευρές των ψηλών 30 μέτρων βράχων. Οι πιο εντυπωσιακές είναι οι κόγχες στο πιο δυτικό και εξέχον πάνω από τους άλλους ορεινό όγκο. Μια βαθιά ορθογώνιο στέρα για τη συλλογή και την αποθήκευση νερού σκαλίστηκε στην επίπεδη κορυφή του. Σε αυτήν φτάνει κανείς με μια καλά σχηματισμένη διπλή σκάλα. Σ' αυτό το μέρος βρίσκεται ένα σπήλαιο με ορθογώνιο σχέδιο και θολωτό κάλυμμα, το οποίο έχει αποκτήσει το δημοφιλές όνομα «βραχώδης τάφος». Νότια, κάτω από το ορεινό όγκο, υπάρχει ένας πλατύς βράχος όπου χτίστηκε ένας ναός τον 5ο ή τον 6ο αιώνα.
2	Θρακικός θολωτός τάφος	Χωριό Βάλτσε Πολέ	Ο τάφος βρίσκεται κάτω από την κορυφή Σέινοβets, κοντά στο χωριό Βάλτσο Πολέ και ανακαλύφθηκε στη δεκαετία του '30 από τον καθ. Μπόγκταν Φίλοφ μέσα σε ένα τμήμα με διάμετρο περίπου 30 μ. και ύψος περίπου 6 μ. Αποτελείται από ένα ορθογώνιο προθάλαμο και ένα στρογγυλό θολωτό θάλαμο σε μια μορφή που συμπίπτει πλήρως με το θόλο του θαλάμου του τάφου του Μεζές. Χρονολογείται γύρω στο 4ο αιώνα π.Χρ. Ο τάφος έχει ληστέψει από την αρχαιότητα και τα τελευταία χρόνια έχει ανασκαφεί από κλητικούς θησαυρών. Η δομή της οροφής του προθάλαμου και η είσοδος σε αυτό καταστράφηκαν. Υπάρχει ένα αρχικό στάδιο καταστροφής του χώρου από τις ατμοσφαιρικές επιρροές. Μέχρι στιγμής δεν έχουν γίνει εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης. Εκτός από αυτό, υπάρχουν δύο ακόμα Θρακικοί τάφοι στο λόφο πάνω από το χωριό, σχεδόν ολοσχερώς καταστραμμένοι από τα καιρικά φαινόμενα και
3	Νεκρόπολη από ντολμέν	χωριά Οριάχοβο και Βάσκοβο	Τα ντολμέν είναι από τα πιο συνηθισμένα είδη μεγαλιθικών μνημείων στη Βουλγαρία. Η μεγάλη τους συγκέντρωση στο βουνό Σακάρ είναι ασηνής. Τέτοια είναι η νεκρόπολη από ντολμέν ανάμεσα στα χωριά Οριάχοβο και Βάσκοβο. Έχει μελετηθεί ακόμη στα τέλη του 19ου αιώνα από τους αδελφούς Στέφαν και Γκεόργκι Μπόντοβets από βουλγαρικής πλευράς και τους Τσέχους αδελφούς Χέρμαν και Κάρελ Σκόρπιλ. Ο συνολικός αριθμός τους τότε ξεπερνούσε 70. Στην περιοχή «Καπακλίκατα» κοντά στο χωριό Οριάχοβο υπάρχει μια νεκρόπολη από 4 ντολμέν (μεγαλιθικούς τάφους). Το όνομα της περιοχής προέρχεται πιθανότατα από τα ντολμέν, τα οποία ο τοπικός πληθυσμός έμοιαζε με "καλομένα με καπάκι". Πολύ ενδιαφέρον είναι τα ντολμέν στην περιοχή του «Εσμετζικά», στα οποία ανακαλύφθηκαν σπάνια οβάρ χτυπήματα στους εσωτερικούς τοίχους της πέτρας. Η περιοχή «Κερέζ Νρερέ» έχει ένα άλλο ντολμέν και μια άλλη νεκρόπολη από 5 ντολμέν που χρονολογείται από την πρόιμη εποχή του σιδήρου - 10-9 αιώνα π.Χ.
4	«Γκόσποντεβα Στάπκα» («Το Βήμα του Κυρίου»)	χωριό Οριάχοβο	Το «Γκόσποντεβα Στάπκα» («Βήμα του Κυρίου») είναι ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον φυσικό και πολιτιστικό αξιοθέατο, που βρίσκεται στην περιοχή «Κερέζ Νρερέ», στην κοίτη ενός ποταμού. Γύρω του οι αρχαιολόγοι έχουν σημειώσει μια σειρά ντολμέν, μερικά από τα οποία είναι σε καλή κατάσταση. Πρόκειται για ένα φυσικό βαθούλωμα στο βράχο το οποίο είναι γεμάτο με νερό που στάζει μέσα από το βράχο καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Οι αρχαίοι Θράκες έχουν λατρεύει παρόμοιους τόπους, αποδίδοντας φόρο τιμής στις νομφές του νερού. Αυτός είναι ο λόγος, με τα ντολμέν γύρω, να πιστεύουμε ότι η περιοχή ήταν ένα αρχαίο ιερό. Μετά την υιοθέτηση του χριστιανισμού, η θρησκευτική σημασία του χώρου συνεχίζεται να υπάρχει. Γεννήθηκε ένας θρύλος, σύμφωνα με τον οποίο ο Κύριος μεταμφέστηκε ως ταξιδιώτης, ζήτησε νερό από μια γυναίκα που εργάστηκε στο χωράφι της, αλλά αυτή δεν του έδωσε. Τότε το αλόγο του πάτησε πάνω στην πέτρα και το νερό ήρθε από εκεί. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι
5	Αρχιτεκτονικό μνημείο-οβελίσκος των πεσόντων κατά τον Βαλκανικό πόλεμο (1912) - στην κορυφή Σέινοβets	χωριά Βλατσο Πολέ και Μάλκο Γκραντίστε του Δήμου του Λιουμπιμετς	Στην κορυφή Σέινοβets, στην περιοχή μεταξύ των χωριών Βλατσο Πολέ και Μάλκο Γκραντίστε, το 1941 ανεγέρθηκε ένα αρχιτεκτονικό μνημείο - οβελίσκος στη μνήμη των θυμάτων του Βαλκανικού Πολέμου. Η κορυφή σχετίζεται με την έναρξη του Βαλκανικού Πολέμου του 1912. Σύμφωνα με τους Βούλγαρους ανιχνευτές την 4η Οκτωβρίου του 1912 στο οθωμανικό φυλάκιο που βρισκόταν στην κορυφή «Κούρτκαλε» υπήρχαν περίπου 100 στρατιώτες, και κοντά σε αυτούς άλλοι δύο λόχοι. Η βουλγαρική στρατιωτική διοίκηση που παρασκευάστηκε για την επίθεση της κορυφής, η οποία αποτελούσε κύριο στόχος επειδή από εκεί μπορεί κανείς να παρατηρεί τις κοιλάδες των ποταμών Άρδας, Έβρου την κοιλάδα της Αδριανούπολης. Η πρόσβαση στην κορυφή είναι εξαιρετικά δύσκολη. Η νότια και η βόρεια πλαγιές είναι απότομες και απρόσιτες, και η ανατολική κλίση είναι βραχώδης και απότομη. Η ανάβαση στην κορυφή ήταν δυνατή μόνο σε ένα μονοπάτι, που κολούσε μεταξύ βράχων και θάμνων.
6	Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου	Χωριό Μάλκο Γκραντίστε	Η εκκλησία είναι τρίκλιτη, με μεγάλο τρούλο και ανοικτό νάρθηκα από τα δυτικά. Η κατασκευή της ξεκίνησε το 1840 και τα εγκαίνια έγιναν στις 27 Ιουνίου του 1844. Σύμφωνα με την επιγραφή στην εικόνα της Παναγίας το εικονίδιο ήταν ζωγραφισμένο το 1845. Οι οκτώ βασιλικές και 19 αποστολικές εικόνες ζωγραφίστηκαν από τον ντόπιο οικονομικό στη ζεστή χρωματική γκάμα. Η εικόνα του Ιησού Χριστού Παντοκράτορος σε καμβά είναι επενδεδυμένη στο υψηλότερο σημείο του κεντρικού τόξου. Με το όνομα του εκφράζεται η ιδέα της ενότητας όλων των «δυνάμεων» του σύμπαντος, εξαρτώμενη από την ιεραρχική αρχή. Στα άγια προφητικά βιβλία υπάρχουν τα ονόματα «Κύριος των δυνάμεων» ή «Παντοκράτωρ» ή «Μέγας Αρχιερέας». Ο όρος «δυνάμεις» σημαίνει ο ήλιος, το φεγγάρι και τα αστέρια που συνθέτουν το σύνολο των ορατών δυνάμεων. Η παράδοση λέει ότι ο εικονογράφος είναι από την Αδριανούπολη. Έφτιαξε το τέμπλο, το οποίο είναι ξύλινο, έγχρωμο σε πράσινο χρώμα, με κορώνες από σκαλισμένους σταυρούς και γρόπες. Στο ναό υπήρχε επίσης ένα κρυφό σχολείο, που άνοιξε κατά το 1862 και έκλεισε το 1883. Στην αρχή στα παιδιά δίδαξε ο Πατέρας Αθανάσιος Καβακλής /από το Τοπόλοβγκραντ/ στα ελληνικά. Μετά, στην περίοδο 1864-1865, ο ιερέας Φίλιππος από Χιμπίμπετσο /σημερινό Λιουμπιμετς/ δίδαξε στους μαθητές στα εκκλησιαστικά σλαβικά.

№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Κοβάν Καγιά	χωριό Βάλτσε Πολέ	Θρακικές βραχώδεις κόγχες
2	«Πτίτσι Κάμακ» (Πέτρα των Πουλιών) ή «Κους Καγιά»	χωριό Βάλτσε Πολέ	Πρόκειται για ένας τεράστιος μεγαλοπρεπής βράχος σε σχήμα αετού που βρίσκεται βόρεια του χωριού Βάλτσε Πολέ. Σε πρόσφατες αρχαιολογικές ανασκαφές διαπιστώθηκε ότι ο βράχος ήταν ένα αρχαίο θρακικό συγκρότημα λατρείας, πιθανότατα συνδεδεμένο με το άλλο παρόμοιο συγκρότημα - «Κωφές πέτρες», που βρίσκονται μερικά χιλιόμετρα πάνω στο βουνό.
3	Ενδιαίτημα Λευκόιου του θερινού - Ντόλνατα Όβα (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Λιουμπίμετς	Διατήρηση του φυσικού ενδιαίτηματος του Λευκόιου του θερινού.
4	Μπακαρλία (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ιεροσαλίμφο	Μακροχρόνια διατήρηση των πληθυσμών παγκοσμίας και ευρωπαϊκής απειλούμενων αμφιβίων, ερπετών, πτηνών, θηλαστικών και φυτών καθώς και τοπικών οικοτόπων και τοπίων του βουνού Σακάρ, καθώς και τμήματος σημαντικού ορνιθολογικού χώρου του νότιου Σακάρ. Διατήρηση τοπικών για το βουνό Σακάρ οικοτόπων, βραχώδων τοπίων και φυτειών.
5	«Γκόσποντεβα Στάπκα» («Το Βήμα του Κυρίου»)	χωριό Οριάχοβο	Το «Γκόσποντεβα Στάπκα» («Βήμα του Κυρίου») είναι ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον φυσικό και πολιτιστικό αξιοθέατο, που βρίσκεται στην περιοχή «Κερέζ Ντερέ», στην κοίτη ενός ποταμού. Γύρω του οι αρχαιολογοί έχουν σημειώσει μια σειρά ντολμέν, μερικά από τα οποία είναι σε καλή κατάσταση. Πρόκειται για ένα φυσικό θαυμάσιο στο βράχο το οποίο είναι γεμάτο με νερό που στάζει μέσα από το βράχο καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Οι

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΦΙ αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Θρακικό μνημείο. Παρεκκλήσι «Αγία Πέτκα της Βουλγαρίας». Μνημείο-σύμβολο "Θράκη χωρίς σύνορα"	πόλη Ματζάρβο - 2 χλμ. ασφαλτοστρωμένη οδός βορειοανατολικά του κέντρου της πόλης, σε κοντινή απόσταση από το Κέντρο Προστασίας της Φύσης "Ανατολική Ροδόπη"	Το θρακικό μνημειακό συγκρότημα με πάνθεον-οστεοφυλάκιο, το παρεκκλήσι «Αγ. Πέτκα της Βουλγαρίας» και το μνημείο-σύμβολο „Θράκη χωρίς σύνορα“ κηρύχθηκε ιστορικό μνημείο τοπικής σημασίας. Χτίστηκε στη μνήμη των δολοφονημένων κοντά στο χωριό Γιατατζίκ (σημερινό Ματζάρβο) προσφύγων κατά τη μεγαλύτερη ήττα των Βουλγάρων στην Ανατολική Θράκη το 1913. Με πρωτοβουλία των τοπικών Θρακικών ενώσεων το 1928 για πρώτη φορά οργανώθηκε προσκύνημα στον τόπο εκτέλεσης κάτι που έγινε παράδοση που τηρείται ακόμη και σήμερα, και άρχισε η αναζήτηση για τα λείψανα των θυμάτων που συγκεντρώθηκαν σε έναν κοινό τάφο. Αργότερα το 1948, χτίστηκε το πανθέον, όπου μετακινήθηκαν τα οστά που βρέθηκαν. Τακαϊνία έγιναν παρουσίες του βοεβόδα Ντιμίταρ Ματζάρφφ που κατά την ομιλία του πήγε πίσω τον τροχό της ιστορίας και αφηγήθηκε τις αναμνήσεις ενός απότιπη μάρτυρα και άμεσου συμμετέχοντα στα τραγικά γεγονότα του 1913. Στη συνέχεια χτίστηκε το μνημείο-σύμβολο «Θράκη χωρίς σύνορα» και το 1995 - το παρεκκλήσι «Αγία Πέτκα της Βουλγαρίας».
2	Θρακικό ταφικό-λατρευτικό σύμπλεγμα και οικισμός. Μεσαιωνικό φρούριο «Οκόπια»	πόλη Ματζάρβο - 2 ώρες με τα πόδια δυτικά από το κέντρο της πόλης μέχρι την περιοχή Χαρμάν Καγιά	Πόλη Ματζάρβο - 2 ώρες με τα πόδια δυτικά από το κέντρο της πόλης μέχρι την περιοχή Χαρμάν Καγιά (2 θρακικοί τάφοι), συμπεριλαμβανομένων του 1 χιλιομέτρου ασφαλτοστρωμένης οδού, των 0,5 χιλιομέτρων χωματόδρομου και του σηματοδοτούμενου μονοπατιού στα δάση, + 20 λεπτά με τα πόδια κατά μήκος ενός χωματόδρομου με τουριστική σήμανση νότια προς την περιοχή Οκόπια (θρακικό ιερό, θρακικός οικισμός, μεσαιωνικό φρούριο) + 40 λεπτά με τα πόδια κατά μήκος ενός χωματόδρομου χωρίς σήμανση βόρεια μέχρι την περιοχή Γκολέματ Μπουρούν κοντά στο εγκαταλελειμμένο χωριό Μπάλτζα (σαραπάνια). Από την πόλη Ματζάρβο μέχρι την σαραπάνια έχει δύο άμεσες διαδρομές: 1 ώρα με τα πόδια κατά μήκος ενός μονοπατιού με σήμανση μέχρι την περιοχή Οκόπια + 30 λεπτά με τα πόδια κατά μήκος ενός χωματόδρομου για το χωριό Μπάλτζα (το μονοπάτι του Μπάλτζα) ή 3 χιλιόμετρα ασφαλτοστρωμένη οδός δυτικά του κέντρου της πόλης, κατα μήκος του ποταμού Άρδα + 2 χιλιόμετρα σε χωματόδρομο με
3	Ρωμαϊκή Οδός	χωριό Ντόλνι Γκλαβανάκ	Το καλύτερο διατηρημένο στην Ανατολική Ροδόπη τμήμα μιας σημαντικής ρωμαϊκής οδού κατά μήκος της κοιλάδας του ποταμού Άρδα, που συνδέει την Αδριανούπολη με το εσωτερικό της Ροδόπης. Πολλοί δρόμοι περνούσαν από το έδαφος της σύγχρονης περιοχής του Χάσκοβο κατά την αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα. Ένας από αυτούς - ο κεντρικός δρόμος Βία Σινγκιντονοουμ συνδέει τη Σέρντικα /τη Σόφια/ με την Κωνσταντινούπολη /το Τσαρίγκραντ/ είχε χρησιμοποιηθεί από τον 5ο αιώνα π.Χ. και είχε σημαντική στρατηγική σημασία. Κατά την περίοδο της ρωμαϊκής κυριαρχίας ήταν στρωμένος με πέτρα και κατά μήκος του χτίστηκαν πολλοί σταθμοί για τους ταξιδιώτες, οι αποστάσεις μεταξύ των
4	Μεγαλιθική εγκατάσταση λατρείας - κρόμλεχ	περιοχή "Μπουνάρλατα", χωριό Ντόλεν Γκλαβανάκ	Το κρόμλεχ αποτελεί μια ειδωλολατρική εγκατάσταση από κάρβουνα λιθίνα κομμάτια, τεθειμένα απευθείας στο βράχο χωρίς να προτομαστούν τριπές για την τοποθέτησή τους. Ο περιφραγμένος ιερός χώρος όπου διεξαγόταν οι τελετές έχει μορφή κύκλου. Για παρόμοιους ειδωλολατρικούς τόπους στη Δυτική Ευρώπη υποτιμήθηκε ο όρος «κρόμλεχ», ο διασημότερος αντιπρόσωπος των οποίων είναι το Στόουνχεντζ στη Νότια Αγγλία.
5	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	χωριό Ντόλνι Γκλαβανάκ	Χτίστηκε τη δεκαετία του 30 του 20ου αιώνα από τον τοπικό πληθυσμό.
6	Βραχώδες ανάγλυφο/ Ιερό	τα περίχωρα του χωριού Γκόρνο Πολέ	Το Θρακικό μνημείο αυτό αποτελεί μια οβάλ πέτρα με σκαλιστό ανάγλυφο. Το πέτρινο μπλοκ πάνω στο οποίο σκαλιστηκε το ανάγλυφο, ως αποτέλεσμα της περαιτέρω επεξεργασίας, μοιάζει σε μεγάλο βαθμό με μια ανθρώπινη μορφή. Έχει πόρσι σε μια από τις μακρές πλευρές του, αλλά στο παρελθόν στήθηκε όρθιο. Πάνω από αυτό, σχηματίζεται ένα τραχύ πλαίσιο, στο οποίο σκαλιστηκαν δύο ανθρώπινες μορφές ή μια διπλή στην άλλη, με ανυψωμένα χέρια, επιμηκωμένα σώματα και σηματοδενά πόδια. Η μια είναι υψηλότερη από την άλλη. Το μνημείο είναι μοναδικό στο είδος του, διότι δεν έχει όμοιο του και αποτελεί ένα από τα παλαιότερα ανάγλυφα σε πέτρα στη βουλγαρική επικράτεια.
7	Πέτρινος τάφος	περιοχή Φουρντζικά, χωριό Γκόρνο πολέ	Σκαλιστηκε σε ένα γυμνό από τη διάβρωση βράχο και βρίσκεται στην πλαγιά ενός λόφου. Ο τάφος έχει προθάλαμο, είσοδο και θάλαμο. Το ενδιαφέρον για αυτό το τάφο είναι ότι έχει άνοιγμα και πάνω από το κεντρικό θάλαμο.
8	Θρακικές πέτρινες κόγχες - «Χαμπαρκαγιά»	χωριό Γκόρνο Πολέ - 7 χιλιόμετρα ασφαλτοστρωμένη οδός βορειοδυτικά από την πόλη Ματζάρβο στην κατεύθυνση προς το	Βρίσκεται μέσα στα όρια της προστατευόμενης περιοχής «Τοέρνα Σκαλά» («Μαύρη Πέτρα»). Μοναδικά θρακικά μνημεία τραπεζοειδούς μορφής, που βρέθηκαν μόνο στην Ανατολική Ροδόπη.
9	Θρακικό φρούριο και ιερό Σιβρί Ντικμέ	κορυφή Σιβριντικμέ σε απόσταση 2,66 χλμ βορειοδυτικά από το χωριό Γκόρνο Πολέ.	Το Θρακικό φρούριο και το βραχώδες ιερό χρονολογούνται από τον 1ο αιώνα π.Χ. Διατηρούνται τα ερείπια των τοίχων του φρουρίου, σκάλες, βράχοι με σκαλισμένες λεκάνες για θρησκευτικές τελετές. Το φρούριο αποτελεί μέρος του αμυντικού φρουριακού συστήματος της κοιλάδας του ποταμού Άρδα. Το φρούριο και το ιερό λειτουργούσαν κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής εποχής και του Μεσαίωνα. Εκεί ανακαλύφθηκαν κεραμικά από την εποχή του Σιδήρου, μαρμάρινο ανάγλυφο Θρακικού υπηρέτη 2-3ου αιώνα,
10	Σαραπάνια	περιοχή Γκολέματ Μπουρούν, στα περίχωρα του χωριού Μπάλτζα	Η Σαραπάνια βρίσκεται σε μια πλαγιά στο λόφο Γκολέματ Μπουρούν, κοντά στο εγκαταλελειμμένο χωριό Μπάλτζα. Το μνημείο αποτελεί μια ρηχή λεκάνη σκαλισμένη σε βράχο και συνδεδεμένες μαζί της δεξαμενές αποστράγγισης υγρών. Υπάρχουν άλλα παρόμοια μνημεία στην περιοχή διαφόρων μορφών και μεγεθών.
11	Εκκλησία του Αγίου Αρχαγγέλου Μιχαήλ	χωριό Σενοκλάς	Η παλαιότερη εκκλησία του δήμου, που χτίστηκε το 1858, από τον μάστορα Γκεώργκι Μπουρουμούζα από το χωριό Οδοστοβο του Δήμου του Σμόλιαν. Το 1913, η εκκλησία κάηκε, η αποκατάστασή της πραγματοποιήθηκε το 1921.
12	Θρακικό σύμπλεγμα λατρείας, Θρακικό μεσαιωνικό φρούριο "Χισάριτ". Παρεκκλήσι „Αγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος“	χωριό Σενοκλάς - 9 χιλιόμετρα ασφαλτοστρωμένη οδός νοτιοανατολικά/ανατολικά της πόλης Ματζάρβο + 6 χιλιόμετρα χωματόδρομος στο οποίο με πέτρα μακρινά στα αριστερά	Ένα αξιολόγο αρχαιολογικό συγκρότημα, που περιλαμβάνει ένα θρακικό λατρευτικό κέντρο με πέτρινο ιερό, πέτρινες κόγχες και σπάνιο πέτρινο ήλιο. Κεντρική θέση σε αυτό καταλαμβάνουν τα ερείπια ενός μεγάλου θρακικού μεσαιωνικού φρουρίου. Κοντά στο φρούριο βρίσκεται το παρεκκλήσι „Αγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος“.
13	Εκκλησία του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου Θεσσαλονίκης	χωριό Μπουριολάβτσι	Χτίστηκε το 1936, σε εθελοντική βάση από τους ντόπιους Θράκες που κατοίκησαν το χωριό το 1914.
14	Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκλούχτε κάμανι» («Οι κουφές πέτρες»)	χωριό Εφρέμ	Πρόκειται για ένα περιήλοκο συγκρότημα λατρείας, με πολιτιστικά στρώματα που ξεκινούν από την πρόιμη εποχή του σιδήρου μέχρι τον 13ο αιώνα μ.Χ. Το μεγάλο ενδιαφέρον για τους «Κουφές πέτρες» οφείλεται κυρίως στις πολυάριθμες κόγχες κόμηνες στις κάθτες πλευρές των ψηλών 30 μέτρων βράχων. Οι πιο εντυπωσιακές είναι οι κόγχες στον πιο δυτικό και εξέχον πάνω από τους άλλους ορεινό όγκο. Μια βαθιά ορθογώνια στέρνα για τη συλλογή και την αποθήκευση νερού σκαλιστηκε στην επίπεδη κορυφή του. Σε αυτήν φτάνει κανείς με μια καλά σχηματισμένη διπλή σκάλα. Σ' αυτό το μέρος βρίσκεται ένα σπήλαιο με ορθογώνιο σχέδιο και θολωτό κάλυμμα, το οποίο έχει αποκτήσει το δημοφιλές όνομα «βραχώδης τάφος». Νότια, κάτω από το ορεινό όγκο, υπάρχει ένας πλατύς βράχος όπου χτίστηκε ένας ναός τον 5ο ή τον 6ο αιώνα. Επεκτείνεται στα χωριά Ορεοσές (του Δήμου Χάρμανλι), Ντάμποβτσι και Μάλκο Γκραντίστε (του Δήμου Λιουμπιμετς).
14	Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου	χωριό Εφρέμ	Χτίστηκε το 1887 από τον τοπικό πληθυσμό της εκκλησίας.

№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Θέσεις φωλεοποίησης σπανίων απειλούμενων ημερόβιων αρπακτικών (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Ματζάροβο - 3 χιλιόμετρα ασφαλτωμένη οδός στα βορειοανατολικά του κέντρου της πόλης προς το χωριό Μποριολάβτσι στην αριστερή όχθη του ποταμού Άρδα, χωριό Γκόρνο Πολέ, περιοχή Κοβάν Καγιά	Βρίσκονται στα περίχωρα του χωριού Γκόρνο Πολέ. Είναι η μόνη προστατευόμενη περιοχή του δήμου με την ιδιότητα φυσικών αξιοθεάτων που κηρύχθηκε με σκοπό την προστασία των τόπων φωλεοποίησης σπάνιων και απειλούμενων ειδών πτηνών. Από τα είδη που περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας, σε κόγχες ηφαιστειακών βράχων φωλιάζουν οι μοναδικοί για τη Βουλγαρία και την Ευρώπη Ασπροπάρης και Ασπροκέφαλος γύπας. Μπορείτε επίσης να δείτε το Μαυρόγριπα που ακόμη καλείται Καρτάλι.Εδώ μπορούν να παρατηρηθούν και άλλα απειλούμενα και σπάνια είδη όπως ο Μαυροπελαργός, η Αετογερακίνα, ο Γαλαζοκότοφας, ο Πετροκότοφας και πολλά άλλα ενδιαφέροντα είδη πτηνών.
2	Οι μαϊάνδροι του ποταμού Άρδα	πόλη Ματζάροβο - 3 χιλιόμετρα ασφαλτωμένη οδός στα βορειοανατολικά του κέντρου της πόλης προς το χωριό Μποριολάβτσι	Στο μέσο ρου του, ο ποταμός Άρδα σχηματίζει πολλούς όμορφους μαϊάνδρους. Μερικοί από τους πιο εντυπωσιακούς και εύκολα προσβάσιμους για τους λάτρεις των φυσικών φαινομένων είναι εκείνοι στην είσοδο του φράγματος «Ιβάλιοβγκραντ» μεταξύ της πόλης Ματζάροβο και του χωριού Μποριολάβτσι. Οι μαϊάνδροι του ποταμού Άρδα μαζί με τις αμμώδεις παραλίες του, το φράγμα «Ιβάλιοβγκραντ», τα εντυπωσιακά βράχια γύρω από το Ματζάροβο και η εξαιρετικά πλούσια γεωγραφία και βιοποικιλότητα αποτελούν ένα μοναδικό φυσικό συγκρότημα με μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης του οικολογικού και εξειδικευμένου τουρισμού.
3	Πατρόνκα (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Ματζάροβο, χωριό Μποριολάβτσι	Διατήρηση των φυσικών ενδιαιτημάτων των προστατευόμενων και σπάνιων ειδών πουλιών και φυτών που περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας, ακθώς και στη Λίστα των απειλούμενων ειδών στην Ευρώπη.
4	Προστατευόμενη περιοχή "Γκιουργκένα"	πόλη Ματζάροβο - 4 χιλιόμετρα ασφαλτωμένη οδός στα νοτιοανατολικά του κέντρου της πόλης προς το χωριό Σενοκλάς, συμπεριλαμβανομένων των 0,5 χλμ. επέκταση	Βρίσκεται νότια της προστατευόμενης περιοχής "Πατρόνκα" στα περίχωρα του εγκαταλεημένου χωριού Γκαμπέροβο. Είναι η μικρότερη προστατευόμενη περιοχή του δήμου, η οποία έχει εθνική σημασία. Είναι χώρος διατήρησης ενδιαιτημάτων και πληθυσμών σπάνιων και απειλούμενων φυτικών ειδών, προστατευόμενων ειδών αμφιβίων, ερπετών, πτηνών και θηλαστικών. Διατήρησης της καταγεγραμμένης στο Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας Πορρομωτίδας. Διατήρησης ενός αξιοσημείωτου τοπίου.
5	Προστατευόμενη περιοχή "Μόρνια Σκαλά"	πόλη Ματζάροβο - 4 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά του κέντρου της πόλης, συμπεριλαμβανομένων των 1 χιλιομέτρων ασφαλτωμένης οδού + 0,5 χιλιομέτρων χωματόδρομου, στη δεξιά όχθη του ποταμού Άρδα.	Βρίσκεται νότια της προστατευόμενης περιοχής "Τσέντα Σκαλά" στα περίχωρα της πόλης Ματζάροβο και του χωριού Σενοκλάς (το δήμο Σενοκλάς). Οικότοπος διατήρησης προστατευόμενων και απειλούμενων φυτών και ζώων, όπως: η Ανθεμής η ωτίομορφη, το Βούπλευρο, το Γεράρδιοτοξ, η Κλεόμη η ορνιθοποδιοειδής, η Ποντιακή Φριτιλάρια, το λιβαδικό είδος <i>Microgryum tenellum</i> , η Ορχιδέα η πεταλούδομορφη, ο ανατολικός πλάτανος, κλπ., εκατοντάδες πεταλούδες, χελώνες, ο Τυφλίτης, ο Χρυσαστός και ο Πετρίτης. Οικότοπος διατήρησης πληθυσμών και οικοτόπων προστατευόμενων και απειλούμενων ειδών φυτών και ζώων, συμπεριλαμβανομένης της Ορχιδέας της πεταλούδομορφης, του ανατολικού πλάτανου, της Σκάνδιξ κτένιον της Αφροδίτης, της Στεφανόφιας του καρότου, του Βερμιάσκο humile. Διατήρηση του τοπίου.
6	Προστατευόμενη περιοχή «Τσέντα Σκαλά» (Ο Μάυρος Βράχος)	πόλη Ματζάροβο - 4 χιλιόμετρα ασφαλτωμένης οδός βορειοδυτικά του κέντρου της πόλης προς την κατεύθυνση του χωριού Γκόρνο Πολέ στην αριστερή όχθη του ποταμού Άρδα.	Βρίσκεται δυτικά του φυσικού αξιοθέατου "Κοβάν Καγιά" και περιχώρα την χωριών Γκόρνο Πολέ, Γκόρνο Γκλαβανάκ, Ρομελία και Τοπόλοβο. Είναι η μεγαλύτερη περιοχή του δήμου που δηλώθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση των ενδιαιτημάτων και της σημαντικής ποικιλίας ειδών ζώων και φυτών που προστατεύονται και απειλούνται με εξαφάνιση σε εθνικό και ευρωπαϊκό κλίμακα. Κοντά σε αυτό το χώρο μπορείτε να δείτε τις χαρακτηριστικές για την Ανατολική Ροδόπη θρακικές βραχώδεις κόγχες. Είναι οικότοπος διατήρησης ενδιαιτημάτων και πληθυσμών προστατευόμενων και σπάνιων ειδών φυτών και ζώων, συμπεριλαμβανομένης της Ανθεμής της ωτίομορφης, της η Ποντιακής Φριτιλάριας, του ο Θρακικού γαϊδουράγκαθου, του ο Τυφλίτη, της Ελληνικής και της Μεσογειακής χελώνας κλπ.
<p>„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Πρόωθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω εξησίων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”</p>			

eTOURIST

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Θρακικό βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Αλτάν тепе» και φρούριο από την εποχή της Όψιμης Αρχαιότητας στην περιοχή «Χισάρια»	χωριό Αγγελ Βοεβόδα	Ανάμεσα στα πολυάριθμα μεγαλιθικά μνημεία στο Δήμο Μινεράλνι Μπάνι, το θρακικό συγκρότημα λατρείας κοντά στο χωριό Αγγελ Βοεβόδα κατέχει ιδιαίτερη θέση. Το αρχαίο ιερό, ένα από τα μεγαλύτερα στη Βουλγαρία, έχει κηρυχθεί μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας. Το συγκρότημα βρίσκεται σε μια βραχώδη κορυφή γνωστή με το όνομα Αούρα. Στην κορυφογραμμή υπάρχει ένας ισχυρός τοίχος φρουρίου και πάνω από 50 (λατρευτικές) κόγχες έχουν σκαλισθεί στα
2	Προϊστορικό θρακικό φρούριο «Γκολιάμοτο Γκραντίστε»	1,5 χλμ. βόρεια του χωριού Γκόρνο Μπριάστοβο	Το φρούριο χτίστηκε από μεγάλες πέτρες χωρίς κονίαμα. Είναι ελλειπτικό και τα τείχη του, με πάχος 2,5 μέτρων περίπου, βρίσκονται σε κατάσταση διαρροής. Έχει μήκος 150 μ. και πλάτος 50 μ. Η έκτασή του είναι 5-6 στρέμματα και έχει δύο εσωτερικούς τοίχους.
3	Στάπκατα να Μπογκορόνττσα (Το Βήμα της Παναγίας)	χωριό Μινεράλνι Μπάνι	Το ίχνος της ρωμαϊκής εποχής διατηρείται ακόμα σε ένας χώρος, γνωστός ως το «Βήμα της Παναγίας», σκαλισμένο σε ένα φυσικό βράχο. Βρίσκεται 5 μέτρα από την πρώτη φυσική πηγή μεταλλικού νερού - στο κέντρο του χωριού Μινεράλνι Μπάνι, και είναι μήκους 2 μέτρων, βάθους 1 μέτρου και πλάτους 0,75 μ. Σύμφωνα με τους ιστορικούς, αυτή είναι μια αρχαία σαρκοφάγος και ο τοπικός πληθυσμός δημιούργησε ένα θρόλο που λέει αυτό είναι το βήμα της Παναγίας που
4	Ρωμαϊκό φρούριο "Άγιο Πνεύμα"	χωριό Μινεράλνι Μπάνι	Ιστορικά στοιχεία αποκαλύπτουν ότι στο έδαφος του σημερινού Μινεράλνι Μπάνι βρισκόταν η λεγόμενη πόλη Τοπλίτσος (ή Τοπλικά), η οποία αριθμούσε περίπου 12.000 κατοίκους. Πιστεύεται ότι μετά από μάχες, οι Ρωμαίοι στρατιώτες θεράπευαν τις πληγές τους εδώ, γύρω από τις θερμές ιαματικές πηγές. Έτσι, χάρη στις μοναδικές θεραπευτικές ιδιότητες του μεταλλικού νερού, δημιουργήθηκε η αρχαία πόλη, που ονομάστηκε από τους Ρωμαίους Τοπλίτσος. Οι
5	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου	χωριό Μινεράλνι Μπάνι	Αυτός είναι ο νεότερος και μεγαλύτερος χριστιανικός ναός του Αγίου Γεωργίου στο χωριό Μινεράλνι Μπάνι, το οποίο προσελκύει το ενδιαφέρον των επισκεπτών με την όμορφη αρχιτεκτονική του. /Χτίστηκε το 2006/
6	Φρούριο στην κορυφή Κούπενα / Βάργκα/ Λάντινισατα	χωριό Σαρνίτσα	Το θρακικό φρούριο της όψιμης αρχαιότητας και του μεσαίωνα στην κορυφή Κούπενα/ Βάργκα/ Λάντινισατα χτίστηκε στην ομόνημη κορυφή, σε απόσταση 2,67 χλμ. βορειοδυτικά κατά μήκος μιας ευθείας γραμμής από το κέντρο του χωριού Σαρνίτσα. Τα τείχη του φρουρίου είναι φτιαγμένα από πέτρα, κολλημένα με λευκό κονίαμα. Τα απολείματα του φρουρίου είναι ορατά μόνο στο βόρειο τμήμα της κορυφογραμμής.
7	Εκκλησία του Αγίου Νικόλα	χωριό Σαρνίτσα	Γύρω στο 1910, το Σαρνίτσα ήταν μεγάλο για εκείνα τα χρόνια χωριό. Ζούσαν σε αυτό εμπνευσμένοι άνθρωποι - χριστιανοί. Είχαν την ιδέα μιας εκκλησίας που θα ικανοποιούσε τις πνευματικές τους ανάγκες. Ήθελαν όμως μια ειδική εκκλησία - γι' αυτό βρήκαν μάλιστα από το μακρινό Καζανλάκ, και αυτός έκανε ένα όμορφο σχέδιο. Δύο χρόνια επεξεργάσε μεγάλες πέτρες για το κτίριο και όλοι οι κάτοικοι τον ταΐζαν με τη σειρά τους. Ήξερε κάθε πέτρα τόσο καλά
8	Καλέτο Σαρνίτσα - τοίχοι ενός θρακικού φρουρίου με πύργο από την εποχή της Όψιμης Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα	κάτω από το χωριό Σαρνίτσα κοντά στο πέρασμα «Γιντίκα»	Οι τοίχοι του φρουρίου είναι φτιαγμένοι από μεγάλες πέτρες χωρίς συγκόλληση και σε μερικά μέρη η κατασκευή συμπεριλήφθηκε τα προεξέχοντα βράχια, συνδέοντάς τα δομικά με τον τοίχο. Η έκταση του φρουρίου είναι περίπου 2 στρέμματα. Στο κατώτερο βόρειο άκρο του φρουρίου, η ακρόπολη χωρίζεται από ένα επιπλέον τοίχωμα. Στην επιφάνειά του υπάρχουν κεραμικά θραύσματα από την αρχή και το δεύτερο μισό της πρώτης χιλιετίας π.Χ. καθώς και την ρωμαϊκή περίοδο και τον μεσαίωνα. Εδώ βρέθηκε ένα σπάνιο πολύτιμο έγγραφο - ένα στρατιωτικό δίπλωμα για την πααρχάτορα Ελαγκαμπάλ, με ημερομηνία 7 Ιανουαρίου του έτους 221. Το δίπλωμα φυλάσσεται στο πρώην μουσείο της
9	Σαραπάνι (πέτρινες μοίνες «Σαρ'απ Τας»)	χωριό Μπριάστοβο	Οι «σαραπάνι» είναι κούλοπιτες στους βράχους που οι άνθρωποι έκαναν πριν 2600-2800 χρόνια. Οι αρχαιολογικές ανασκαφές χρονολογούν αυτά τα ευρήματα γύρω στα 8-12 π.Χ. Πρόκειται για τεχνητές κούλοπιτες στα βράχια με βάθος 20-70 εκ. και διάμετρο 50-180 εκ. Κάθε «σαραπάνο» αποτελείται από ένα μικρό και μεγάλο κόπello με κεκλιμένο δάπεδο και ανοιχτό ή καλυμμένο κανάλι. Το όνομα «σαραπάνο» προέρχεται από την τουρκική λέξη «σαράπ» και σημαίνει κρασί. Υποτίθεται ότι οι αρχαίοι κάτοικοι αυτών των περιοχών είχαν επεξεργαστεί σταφύλια για την παραγωγή οινών. Θεωρείται ότι οι «σαραπάνι» έχουν σχέση με τη λατρεία του Θεού Διονύσου. Σαραπάνι υπάρχουν στις περιοχές «Κασακλίνα», «Γεβόβιτσα», «Πεζόβιτσα» και «Λεβόνοβόνα» (Πέτρα του Λεβόνοβόνα) στην περιοχή του χωριού

10	Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου	χωριό Σουσαμί	Χτίστηκε το 1898. Αργότερα, το 1925, χτίστηκε το καμπαναριό του. Η εκκλησία κηρύχθηκε μνημείο καλλιτεχνικής πολιτιστικής αξίας λόγω της ζωγραφικής του μενταγιόν της αψίδας, των βασιλικών πυλών και της κορόνας, των εικόνων του βασιλικού και του εορταστικού κύκλου. Η αρχιτεκτονική του κτιρίου σημειώνεται επίσης ως μεγάλης αξίας.
11	Τζαμί	χωριό Κόλετες	Παρουσιάζει ενδιαφέρον με την αρχιτεκτονική και τις τοιχογραφίες του.
12	Τζαμί	χωριό Μπογιάν Μπότεβο	Παρουσιάζει ενδιαφέρον με την αρχιτεκτονική και τις τοιχογραφίες του.
13	Τζαμί	χωριό Καραμάντσι	Παρουσιάζει ενδιαφέρον με την αρχιτεκτονική και τις τοιχογραφίες του.
14	Θρακικό φρούριο στην κορυφή «Ορλόβι Σκαλι» (Τα βράχια των αετών)	στην περιοχή Ορλόβι Σκαλι 3 χλμ. δυτικά σε ευθεία γραμμή από το κέντρο του χωριού Σαρνίτσα	Το Θρακικό φρούριο της Νέας Εποχής του Σιδήρου βρίσκεται στην περιοχή „Ορλόβι Σκαλι», 3 χλμ. δυτικά σε ευθεία γραμμής από το κέντρο του χωριού Σαρνίτσα. Τα επιφανειακά κεραμικά είναι από το 2ο μισό της πρώτης χιλιετίας π.Χ.
15	Ηλιακό ρολόι	χωριό Μινεράλνι Μπάνι	Αυτό το ρολόι είναι μοναδικό και δεν μετρά μόνο τις ώρες, αλλά επίσης τα λεπτά, τα δευτερόλεπτα και τις μέρες, έτσι ώστε να εκτελεί και τη λειτουργία ενός ημερολογίου. Ένα δεύτερο παρόμοιο υπάρχει στο Μεξικό με 5 σκαλοπάτια, ενώ αυτό στο Μινεράλνι Μπάνι έχει επτά σκαλοπάτια.
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Προστατευόμενη περιοχή «Αίντα»	τα περίχωρα του χωριού Σπαχιέβο	Η προστατευόμενη περιοχή έχει έκταση 3,5 εκταρίων. Πρόκειται για ένα φυσικό, αιωνόβιο δάσος οξιάς.
2	Φυσικά αξιοθέατα "Ενδιατήματα Μιγκέ και Παϊνίας" (Προστατευόμενη περιοχή)	περιοχή Ντρενάκα, χωριό Σπαχιέβο	Τα φυσικά αξιοθέατα έχουν έκταση 3 εκταρίων. Κηρύχθηκαν προστατευόμενα είδη με σκοπό να διατηρηθεί το πεδίο Μιγκέ και Παϊνίας.
3	«Ντικιλιάς» (Προστατευόμενη περιοχή)	τα περίχωρα του χωριού Σαρνίτσα	Έχει έκταση 0,2 εκτάρια. Η περιοχή κυρήχθηκε προστατευόμενη με εσοπή την προστασία του καταρράκτη του ποταμού Χαρμανλίισκα.
4	Εθνικός δρόμος «Μποράκα»	τα περίχωρα του χωριού Σαρνίτσα	Ο δρόμος έχει έκταση 14,78 εκτάρια. Δηλώθηκε εθνικός δρόμος με σκοπό τη διατήρηση ενός αρχαίου, φυσικού, αυτοαναπαραγόμενου μαύρου πευκοδάσους. Η μέση ηλικία των δέντρων κυμαίνεται μεταξύ 120 και 150 ετών.
5	«Ορλόβι Σκαλι» ("Τα βράχια των αετών") (Προστατευόμενη περιοχή)	τα περίχωρα του χωριού Σαρνίτσα	Αυτό είναι ένα μοναδικό βραχώδες συγκρότημα από ενδιαφέρουσες και μεγαλοπρεπή βράχια, μερικά από τα οποία φτάνουν τα 30 έως 40 μ. ύψος. Το βραχώδες φαινόμενο μοιάζει με ένα μεσαιωνικό κάστρο με ισχυρούς πύργους. Τραπεζοειδείς κόγχες λατρείας έχουν οκαλιθεί σε πολλά από τα βράχια. Τα περισσότερα από αυτές έχουν τραπεζοειδή σχήμα, αλλά υπάρχουν επίσης κυλινδρικές και αιχμηρές. Δύο απότομα βράχια μεταξύ των βραχών (Ντογκάν Καγιιά – Ορλόβι Σκαλι) φυσικά προστατεύουν μια περιοχή περίπου 1,5 στρεμμάτων, που οχυρώνεται και από έναν τοίχο κατασκευασμένο από πέτρα χωρίς κονίαμα. Οι βραχώδεις σχεδιαμοί αποτελούν προστατευόμενα φυσικά αξιοθέατα. Εδώ
6	Προμπίτια Κάμακ (Η διάτρητη πέτρα) Προστατευόμενη περιοχή)	τα περίχωρα του χωριού Σαρνίτσα	Τα φυσικά αξιοθέατα έχουν έκταση 1 εκτάρια. Πρόκειται για ένα συγκρότημα από ενδιαφέροντες βραχώδεις σχεδιαμούς. Ο βράχος έχει ύψος 4 μέτρα και το πλάτος του είναι πάνω από 12 μέτρα. Μοιάζει με τις θαυμάσιες γέφυρες της Ερκιουηρία, με τη διαφορά ότι βρίσκεται πάνω σε μια κορυφογραμμή και όχι πάνω σε μια κοιλάδα (ποταμιού). Εκτός
7	Φυσικά αξιοθέατα «Ογκλενταλανάτα Σκαλα» (Ο κατοπιτικός βράχος)	τα περίχωρα του χωριού Μπιάστωβο	Τα φυσικά αξιοθέατα έχουν έκταση 1,5 εκταρίων. Κηρύχθηκαν προστατευόμενα είδη με σκοπό την προστασία των
8	Σπήλαιο "Γκολιάματα Εο Καγιιά" ("η Μεγάλη Εο Καγιιά")	χωριό Σπαχιέβο του Δήμου Μινεράλνι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης, μήκος 18 μ και μετατόπιση 3 μ.
9	Σπήλαιο Λιποβίτσα	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράλνι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης και μήκος 11 μ.
10	Σπήλαιο "Ιβάνοφ Κάμακ" ("Η πέτρα του Ιβάν")	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράλνι Μπάνι	Πάνω από τη νότια είσοδο του σπηλαίου, στον ομαλό βράχο, που έχει κόκκινο-καφέ χρώμα, υπάρχουν σκαλισμένα 7 τραπεζοειδείς λατρευτικές κόγχες - υπολείμματα εθμάτων των παλιών Θρακών. Ίσως το σπήλαιο χρησιμοποιήθηκε από αυτούς για ένα ιερό ή για κάποια λατρευτικά έθιμα. Στους γύρω βράχους και σε όλη την περιοχή υπάρχουν πολλές τραπεζοειδείς κόγχες και ίχνη θρακικού πολιτισμού. Καταγράφηκε στους χάρτες στις 22 Ιουνίου 1980 από τον Μπορίς Κόλεφ και τον Ζέτσο Στάικοφ - «Αίντα» Χάσκοβο.
11	Σπήλαιο Ντουόσκοβιτσα	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράλνι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης, μήκος 14 μ και μετατόπιση 3 μ
12	Σπήλαιο Πεσοούρατα	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράλνι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης και μήκος 28 μ.
13	Σπήλαια Καλέτο 1 και Καλέτο 2	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράλνι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης και μήκος 18 μ.

„ Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΦΙ αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece -

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Τοξωτή γέφυρα του Μουσταφά Πασά	πόλη Σβίλεγκραντ	Η γέφυρα αυτή είναι το μοναδικό απόλυτα διατηρημένο απομεινάρει ενός ολόκληρου οθωμανικού συμπλέγματος που αποτελούσε από ένα караβάν сарай (σημείο ανάπαυσης ταξιδιωτών), ένα ισλαμικό Τέμενος και ένα χαράμι. Χτίστηκε μετά από εντολή του Τορμπαίν Μουσταφά Πασά, Βεζίρη του Σουλτάνου Σουλεϊμάν Α' ο Μεγαλοπρεπής / Σουλεϊμάν Ελ Κανουνί/. Έτος ολοκλήρωσης της κατασκευής της γέφυρας είναι το 1529, κάτι που φαίνεται στις αριθμητικές αναλογίες των αραβικών γραμμάτων στα δύο τελευταία λόγια της επιγραφής κάτω στη γέφυρα: Χασοάνα Αρμπαντιέ, δηλαδή αιώνια καλό έργο. Έτσι, μαζί με την κατασκευή της γέφυρας, ο Μουσταφά Πασάς θεωρήθηκε επίσης ως ο ιδρυτής του νέου οικισμού του Σβίλεγκραντ που ονομάστηκε στα τουρκικά Μουσταφά Πασάς Κιοπριουσιού, δηλαδή „Η Γέφυρα του Μουσταφά Πασά“. Το μήκος της γέφυρας είναι 295 μέτρα και το πλάτος 6 μ. Είναι καλυμμένη με σκαλισμένες πέτρες και την εποχή της είχε 20 θορραφές τόξους. Οι χειρολιθοθήρες είναι κατασκευασμένοι από ολόκληρες πέτρες. Ο αριθμός όλων των μιλιοκ παραπίετου στη γέφυρα είναι 706, 353 και στις δύο πλευρές. Η επιγραφή για την κατασκευή της γέφυρας είναι ένα ανάγλυφο σε μαρμαρίνη πλάκα, τοποθετημένο σε κυκλίδωμα στη μέση της γέφυρας ύψους 6 μ. Η πλάκα με την επιγραφή αναφερόταν από τον ντόπιο πληθυσμό ως «ταρέχα», «ταρίχ», δηλ. ιστορία. Η μετάφραση της επιγραφής έχει ως εξής: «Η γέφυρα χτίστηκε - όταν ήταν χαλίφης ο μεγαλύτερος Σουλτάνος εκ των Σουλτάνων ο Σουλεϊμάν Χαν, γιος του σουλτάνου Σελίμ Χαν - για να αποπέσει συνέχεια της ασφάλειας και της προστασίας του από τον Βεζύρη Μουσταφά Πασά...»
2	Ιστορικό Μουσείο	πόλη Σβίλεγκραντ	Το Ιστορικό Μουσείο του Σβίλεγκραντ ιδρύθηκε το 2007 με βάση μια υπάρχουσα συλλογή μουσείων, που συλλέχθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1960. Περιείχε κυρίως φωτοεκθέσεις, αρχαία και μεσαιωνικά νομίσματα, αρχαιολογικά και εθνογραφικά αντικείμενα. Την δεκαετία του '70 τα εκθέματα φιλοσόωνταν στο Ιστορικό Μουσείο του Ηασκovo. Την δεκαετία του '90 για τις ανάγκες του μουσείου είχε χορηγηθεί το ανακαινισμένο σπίτι του Δρ Τουσκόβροβски στο κέντρο της πόλης, το οποίο διακρίνεται με την χαρακτηριστική για τις αρχές του 20 αιώνα αρχιτεκτονική. Το Ιστορικό Μουσείο του Σβίλεγκραντ φροντίζει για τη διατήρηση και την προστασία της άυλης και εμπράγματης κινητής και ακίνητης πολιτιστικής κληρονομιάς του πληθυσμού κατά μήκος του κάτω ρου του Έσρο, στην Ανατολική Ροδόπη και στην περιοχή του βουνού Σακάρ. Το μουσείο έχει τρεις εκθέσεις: Ιστορία, Αρχαιολογία και Εθνογραφία, στα οποία εκτίθενται αντικείμενα μεγάλης ιστορικής, πολιτιστικής και επιστημονικής σημασίας, όπως έγγραφα, φωτογραφίες, χειρόγραφα, μετάλλια, εργαλεία, ρούχα και αντικείμενα που σχετίζονται με την καθημερινή ζωή και την παραγωγή μεταξίου, βαμβακιού και μαλλιών, αγχέματα και προβόλα όπλα, προσωπικά αντικείμενα και πολλά άλλα.
3	Αρχαίος και Μεσαιωνικός Οικισμός	πόλη Σβίλεγκραντ, περιοχή "Χισόρια", δίπλα στην γειτονιά Κανακλίσκα	Κατά τη διάρκεια της εποχής του Χαλκού και του Σιδήρου, τα εδάφη γύρω από το σημερινό Σβίλεγκραντ κατοικήθηκαν από τη θρακική φυλή των Οδρυσών. Από την εποχή των Θρακών υπάρχουν ίχνη οικισμών, ταφόπλακες, ιερά, ντολμέν και άλλα. Στην παλιά γειτονιά της Κανακλίας υπήρχε η περιοχή της Μογκίλα, που ονομάστηκε έτσι με το όνομα ενός μεγάλου τάφου στην περιοχή του οποίου βρέθηκαν απομεινάρια αρμάτων. Ο αρχαίος συγγραφέας Προκόπιος Καισαρέας έγραψε ότι επί του αυτοκράτορα Ιουστινιανού (483 έως 565 μ.Χ. Χρ.) εκεί χτίστηκε ή ενισχύθηκε ένα φρούριο που ονομάστηκε Βουρδέιτω. Πολλοί ιστορικοί συσχετίζουν αυτό το κτίριο με τα παλιά ερείπια στην περιοχή Χισόρια κοντά στην παλιά γειτονιά Κανακλίας του Σβίλεγκραντ.
4	Ντολμέν	χωριό Στουντένα, περιοχή "Καπακλίας", 12 χλμ. Βοραιοανατολικά	Το ντολμέν του χωριού Στουντένα του Δήμου του Σβίλεγκραντ βρίσκεται στην περιοχή «Καπακλίας» κοντά στο χωριό. Είναι μέρος του λεγόμενου «Μεγαλιθικού πολιτισμού» στα βουλγαρικά εδάφη, ιδίως στην περιοχή των βουνών Στράντζα και Σακάρ. Αποτελείται από δύο κατακόρυφα τοποθετημένες πέτρες μνηγμένες στο έδαφος, σχηματίζοντας ένα θάλαμο, και μια τρίτη τοποθετημένη επίπεδα, η οποία σχηματίζει την οροφή. Τα μεγαλιθικά μνημεία είναι γνωστά σε τρία είδη - το Μενίρ, το Κρόμλεχ και το Ντολμέν. Τα μεγαλιθικά μνημεία είναι αρχαίοι σχηματισμοί που προέρχονται από τη Νεολιθική Εποχή, την Εποχή του Χαλκού και την πρόιμη Εποχή του Σιδήρου. Η επεξεργασία της πέτρα στα μνημεία αυτά είναι σχετικά ατελής, τραχιά. Αντίθετα με τις συνηθισμένες τεχνικές κατασκευής, οι μεγαλιθικά δομές συναρμολογούνται από στοιχεία που αγγίζουν μόνο τα άκρα τους. Συνήθως αποτελούνται από τον ελάχιστο δυνατό αριθμό δομικών στοιχείων (πέτρινες πλάκες, στήλες).
5	Μνημείο των ηρώων πολέμου	πόλη Σβίλεγκραντ	Βρίσκεται στην πλατεία Σβίλενα. Κατασκευάστηκε στη μνήμη των ηρώων από το Σβίλεγκραντ και το δήμο που σκοτώθηκαν στους πολέμους. Στα τείχη του από γρανίτη έχουν γραφεί πάνω από 100 ονόματα ανθρώπων που θυσίασαν τη ζωή τους για την ελευθερία./2008/
6	Εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής	πόλη Σβίλεγκραντ	Ο ναός χτίστηκε γύρω στο 1860, κυρίως με δωρεές από τους κατοίκους της γειτονιάς «Γκεμράν». Κατά τη διάρκεια του Β' Βαλκανικού Πολέμου (1913), η εκκλησία καταστράφηκε μέχρι τα θεμέλια της και μετά το τέλος των πολέμων άρχισε η ανοικοδόμησή της, η οποία ολοκληρώθηκε το 1924. Σε μια έκταση περίπου 4.000 τετραγωνικών μέτρων διαμορφώθηκε ένα όμορφο, πολύοιο σε βλάστηση πάρκο, στο κέντρο του οποίου είναι η εκκλησία. Πλήρως ανακατασκευασμένο είναι το δίκτυο αλεών, όπου τοποθετήθηκαν κίσσικα αναψυχής για τους κατοίκους της γειτονιάς. Οι αλέες καλύφθηκαν με έγχρωμες πλάκες από σκυρόδεμα. Φυτρώθηκαν φυλλοβόλα και κωνοφόρα δέντρα, μεγάλες εκτάσεις αειθαλών ανθοφόρων θάμνων, όπως και αναρριχόμενοι θάμνοι. Υπάρχουν επίσης αρκετά εξωτικά είδη. Η πλούσια βλάστηση από δέντρα και θάμνους διατηρείται με αυτόματο σύστημα ποτίματος. Στη θέση υπάρχουσας παιδικής χαράς σχεδιάστηκε και χτίστηκε μια νέα, εξοπλισμένη με σύγχρονες παιδικές εγκαταστάσεις και πάγκους. Υπάρχει ένας φράχτης με πλέγμα αζούρ και τρεις εισόδους, οι οποίες συνδέονται με τις κύριες πόρτες της εκκλησίας. Εγκαταστάθηκε νέο οδικό φωτισμό. Το τεράστιο κτίριο του ναού γίνεται εμφανές με το νυχτερινό φωτισμό.
7	Εκκλησία της Αγίας Τριάδας	πόλη Σβίλεγκραντ	Η εκκλησία χτίστηκε με δωρεές το 1834 στον τόπο όπου πιθανότατα ήταν το πολιτιστικό κέντρο του βουλγαρικού πληθυσμού εκείνη την εποχή. Η κατασκευή της εκκλησίας έγινε από τους Βούλγαρους από τις τρεις γειτονιές της πόλης - Μπαγιαντάρ / Ευγενής/, Κανακλί / Προσίοτιο/ και Γκεμράν / Άπιστο, δηλαδή Χριστιανός/ και ίσως γι' αυτό ονομάστηκε Αγία Τριάδα. Όταν η πόλη κάηκε το 1913, η εκκλησία επίσης κάηκε, αλλά το σχήμα της διατηρήθηκε κατά την αποκατάστασή της. Το 1847-48 το πρώτο κοσμικό σχολείο της πόλης κτίστηκε στην εκκλησία. Σήμερα φέρει το όνομα ενός από τους ιδρυτές και επικεφαλής δασκάλου Χρίστο Ποπμάρκοφ.
8	Προϊστορικό και Προϊστορικό Λακκοειδές σύμπλεγμα	χωριό Καπιτάν Αντρέεβο, περιοχή «Χαούζα»	Το σύμπλεγμα αυτό, χρονολογούμενο στην περίοδο μεταξύ 5200 και 4800 χρονών π.Χ., δεν έχει όμοιο του στην Νοτιοανατολική Ευρώπη και αποτελεί σημαντική συνεισφορά στη γνώση που έχουμε για τον πρώτο ευρωπαϊκό πολιτισμό που άνθισε στη βουλγαρική επικράτεια. Η δεύτερη περίοδος στην κατοίκηση της μελετημένης περιοχής ήταν κατά τη Μέση Εποχή του Χαλκού - περίπου στα έτη 1800 - 1700 π.Χ. Βρέθηκαν ακόμη μερικοί λάκκοι λατρείας που είναι σπάνιοι στα βουλγαρικά εδάφη. Η τρίτη περίοδος κατοίκησης της περιοχής είναι από την Πρώιμη και Υστερη Εποχή του Σιδήρου - την 1η χιλιετία π.Χ. Μελετήθηκαν δεκάδες τελετουργικοί λάκκοι, μερικοί εκ των οποίων πολύ μεγάλων διαστάσεων. Χρονολογικά στο τέλος τοποθετούνται δύο μεσαιωνικά αμυριά και τουλάχιστον τρία τελετουργικά κολώματα με ανθρωπίνες θύσιες από τον 8ο έως τον 9ο αιώνα.

9	Απομεινάρια της ρωμαϊκής οδού «Βία Διαγωνάλης»	χωριό Καπιτάν Αντρέεβο, περιοχή «Χαούζα»	Σύμφωνα με τα ευρήματα που βρέθηκαν στο μελετημένο τμήμα με μήκος περίπου 130 μέτρα, χρησιμοποιήθηκε από τον 2ο έως τον 6ο αιώνα. Η οδός είναι χτισμένη από μεγάλο βότσαλο και έχει πλάτος περίπου 18 μέτρα. Μέχρι τώρα, τα καταγεγραμμένα τμήματα αυτής της στρατιωτικής οδού σε όλο το μήκος της από την Κεντρική Ευρώπη ως την Κωνσταντινούπολη έχουν πλάτος 6-8 μέτρα. Στη Βουλγαρία, μέχρι σήμερα, τα τμήματα της Βία Διαγωνάλης που έχουν ανακαλυφθεί βρίσκονται κοντά στο Χάρμανλι και το Κόστινιμπορντ. Μόνο το τμήμα του Καπιτάν Αντρέεβο είναι τόσο μακριά. Το εύρημα στην περιοχή Χαούζα προκάλεσε γρήγορα την έκπληξη όλων των ειδικών στην Αρχαιότητα των βουλγαρικών εδαφών και λόγω του μεγάλου πλάτους 18 μέτρων που μπορεί να συγκριθεί με τις σημερινές εθνικές οδούς.
10	Βραχώδης εκκλησία	χωριό Μάτοτσινα, περιοχή «Ντελί Καγιά», 2 χλμ. Νοτιοδυτικά	Η βραχώδης εκκλησία είναι σκαλισμένη σε ασβεστολιθικά βράχια και βρίσκεται 2 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του χωριού, στην περιοχή «Ντελί Καγιά» (Μηγμένη πέτρα). Το πρόσωπο του βράχου έχει σκαλιστεί τέλεια και μια δεκαριά σκαλισμένα πλατιά σκαλοπάτια, που βρίσκονται στις δύο πλευρές της εισόδου, καταβαίνουν σε ένα μικρό θολωτό διάδρομο με μήκος 440 μέτρα, πλάτος 3 μ και ύψος 3,5 μ. Το εσωτερικό του ναού είναι ορθογώνιο, με θόλο. Έχει διαστάσεις 7 x 9,85 μ, με σημερινό ύψος του θόλου 5 μέτρα. Στον ανατολικό τοίχο του ναού που δεν έχει καμία αιψίδα, υπάρχουν τρεις κόγχες, οι οποίες βρίσκονται δύο μέτρα από το δάπεδο και πιθανότατα χρησίμευσαν για την τοποθέτηση εικόνων. Υπάρχουν δύο τετράγωνα κόγχες και στις δύο πλευρές του διαδρόμου προς την έξοδο. Στο εσωτερικό, στα αριστερά, στο ίδιο ύψος υπάρχει και μια άλλη κόγχη. Πάνω στην εκκλησία βρέθηκαν μερικοί σκαλισμένοι στα βράχια τάφοι με προσανατολισμό ανατολικά-δυτικά. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση βραχώδων εκκλησιών βρίσκεται στην περιοχή του ποταμού Ρούσκι Λομ και στη Μικρά Ασία, στην περιοχή της Αρμενίας και της λίμνης Βαν. Η βραχώδης εκκλησία κοντά στο χωριό Μάτοτσινα, και αυτή κοντά στο χωριό Μιχάλιτς, σκαλιστηκαν από μοναχούς ασκητές γύρω από το 10 αιώνα. Εκκλησίες και μοναστήρια σκάλιασαν στους βράχους επίσης οι λάτρεις διαφόρων αμρέσεων, που ήταν πολλές σε εκείνη την εποχή. Το 1968, η βραχώδης εκκλησία κοντά στο χωριό Μάτοτσινα κηρύχθηκε μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας.
11	Μεσαιωνικός πύργος (Φρούριο Μπουκελόν)	χωριό Μάτοτσινα, περιοχή «Κούλατα», 200 μ. Βόρεια	Το χωριό Μάτοτσινα βρίσκεται κοντά στα βουλγαρο-τουρκικά σύνορα, στη δεξιά όχθη του ποταμού Τούντζα. Στο βόρειο άκρο του υπάρχει ένας απότομος λόφος, προσβάσιμος μόνο από το χωριό. Εκεί υπήρχε ένας διαχωριστικός τοίχος, από τον οποίο παραμένουν μόνο ίχνη. Σε απόσταση 50 μέτρων από αυτό, πάνω στο λόφο, χτίστηκε το φρούριο Μπουκελόν, η πλησιέστερη άμυνα της Αδριανούπολης από το βορρά. Είναι ένα από τα καλύτερα διατηρημένα στρατιωτικά κτίρια στη Βουλγαρία. Το φρούριο που περιβάλλει την κορυφή του λόφου έχει περίπου 65 μέτρα πλάτος και μήκος 150 μέτρα. Καλύτερα διατηρημένοι είναι οι προστατευτικοί πύργος στην είσοδο και ένα μέρος του διπλού τοίχου του φρουρίου κοντά στην πόρτα. Ο πύργος και οι τοίχοι είναι κατασκευασμένοι από πέτρες και 4 σειρές τούβλες κολλημένες με λευκό κονίαμα. Κατασκευάστηκε σε τρεις μεγάλους όρους. Ο τελευταίος όρος με ημικυλινδρικό σχήμα χρησίμευε ως ένα μικρό παρεκκλήσι στο οποίο προσευχόντουσαν οι πολιορκημένοι υπερασπιστές του φρουρίου. Τα όστρακα βρίσκονται σε όλες τις πλευρές και είναι προσβάσιμα από ξύλινες σκάλες. Το φρούριο χτίστηκε κατά τη Ρωμαϊκή εποχή. Εδώ, το 387, υπήρξε μια μεγάλη μάχη μεταξύ των στρατών του αυτοκράτορα Ουάλη και των Γότθων. Τελείωσε με την πλήρη ήττα του ρωμαϊκού στρατού στο αυτοκράτορας σκοτώθηκε στη μάχη. Το φρούριο έχει ξαναχρησιμοποιηθεί και ξαναχτιστεί κατά τη διάρκεια των αιώνων. Η οικοδομική τεχνική - μικτή τοιχοποιία με διακοσμητικές ζώνες από τούβλα και λευκό κονίαμα μας λέει την εποχή - μεταξύ του 12-14του αιώνα. Στα πλάγια της μπροστινής πόρτας είναι χτισμένο ένα σταυροειδές μονόγραμμα από τούβλα του κυβερνήτη του από τον 14ο αιώνα. Τα γράμματα σχηματίζουν το όνομα Μιχαήλ. Είναι γνωστό ότι μέχρι το έτος 1328 ο βούλγαρος τσάρος Μιχαήλ, που πολεμούσε εναντίον του Ανδρόνικου Γ, έφτασε στο Διδυμότειχο. Είναι δυνατόν κατά τη διάρκεια αυτής της πορείας ο Βούλγαρος Τσάρος να ξανάχτισε γρήγορα το φρούριο. Κοντά σε αυτό το φρούριο στις 14 Απριλίου του 1205 τα βουλγαρικά στρατεύματα, με επικεφαλής τον Τσάρο Καλογιάν, κατέστρεψαν τον στρατό των Λατινών Ιπποτών και κατέλαβαν τον αυτοκράτορα Μπάλντουιν των Φλάνδερς. Ο αιχμάλωτος οδηγήθηκε στο Τίροβο, όπου πέθανε το 1206. Κατά την τουρκική κυριαρχία, το φρούριο έχασε τη σημασία του και ήταν έρημο. Το 1664 στην περιοχή κινηνοήσε ο Σουλτάνος Μουάμετ ΙV, και από το μισολόγιά του μαθαίνουμε ότι το φρούριο και το χωριό πλέον.
12	Μεσαιωνικό φρούριο	χωριό Μεζέκ, περιοχή «Καλέτο», 300 μ. Δυτικά	Στα περίχωρα του χωριού Μεζέκ (του Δήμου Σβίλενγκραντ), στον Λόφο Καλέτο, υπάρχουν τα ερείπια μεσαιωνικού βυζαντινού φρουρίου από τα τέλη του 11ου αιώνα. Αυτή είναι η πλέον διατηρημένη αμυντική μονάδα της Ροδόπης. Το φρούριο εκτελούσε τις λειτουργίες ενός φρουρίου συνοριακής φρουράς. Είχε προστατεύσει τα εδάφη μεταξύ των ποταμών Έβρου και Άρδα. Βρίσκεται στα περίχωρα του χωριού Μεζεκ, 6 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του Σβίλενγκραντ και μόλις 1 χλμ. από τα ελληνικά σύνορα. Μερικοί ιστορικοί πιστεύουν ότι αυτό είναι το γνωστό από τις γραπτές πηγές φρούριο Νευτίζικον και άλλοι επιστήμονες πιστεύουν ότι στον τόπο αυτό βρισκόταν το φρούριο της Βερσινίκιας όπου το 813 ο χαν Κρούμος νίκησε το βυζαντινό στρατό και κατέλαβε τη Θράκη. Αρκετές αρχαιολογικές ανασκαφές αποκάλυψαν αντικείμενα από την περίοδο πριν από τον 11ο αιώνα. Η κατασκευή του φρουρίου χρονολογείται στην εποχή του βυζαντινού αυτοκράτορα Αλεξίου Α Κομνηνού (1081-1117 μ.Χ.). Τα τοιχώματα του φρουρίου εσωκλείουν μια περιοχή περίπου 7 στρεμμάτων στο σχήμα ακανόνιστου ορθογώνιου με διαστάσεις 110/60 μέτρα και είναι κατασκευασμένα από χοντρές πέτρες με λευκό κονίαμα διακοσμημένα με τρεις ζώνες τούβλες από την εξωτερική πλευρά. Ο τοίχος του φρουρίου τελειώνει με κορυφογραμμές που διατηρήθηκαν μέχρι το 1900. Η υπεράσπιση του φρουρίου ενισχύθηκε με εννέα πύργους, με στρογγυλεμένο σχήμα και ύψος 10 μ. Πέντε από τους πύργους βρίσκονται στο νότιο τοίχο του φρουρίου (δύο στη γωνία και τρεις στο μπροστινό μέρος), δύο στη δυτική (στη μέση και στην κόρνα είσοδο) και από ένα στο βόρειο και στον ανατολικό τοίχο. Το φρούριο λειτουργούσε μέχρι την οθωμανική κατάκτηση στα τέλη του δέκατου τέταρτου αιώνα. Είχε σχεδιαστεί ως μια ισχυρή μονάδα οχύρωσης και μέσα του υπήρχε έντονη ζωή. Αποκαλύφθηκαν μερικές αποθήκες τροφίμων με καμμένο σιτάρι μέσα τους. Βρέθηκαν πολλές αιχμές σιδερένιων βελών, σπιρούνια και πέταλα, που αποτελούν μαρτυρίες για την καθημερινή ζωή των στρατιωτών της φρουράς. Πέτρινοι μύλοι, μεταλλικά εργαλεία και άλλα στοιχεία δείχνουν τον τρόπο ζωής των απλών ανθρώπων. Το φρούριο κοντά στο χωριό Μεζέκ διατηρήθηκε μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα. Μέρος του καταστράφηκε γύρω στο 1900, όταν από το φρούριο πήραν πέτρες για την κατασκευή τουρκικών στρατώνες στο Σιβάνγκραντ. Το βόρειο τοίχο του φρουρίου υπέστη περισσότερες ζημιές. Διατηρείται μόνο μέχρι το επίπεδο του εδάφους στο εσωτερικό του μέρους. Η νότια, η δυτική και η ανατολική πλευρά έχουν διατηρηθεί στο ύψος της πλατφόρμας πάνω από την οποία είναι στήλη οι τοίχοι.
13	Θρακικός θολωτός τάφος	χωριό Μεζέκ, 600 μ. Νοτιοδυτικά	Ανήκει σε μια από τις πιο μεγάλες μνημειακές εγκαταστάσεις αυτού του τύπου που βρέθηκαν στα εδάφη της αρχαίας Θράκης. Ο τάφος είναι μια εντοπισιακή εγκατάσταση, με προσανατολισμό ανατολής-δύσης και είσοδο από την ανατολή, χτισμένη από μεγάλα, καλά επεξεργασμένα πέτρινα τετράγωνα. Η κατασκευή αποτελεί "ξηρή τοιχοποιία", χωρίς κονίαμα. Τα μπλοκ συνδέονται μεταξύ τους με σιδερένιους και ξυλίνους αρμούς. Έχει συνολικό μήκος 29,95 μ. Ο δρόμος /δηλ. Ο διάδρομος/ έχει μήκος 20,65 μ, πλάτος 1,55 μ και ύψος 2,40 έως 2,60 μ. Από αυτό διαδοχικά εισέρχεται σε δύο θαλάμους /προθαλάμους/ με ορθογώνια κάθουσα που ακολουθούνται από ένα κυκλικό θάλαμο με κυψελοειδή θόλο. Ο τάφος χρησιμοποιήθηκε επανειλημμένα, ο αριθμός των κηδεών δεν ήταν μικρότερος από 4. Εκεί τάφηκαν μέλη της θρακικής αριστοκρατίας. Σε αυτό βρέθηκαν πολλά αντικείμενα από χρυσό, σίδηρο, χαλκό, σιδήρο, γυαλί, φαγεντιανή και ιπλό. Χρονολογούνται από το 4ο έως το 3ο αιώνα π.Χ.
14	Βραχώδης εκκλησία	Χωριό Μιχάλιτς, 3 χλμ. Ανατολικά	Η βραχώδης εκκλησία στο χωριό Μιχάλιτς είναι η μόνη στην Βουλγαρία που έχει το μοναδικό σχήμα τριών κογχών. Ολόκληρη η εκκλησία κόπηκε/σκαλιστηκε σε ασβεστολιθικό βράχο. Σύμφωνα με το σχήμα της είναι μια πραγματική τριωλή εκκλησία τριών κογχών σαν να είχε κατασκευαστεί από απλά οικοδομικά υλικά. Ο εσωτερικός της χώρος φαίνεται ως σταυροειδής τριωλήτος ναός. Οι κόγχες είναι σχεδόν πανομοιότυπες διαστάσεις, οι δύο πλαγιές έχουν βάθος 4 μέτρα και πλάτος 3,60 μέτρα.
15	Θρακικός θολωτός τάφος	Κορυφή Σέινοβets	Κάτω από την κορυφή του Σέινοβets (704 μ. ΜΣΘ) υπάρχει ένας άλλος θρακικός θολωτός τάφος. Ο προθάλαμος του είναι μικρός και σχεδόν καταστραμμένος, ο θολωτός θάλαμος διατηρείται για την ώρα, αλλά το δάπεδο καταστράφηκε εντελώς από τους κρηνογούς θησαυρών.

№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Ενδιαίτημα του Λευκότου του θερινού - Λόξενσκι πατ (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Σβίλενγκραντ	Φυσικό ενδιαίτημα του Λευκότου του θερινού.
2	Ενδιαίτημα Άγριας Παιώνιας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Κοστούρ, Τουσαν Μπαϊρ	Φυσικό ενδιαίτημα Άγριας Παιώνιας.
3	Ενδιαίτημα της Βερόνικας μακροκάλυκας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Στισ	Διατήρηση του φυτικού είδους - Βερόνικα η μακροκάλυξ (Veronica multifida L.) και του οικοτόπου του.
4	Ντερβίσκα Μογκίλα ("Ο τύμβος του δερβίση") (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ντερβίσκα Μογκίλα	Πετρώδεις σχηματισμοί.
5	Καλέτο ("Το κάστρο") (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μεζέκ	Πετρώδεις σχηματισμοί γύρω από ένα μεσαιωνικό φρούριο.
6	κορυφή Σέινοβετς	Νοτιοδυτικά του χωριού Μεζέκ	Το ύψος της είναι 703,6 μέτρα. Η κορυφή είναι γνωστή στον τοπικό πληθυσμό ακόμη και με το τουρκικό όνομα «Κουρτ Καλέ» που μεταφράζεται ως «το Φρούριο των Λύκων». Εδώ στις 5 Οκτωβρίου του 1912 έγινε η πρώτη μάχη στον Βαλκανικό πόλεμο. Σε αυτή, προστατεύοντας το υψόμετρο, σκοτώθηκαν 14 στρατιώτες του 30ου συντάγματος Σέινοβοκι, που έδωσε το όνομα της κορυφής. Στην κορυφή στήθηκε ένα μνημείο στη μνήμη των χαμένων. Σήμερα, στην κορυφή υπάρχει επίσης ένας πύργος τηλεόρασης με ύψος άνω των 100 μέτρων που είναι ορατός από μεγάλη απόσταση. Με καλό και αίθριο καιρό από την κορυφή μπορείτε να δείτε το Αιγαίο στην Ελλάδα καθώς και ένα τμήμα του βραχίονα του φράγματος του «Ιβάλιοβγκραντ». Η κορυφή είναι προσβάσιμη με αυτοκίνητο, διέρχοντας από το χωριό Μεζέκ. Ο δρόμος είναι σε καλή κατάσταση, το μόνο μειονέκτημα του είναι ότι σε ορισμένα σημεία είναι απότομο και αρκετά στενό.
<p>„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΦΙ αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co-funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”</p>			

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Μεσαιωνική νεκρόπολη	πόλη Σιμεόνοβγκραντ, περιοχή Μπελάνα, 2 γλι. Ανατολικά	Κηρύχθηκε αρχιτεκτονικός και κατασκευαστικός χώρος από την Αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα εθνικής σημασίας.
2	Φρούριο Κωνσταντία	πόλη Σιμεόνοβγκραντ	Η πόλη της Κωνσταντίας από την Όψιμη Αρχαιότητα και το Μεσαίωνα βρίσκεται στο ύψος «Ασάφ» βόρεια της γειτονιάς Ζλάτι Ντολ, στη δεξιά όχθη του ποταμού Έβρου, 2.46 χλμ ανατολικά σε ευθεία γραμμή από το κέντρο της πόλης Σιμεόνοβγκραντ. Η πραγματική μεσαιωνική πόλη του 11ου-12ου αι., βρισκόταν στην αριστερή όχθη του ποταμού Έβρου στην περιοχή Γκραντίσέτο απέναντι από το κάστρο. Το φρούριο αυτό διαμορφώθηκε ως μία από τις μεγαλύτερες και αρχαιότερες πόλεις στη Βόρεια Θράκη που υπήρχε από τον 4ο αιώνα έως τις αρχές του 13ου αιώνα. Εδώ ακόμη είναι εμφανείς οι ισχυροί τοίχοι, πάχους περίπου τριών μέτρων. Η είσοδος του φρουρίου είναι από το βορρά. Υπόγειες σήραγγες με διακλάδωση βοήθησαν κατά τις ανασκαφές του φρουρίου.
3	Εκκλησία της Θεοτόκου	γειτονιά Ζλάτι Ντόλ, πόλη Σιμεόνοβγκραντ	Από την εκκλησία της Θεοτόκου σήμερα σώζονται μόνο τμήματα των εξωτερικών τοίχων. Χτίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 50' του 19ου αιώνα.
4	Ορθόδοξος ναός του Αγίου Νικολάου του Θαυματουργού	πόλη Σιμεόνοβγκραντ	Χτίστηκε την δεκαετία του 40 του 19ου αιώνα. Ο προσάτης της εκκλησίας δεν επιλέχθηκε τυχαία. Η πόλη του Σιμεόνοβγκραντ, η οποία βρίσκεται κατά μήκος του ποταμού Έβρου, φημίζεται για τον ανεπιτυγμένο πλου με σχέδια και ο προσάτης των ναυτικών και των πλοιάρχων είναι ο άγιος Νικόλαος ο Θαυματουργός. Σύμφωνα με τη χρονολογία στα βιβλία του, μια άλλη εκκλησία χτίστηκε στην αυλή του το 1856, η οποία όμως κατεδαφίστηκε γύρω στο 1866-1867, επειδή ήταν μικρή για τον αυξανόμενο οικισμό. Ο καινούριος ναός χτίστηκε το 1868. Σχεδόν όλες οι εικόνες του περίφημου Γκεόργκι Ντάντοφ του Ζωγράφου διατηρούνται. Κάθε εικονίδιο περιέχει τα ονόματα των δωρητών. Η επιγραφή στην κύρτα εικόνα του ναού του Αγίου Νικολάου λέει «Ρούκα Β. Στ. Κ. Μόσκοφ το 1868».
5	Ρωμαϊκή Οδός	χωριό Τρογιάν	Ένας παλιός ρωμαϊκός δρόμος περνάει από το χωριό Τρογιάν και στα 1,5χλμ. του χωριού, καθώς και στο ίδιο το χωριό βρέθηκαν μεγάλες σταρτιωτικές στήλες χωρίς επιγραφή. Στην περιοχή Μαναστίρτσετο, κοντά στο χωριό, σώζονται παλιά ρωμαϊκά κτίρια. Από το χωριό Καλούγκεροβο ως το χωριό Τιάνεβο περνούσε η ρωμαϊκή οδός Βία Σινγκιντούουσμ ή Βία Μιλιτάρις, η οποία συνέδεε την Κεντρική Ευρώπη με το Βαλκανικό Χερσόνησο και τη Μικρή Ασία, όπου βρήκαν έξι κίονες, τρία από τα οποία βρίσκονται στο Ιστορικό Μουσείο της πόλης Χάσκοβο.
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	-	-	-

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒF1 αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Ταφικός Τύμβος	χωριό Ματζάρι	Αυτός ο χώρος έχει μελετηθεί εν μέρει. Το σπαθί σιδήρου και τα κεραμικά, που προέρχεται από τον τύμβο που ληστέυτηκε από τους κυνηγούς θησαυρών, ανήκουν στην ύστερη εποχή του σιδήρου.
2	Αρχαιολογικό συγκρότημα που περιλαμβάνει τα μνημεία: 1. Θρακικός οικισμός, 2. Θρακικός τόπος λατρείας, 3. Βραχόειδες κόγχες, 4. Βραχόειδες τάφοι.	χωριό Ντόλνο Τσερκόβιτσε	Οι πιο αξιοσημείωτες είναι οι βραχόειδες κόγχες («Καβανλάτο», «Κοβάν Καγιά»), στις οποίες υποτίθεται ότι έβραλαν τα τέφρα των νεκρών. Εδώ είναι η διάσημη «Τρόπα του Ποπ Μαρτίν» - ένας αρχαίος θρακικός βασιλικός τάφος. Η τρύπα βρίσκεται κάτω από μια σειρά από 12 τραπεζοειδείς κόγχες, σε ύψος 3,8 μ. από τη βάση ενός βράχου. Υπάρχουν επίσης αρκετοί τάφοι γύρω από το βράχο. Η «Τρόπα του Ποπ Μαρτίν» έχει ορθογώνιο σχήμα, μήκους 2,75 μ., πλάτους 1,50 μ. και ύψους 1,80 μ. Ο άξονας της δείχνει βορρά-νότο. Στη νότια πλευρά, ακριβώς έξω από την είσοδο σκαλιστήκε μια κόγχη. Η είσοδος έχει τραπεζοειδές σχήμα με ύψος 1 μ., πλάτος 90 και 65 εκ. Στο μπροστινό μέρος - πάνω και κάτω από την είσοδο - χαραχτηκε ένα ορθογώνιο αώλακι για το κλείσιμο του τάφου με πέτρινη πλάκα. Εδώ υπάρχουν πολλοί τύμβοι, οι περισσότεροι εκ των οποίων δυστυχώς, λεηλατήθηκαν από κυνηγούς θησαυρών. Ένα άλλο χαρακτηριστικό για τον πολιτισμό των Θρακών σημάδι, που μας έχουν αφήσει εδώ, είναι τα ιερά τους, όπως αυτό που ανακαλύφθηκε στην περιοχή Αούλ Καγιά (βρίσκεται στους πρόποδες του Βράχου του Λέωντα). Κατά τη διάρκεια αρχαιολογικών ανασκαφών μεταξύ των θρασομάτων κεραμικής και άλλων κεραμικών δοχείων βρέθηκαν και τέφρας, όπου είχαν καεί τα θύματα. Υπάρχουν ίχνη από διάφορη πέτρινη περιφοράξη ζηρής τοιχοποιίας. Η νεκρόπολη στο χωριό Ντόλνο Τσερκόβιτσε είναι μια από τις μεγαλύτερες στην Ανατολική Ροδόπη. Οι τραπεζοειδείς βραχόειδες κόγχες (πάνω από 80) συγκεντρώθηκαν στην περιοχή Κοβάν Καγιά και στο απέναντι βράχο Σαρακαγιά. Ο ίδιος ο τάφος βρίσκεται στο χωριό Ορεοάρι, στη δεξιά όχθη του ποταμού Άρδα. Κοντά στο χωριό, κατά τη διάρκεια της κατασκευής του φράγματος «Στουτέν Κλάντεντετς», ανακαλύφθηκε ένας αρχαίος Θρακικός οικισμός από τη ρωμαϊκή εποχή, δίπλα σε παλιά ρωμαϊκή οδό. Στις όχθες του ποταμού Άρδα υπάρχουν απομεινάρια δύο φρουρίων, ένα στην κορυφή του Καρτλα Καγιά (του Αγίου Γεωργίου) και το άλλο στην περιοχή Σαρλάκα (Χισαρλάκα). Το φρούριο της Χισαρλάκα βρίσκεται 500 μ. ανατολικά του χωριού, χτισμένο πάνω στη βραχόειδη κορυφή του Αγ. Ηλία, στην αριστερή όχθη του ποταμού Άρδα. Το φρούριο έχει τραπεζοειδές σχήμα και περιβάλλει μια περιοχή ελαφρώς μεγαλύτερη από 1 στρέμμα. Οι τοίχοι του είναι πάχους 2 μέτρων και είναι κατασκευασμένοι από τοπική πέτρα, κολλημένοι με λευκό κονίαμα. Ο χώρος στον οποίο είναι χτισμένο το φρούριο έχει έντονη κλίση προς τα βόρεια. Οι τοίχοι του φρουρίου είναι χτισμένοι στη βόρεια, στη δυτική και σε τμήμα της ανατολικής πλευράς. Στη νότια και την ανατολική πλευρά υπάρχουν ψηλά, δυσπρόσιτα βράχια ύψους μέχρι 30 μ. που χρησιμεύουν ως φυσική προστασία. Οι τοίχοι γκρεμίστηκαν στο επίπεδο του διαέδου, μόνο στη νοτιοδυτική πλευρά διατηρούνται 3 μέτρα πάνω από το έδαφος. Σε αυτό το μέρος υπάρχουν εμφανή ίχνη του τετραγώνιου πύργου με διαστάσεις 5x5 μ. Στο φρούριο και στις πλαγιές της κορυφής υπάρχουν θραύσματα από μεσαιωνικά αγγεία. Έξω από το κάστρο, στα δυτικά, υπάρχουν τα θεμέλια ενός μικρού ορθογώνιου κτιρίου, με προσανατολισμό ανατολικά-δυτικά - κατά πάσα πιθανότητα εκκλησία. Στα 100 μέτρα ανατολικά του φρουρίου, μετά το διάσελο, οι ντόπιοι έχουν ανασκάψει χριστιανικούς τάφους σχηματισμένους από πέτρινες πλάκες. Στους τάφους βρέθηκαν γούλινα και χάλκινα βραχιόλια (σύμφωνα με την περιγραφή των αυτόπτων μάρτυρων - από το 10-11 αιώνα). Στους πρόποδες του φρουρίου, στα ανατολικά του χωριού, υπάρχουν ίχνη ενός σχετικά καλά διατηρημένου παλαιού λιθόστρωτου δρόμου που προέρχεται από την πεδιάδα της Αδριανούπολης, μέσω των χωριών Ντόλνο Γκλαβανάκ και Τοπόλοβο, κατά μήκος της αριστερής όχθης του ποταμού Άρδα προς το φρούριο κοντά στο χωριό Ράμποβο, μέχρι τον τοίχο της τεχνητής λίμνης Στουτέν Κλάντεντετς, στην περιοχή της οποίας πιθανότητα ο δρόμος διέσχισε τον ποταμό, αλλάζοντας την κατεύθυνση του προς τα νότια.
3	Εθνογραφικό Μουσείο	χωριό Ζάλτι Μπιάγκ	Παρουσιάζει τον πολιτισμό και τον τρόπο ζωής του τοπικού πληθυσμού αυτής της περιοχής. Το εθνογραφικό μουσείο στο χωριό Ζάλτι Μπριάγκ, που ιδρύθηκε το 1980, διατηρεί μια πλούσια έκθεση, η οποία σχετίζεται κυρίως με την πολιτιστική παράδοση των Βουλγάρων στην περιοχή του Σταμπολόβο, τη Θράκη και τις οροσειρές της Ροδόπης, την πολιτιστική και οικονομική τους ανάπτυξη κατά τα χρόνια της Αναγέννησης. Στις συλλογές του, η γεωργία και η κτηνοτροφία παρουσιάζονται ως τα κύρια μέσα διαβίωσης του πληθυσμού της περιοχής. Ξεχωρίζουν οι λαϊκές φορεσιές, τα χαλιά, τα χάλκινα αγγεία, τα κεραμικά, οι
4	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	χωριό Ζάλτι Μπιάγκ	Η κατασκευή του ναού του Αγίου Δημητρίου της Θεσσαλονίκης διήρκεσε τέσσερα χρόνια. Αγιάστηκε στις 3 Μαΐου 1859, γεγονός που αποδεικνύεται από ένα κείμενο στην πλάκα του θρόνου. Η λαϊκή παράδοση λέει ότι ολόκληρος ο πληθυσμός συγκεντρώθηκε πριν από το πρώτο σκάμμα. Ο μάστορας, με ένα κασμά στο χέρι του, έκανε τους ανθρώπους να σταθούν σε μια γραμμή κοντά το φράχτη. Πέρασε μπροστά από τη γραμμή τρεις φορές και τελικά έσκαψε το χώμα μπροστά σε μια νεαρή γυναίκα, την Ντόννα, από την οικογένεια Γκιόργκιντέτσεβι. Η νεαρή έτρεξε στο σπίτι της με τα κλάμματα. Μετά από 40 ημέρες πέθανε. Αυτή η παράδοση συνδέεται με την λαϊκή πίστη ότι για να είναι ένα κτίριο ή μια γέφυρα σταθερά, πρέπει να οικοδομηθεί μια "ανθρώπινη σκιά" μέσα τους.
5	Βραχόειδης τάφος	χωριό τοπορείς περιοχή "Χαμπάρ Τας" 2 χλμ.	Θεωρείται ότι δημιουργήθηκε από τους Οδρόβους (θρακική φυλή) στο τέλος της πρώτης χιλιετίας π.Χ.
6	Ταφικός Τύμβος	χωριό Πόποβετς	Μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας.
7	Θρακικό φρούριο "Χαμπάρ Τας"	χωριό Πόποβετς	Μνημείο πολιτισμού τοπικής σημασίας. Ένας ασφαλισμένος δρόμος περνά στα 1,50 χλμ. από την περιοχή, ενώ μέσω χωματόδρομου μπορεί να φτάσει κανείς στους πρόποδες του βράχου.
8	Τύμβος σε αρχαίο οικισμό	χωριό Σταμπολόβο, περιοχή "Ντιβέτσεβα και Μάσκοβα Ρεκά", 1,5 χλμ. Νότια του χωριού	Προϊστορικός οικισμός από την ύστερη Νεολιθική Εποχή και την Λιθική Εποχή (5η-4η χιλιετία π.Χ.).
9	Νεκρόπολη των τύμβων	χωριό Σταμπολόβο, περιοχή «Ντιβέτσε Τσοόκι», 1,2 χλμ. Ανατολικά του χωριού	Το 1966 στην περιοχή Ντιβέτσε Τσοόκι, απέναντι στην περιοχή Γκλέντκα, κατά την αναστροφή του εδάφους των αμπελώνων, λίγα μέτρα από ένα ύψωμα, ανακαλύφθηκε θρακικό άρμα από το 2ρο αι. Το άρμα και ο ζυγός είναι διακοσμημένα είναι διακοσμημένα με περίτεχνα γούλινα διακοσμητικά με αζούρ πλέξιμα και μικρές χάλκινες φιγούρες του Πήγασο, κεφαλές αγριογοουρών και μάσκες ηθοποιών. Στο πίσω μέρος του άρματος μεταξύ των δύο μικρών χάλκινων σπληνών ιωνικού ρυθμού, τυλιγμένες με κισσό και έλικες του αμπελιού και διακοσμημένες με κόκκινες πέτρες, κεντρική θέση έχει το άγαλμα του Απόλλωνα που παίζει λύρα. Το 1985 είχε ανασκαφεί και ο παρακείμενος τύμβος, στον οποίο ανακαλύφθηκαν περίπου 30 κεραμικά αγγία από την ίδια εποχή, τοποθετημένα στον τάφο του νεκρού κατά μια τελετουργική κηδεία και το καύσιμό του. Υπάρχουν ίχνη ρωμαϊκών και μεσαιωνικών οικισμών γύρω από την τεχνική λίμνη Γκλέντκα.
10	Νεκρόπολη των τύμβων	χωριό Σταμπολόβο, περιοχή «Λιάφσκα Γκορά», 2,5 χλμ. Βόρεια του χωριού	Η νεκρόπολη καταγράφηκε τον Ιούλιο του 2008 μετά από πληροφορίες για παρέμβαση από κυνηγούς θησαυρών. Είναι από την πρόιμη Εποχή του Σιδήρου. Οι τύμβοι χτίστηκαν σε χαμηλή φυσική κορυφή στην κορυφογραμμή ενός υδροκρίτη, που είναι κατ'άφετος από φυλλοβόλο δάσος. Τα αναχώματα τους είναι κυρίως από πέτρες - κομμάτια τοπικών ηφαιστειακών πετρωμάτων, αβεστόλιθου και ψαμίτη, όπως και πέτρες ποταμών. Έχουν καταγραφεί 6 τάφοι.

11	Εκκλησία των Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου	χωριό Σταμπολόβο	Η εκκλησία στο Σταμπολόβο είναι ένας από τους πρώτους χριστιανικούς ναούς στην περιοχή του Χάσκοβο - χτίστηκε το 1849. Φέρνει το όνομα των αποστόλων Πέτρου και Παύλου.
12	Εκκλησία των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης	χωριό Τάνκοβο	Η εκκλησία χτίστηκε το 1874 από πατριωτικούς κατοίκους του χωριού. Το οικόπεδο δωρήθηκε από τον Λένκο Καραϊβάνοφ. Οι εικόνες ακολουθούν τους κανόνες της ρωσικής εικονογράφησης. Ο αγιασμός της εκκλησίας έγινε το 1874 με το όνομα "Αγιοι Κωνσταντίνος και Ελένης".
13	Αρχαιολογικό συγκρότημα, το οποίο περιλαμβάνει 3 βραχώδεις τάφους	χωριό Πτσελάρι, 2,5 χλμ. Νοτιοδυτικά του χωριού, περιοχή "Χαμπάρ Καγιά"	Στα περίχωρα του χωριού Πλαλάρι υπάρχουν διάσπαρτα πολλά μνημεία πολιτισμού από την Αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα. Παρόμοια μνημεία είναι οι τάφοι που σκαλιώθηκαν σε διαβρωμένα βράχια στις περιοχές Χαμπάρ Καγιά, Ακ Καγιά, Καρά Ιβ, Μαλ Καζάν, Χοτζάς... Στην περιοχή Χαμπάρ Καγιά υπάρχουν εμφανή ίχνη από 6 τάφους που ήταν μισημένοι στο πάνω μέρος του ορεινού όγκου και καλυμμένοι με μεγάλες πέτρινες πλάκες.
14	Βραχώδης τάφος	χωριό Πτσελάρι, περιοχή "Καρά Ιβ", 2,5 χλμ. Νότια-νοτιοανατολικά	Περίπου 2 χλμ. νότια από το χωριό Πτσελάρι στην κοιλάδα του ποταμού Άρδα, στην αριστερή του όχθη, υπάρχουν μερικές υπόλευκες βράχοι, που φέρνουν τα ονόματα Ακκαγιά, Χαμπάρκαγιά, Μαλ Καζάν, Χαστζάς και άλλα. Πολλές ομάδες τραπεζοειδών κόγχων λατρείας μπορούν να παρατηρηθούν στους τοίχους αυτών των βράχων. Στο βράχο Ακκαγιά, περίπου 10 μέτρα κάτω από το υψηλότερο σημείο, μπορείτε να δείτε το τραπεζοειδές άνοιγμα του βραχώδους τάφου του Καράιν. Το άνοιγμα του είναι τραπεζοειδές και βρίσκεται στα νοτιοδυτικά στα 700-800 μέτρα βόρεια του ποταμού Άρδα, ακριβώς απέναντι από το στόμα του ποταμού Κρούμφοβιτσα. Ο τάφος αποτελεί ένα θάλαμο με σχεδόν τραπεζοειδές σχέδιο, με μήκος 2,40 μέτρα και πλάτος των πλευρών 1,80 και 2,30 μ. Το ύψος του είναι 1,80 και η είσοδος του έως 1,95 μ. Στη μέση της οροφής σκαλιώθηκε ένας ηχηρός θόλος. Το δάπεδο του τάφου είναι επίπεδο και οι γωνίες στρογγυλεμένες. Περίπου 70 μέτρα δυτικά του Τάφου του Καράιν, στη βάση του βράχου Ακκάγια υπάρχει ένας άλλος με σχήμα σπηλαίου και τοξωτή είσοδο. Πρόκειται για ένα θάλαμο με πλάτος και βάθος 2,10 μ. και ύψος 1,50 μ. Το δάπεδο του είναι επίπεδο, η αψίδα καμπυλωμένη στο κάτω μέρος και η οροφή θολωτή. Η είσοδος επίσης είναι θολωτή, με νότιο προσανατολισμό. Στους τοίχους και στην οροφή του τάφου υπάρχουν τοιχογραφίες - πολλές εκ των οποίων ζωγραφίστηκαν αργότερα: κύκλοι (σύμβολα του ήλιου), ακτίνες, κύκλοι κοκκίδων, σταυροί, διαμάντια, τετράπλευρα και άλλα σύμβολα και πινακίδες. Το χριστιανικό βαπτιστικό σύμβολο έχει σκαλιστεί περισσότερο από δέκα φορές.
15	Μεσαιωνικό φρούριο	χωριό Ράμποβο, περιοχή «Καλέτο» / «Ασάρα», / 1,5 χλμ. Δυτικά	2 χλμ δυτικά του χωριού Ράμποβο, κοντά στο φράγμα «Στον ντέν Κλάντεντες, υπάρχουν υπολείμματα του μεσαιωνικού φρουρίου „Ασάρα». Το φρούριο εντοπίζεται με τη στρατηγική του θέσε και το επιδέξιο χτίσιμό του στους απρόσιτους βράχους, από τους οποίους είχε εξαιρετική ορατότητα σε ολόκληρη την περιοχή. Το «Ασάρα» διαδραμάτισε ηγετικό ρόλο στο Βοζάντιο για τον έλεγχο και την προστασία των εδαφών του στην Ανατολική Ροδόπη. Η οχύρωση είχε τοίχους ύψους 6 μέτρων και πάχους 2 μέτρων, φτιαγμένους από πέτρινους όγκους, κολλημένους με κονίαμα. Υπήρχαν επίσης τέσσερις τεράστιοι πέτρινοι πύργοι που τον περιβάλλουν. Σε έναν από αυτούς τους πύργους βρέθηκε μια μικρή σπηλιά και υπήρχαν τάφοι δίπλα της. Το εσωτερικό του φρουρίου χωρίστηκε σε δύο μέρη από έναν άλλο τοίχο. Το πάνω μέρος ήταν μικρότερο σε μέγεθος και είχε πύργους ασφαλείας. Σήμερα έχουν πέσει τμήματα του τείχους του φρουρίου, αλλά παρέμειναν υγιείς στο έδαφος. Στο κάτω μέρος βρίσκονται διατηρημένα θεμέλια ενός κτιρίου, χτισμένο με μεγάλες ορθογώνιες πέτρες.
16	Βραχώδες Οικοπέδιο /σαραπάνα/	χωριό Καραλέβο, περιοχή Καϊρίακα / Το Λατομείο / 1 χλμ. Νότια	Στην κατεύθυνση προς την περιοχή Ντόλνο Μπότεβο βρέθηκε μια καλά διαμορφωμένη σαραπάνα με δύο στρογγυλές κολυμπήσες από τα τέλη της 2ης έως τις αρχές της 1ης χιλιετίας π.Χ.
17	Νεκρόπολη των τύμβων	χωριό Καραλέβο, περιοχή Καϊρίακα / Το Λατομείο / 0,5-1 χλμ. Νότια του χωριού	Πρόκειται για δύο Θρακικούς πέτρινους τάφους που έχουν χαραχθεί στους βράχους. Η πρώτη, γνωστή ως «Πεστεράτα» («Η Σπηλιά») έχει το σχήμα ενός φούρνου με ελλειπτική είσοδο με νότιο προσανατολισμό, 1,85 μέτρα ύψος και πλάτος 2,5 μέτρα. Μέσα ο θάλαμος διατελλεται και φθάνει διάμετρο μέχρι τα 4 μ και ύψος 1,70 μ. Τα ίχνη του σκαλισματος της οροφής και των τοίχων είναι σαφώς ορατά. Το πάτωμα είναι επίπεδο. Στη δυτική πλευρά του υπάρχει μια κυκλική τρύπα με διάμετρο 17 εκατοστών, που ίσως χρησιμοποιήθηκε για την τοποθέτηση ενός τελετουργικού σκάφους. Στο ανατολικό τμήμα υπάρχει μια άλλη τρύπα φουσκιά προέλευσης (ρήγμα στον βράχο), με ίχνη επιπλέον σκαλισματος και υπολείμματα κόγχης. Το μέγεθος του τάφου και το άνοιγμα στο ανατολικό άκρο δείχνουν ότι χρησιμοποιήθηκε ως φυσική σπηλιά.
18	Θρακικό φρούριο "Κράλεφ Βραχ"	χωριό Κράλεβο	Διάσπαρτα και κακώς διατηρημένα υπολείμματα φρουριακών τοίχων. Το φρούριο έχει κυκλικό σχήμα με διάμετρο περίπου 70 μέτρων. Εν μέρει, είναι ορατό ένα δεύτερο τοίχωμα (ή άξονας) που περιβάλλει τον τόπο. Πλήρως καταστραμμένο. Δεν υπάρχουν κεραμικά. Εδώ νομίζω ότι πρόκειται για έναν οχυρωμένο Θρακικό οικισμό. Η κορυφή είναι χαμηλή με κεκλιμένες πλαγιές. Στην πράξη, βρίσκεται σε έναν απολύτως επίπεδο τόπο.
19	Θρακικό συγκρότημα στο λόφο Τσάλα της Ανατολικής Ροδόπης	χωριό Κράλεβο	Μεγαλύτερο ενδιαφέρον έχει ένα συγκρότημα λατρείας του Θρακικού συγκροτήματος (που αποτελείται από φρούριο, ιερό, νεκρόπολη) στο μεγάλο λόφο της Ανατολικής Ροδόπης Τσάλα. Μελέτες έχουν δείξει ότι στο υψηλότερο τμήμα του Τσάλα, περίπου 2 χλμ ανατολικά της περιοχής Κράλεβο, υπάρχουν ειδικά κατάλοιπα από τρεις τοιχογραφίες Θρακικού φρουρίου, που αποτελούν πέτρινους τοίχους (φράχτες) από ξηρή τοιχοποιία (χωρίς συγκόλληση). Στην περιοχή του φρουρίου βρέθηκαν σφαιρικές αιχμές αρχαίων και μεσαιωνικών βελών. Εδώ υπήρχε ένα Θρακικό ιερό από τους ρωμαϊκούς και προ-ρωμαϊκούς χρόνους. Τα κατάλοιπα της ρωμαϊκής εποχής είναι από τον 3ο αιώνα - βρέθηκαν αρκετοί καθρέφτες μολύβδου, μερικοί από αυτούς με επιγραφές, δοξάζοντας την ομορφιά. Περίπου 1 χιλιόμετρο νοτιοανατολικά του Κράλεβο, κάτω από το 'Αι Μπουνάρ, στις δυτικές πλαγιές του Τσάλα, υπάρχουν αρκετά γραφικά βράχια, πλούσια σε βλάστηση και δύσκολα προσβάσιμα. Οι βράχοι είναι μαλακοί, και οι σκάλες που έχουν σκαλισθεί σ' αυτούς είναι σε μεγάλο βαθμό διαβρωμένες από το νερό. Στο νοτιότερο βράχο υπάρχουν 12 κόγχες με νότιο και νοτιοδυτικό προσανατολισμό. Οι καλύτερα διατηρημένες είναι ψηλά, 60 εκ. έχουν πλάτος 35 εκ. και βάθος 15 εκατοστά. Σε κοντινή απόσταση βρίσκεται ένας ημιτελής βραχώδης τάφος. Περίπου 100 μ. βόρεια, στα άλλα βράχια, εκτός από τις σχεδόν καταστραμμένες τραπεζοειδείς κόγχες λαξεύθηκαν δύο Θρακικοί βραχώδεις τάφοι. Η πρώτη, γνωστή ως «Πεστεράτα» («Η Σπηλιά») έχει το σχήμα ενός φούρνου με ελλειπτική είσοδο με νότιο προσανατολισμό, 1,85 μέτρα ύψος και πλάτος 2,5 μέτρα. Μέσα ο θάλαμος διατελλεται και φθάνει διάμετρο μέχρι τα 4 μ και ύψος 1,70 μ. Τα ίχνη του σκαλισματος της οροφής και των τοίχων του τάφου είναι σαφώς ορατά. Το πάτωμα είναι επίπεδο. Στη δυτική πλευρά του υπάρχει μια κυκλική τρύπα με διάμετρο 17 εκατοστών, που ίσως χρησιμοποιήθηκε για την τοποθέτηση ενός τελετουργικού σκάφους. Στο ανατολικό τμήμα υπάρχει μια άλλη τρύπα φουσκιά προέλευσης (ρήγμα στον βράχο), με ίχνη επιπλέον σκαλισματος και υπολείμματα κόγχης. Το μέγεθος του τάφου και το άνοιγμα στο ανατολικό άκρο δείχνουν ότι χρησιμοποιήθηκε ως φυσική σπηλιά. Εκτός από την γενικά δύσκολη προσβασιμότητα των βράχων, η είσοδος του τάφου τοποθετήθηκε πάνω σε ψηλό βράχο και υπάρχει λαξευμένο ένα κατάφλι ύψους περίπου 1,5 μέτρων - δηλαδή ο κάθετα κομμένος βράχος το χωρίζει από την υπόλοιπη απότομη πλαγιά. Γύρω από την είσοδο είναι ακόμα ορατά τα λαξεύματα που έπρεπε να κρατήσουν την πέτρινη πόρτα (πλάκα). Στα 4-5 μέτρα από την Σπηλιά υπάρχει δεύτερος τάφος - "Μάλκατα Πεστερά" ("Η Μικρή Σπηλιά") - ένας πλήρως τεγνιτός τάφος με τρύπα περίπου 1 μ. Τώρα είναι μισοκαταστραμμένος.
20	Ταφικός Τύμβος	χωριό Ντόλνο Μπότεβο, 2,5 χλμ. Βορειοδυτικά από το κέντρο του χωριού, περιοχή "Τουσαλί"	Στην περιοχή Τουσαλί υπάρχει ένας ρωμαϊκός οικισμός που χρονολογείται από τη Ρωμαϊκή Εποχή (1ο - 3ο αι.). Τα κεραμικά του χώρου αυτού είναι κόκκινα, ωραία, με κόκκινο λάκα και άλλα - τοπικά και πιο χοντρά. Η ρωμαϊκή αγγειοπλαστική βρίσκεται στην επιφάνεια και στην περιοχή Ακράρα, 1 χλμ βόρεια του χωριού, όπου το 1958 ανακαλύφθηκε μια καλά διατηρημένη ρωμαϊκή πηγάδα εγκατάσταση λήψης με δεξαμενή, γύρω από την οποία, εκτός από τα κεραμικά της Ρωμαϊκής και της Ουμής Ρωμαϊκής εποχής, υπάρχουν κεραμικά από τον Μεσαίωνα - προφανώς η πηγή και η
21	Θρακικά "σαραπάνι"	χωριό Ντόλνο Μπότεβο	Στους πρόποδες του λόφου Τσάλα, από τη μεριά του χωριού Ντόλνο Μπότεβο, ανακαλύφθηκαν θρακικά σαραπάνι (κιολιότητες για την οινοπαραγωγή), και στην καρστική πηγή της περιοχής Ακράρα - μια εντελώς διατηρημένη πηγάδα εγκατάσταση λήψης νερού με δεξαμενή του 4ου αιώνα. Από αυτή την περιοχή παρουσιάζει επίσης ενδιαφέρον το μεγάλο ευρήμα των Θρακικών απομιμήσεων αργυρών τετράδραχμων από τη Θάσο από τον 1ο αιώνα π.Χ., στην περιοχή Τερφλικά, περίπου 2,5 χλμ. από το Ντόλνο Μπότεβο, προς την κατεύθυνση του χωριού Κλάντεντες ανακαλύφθηκε ένας

22	Φροῦριο "Τσαλά" της εποχής της Ομημης Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα	χωριό Γκολιάμ Ιζβόρ	Το φρούριο είναι μια από τις σημαντικότερες οχυρωμένες μονάδες μεταξύ των ποταμών Χάρμανλυσκα και Άρδα, με απομεινάρια από τους τοίχους και αγγεία από τη Νεολιθική Εποχή (5η χιλ. π.Χ.), τη Ρωμαϊκή Εποχή (1ο - 4ο αι. π.Χ.), την Πρώιμη Βυζαντινή Εποχή (5ο - 6ο αι.) και τον Μεσαίωνα (11ο - 14ο αι.). Μέρος των τειχών του φρουρίου είναι κατασκευασμένο από μεγάλους ογκολίθους, ενώ άλλο - από μεγάλες πέτρες και λευκό κονίαμα. Στο φρούριο ανακαλύφθηκαν μεσαιωνικές σιδερένιες αιχμές από δόρατα και βέλη (του 9ου - 14ου αι.), καθώς και μαχαίρια, ενδιαφέροντα διακοσμηματα, επενδύσεις και αγκράφα ζώνης, πόρπες, ένα χρυσό νόμισμα του αυτοκράτορα Ανδρόνικου Β' (1282-1328), χάλκινο νόμισμα του αυτοκράτορα Μιχαήλ Δ' (1034-1041), ένα δαχτυλίδι με μονόγραμμα και αρκετές μολύβδινες σφραγίδες του Βασιλείου Αγαπητού, ένας πατριός του 11ου αιώνα, του Αλεξίου Α' Κομνηνού, επίσης από τον 11ο αιώνα, και του Σταφάνου Βατάτζη, ένας σεβαστός από τον 12ο - 13ο αιώνα. Βρέθηκαν επίσης νομίσματα του Ο Τουρμπίες «Ντεμίρ Μπαμπάς» βρίσκεται στην περιοχή ενός μεσαιωνικού οικισμού ακριβώς κάτω από τη μεσαιωνική νεκρόπολη, δίπλα σε μια βρύση - μια ιερή πηγή. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι είναι ο διάδοχος ενός παλαιού χριστιανικού τύπου λατρείας.
23	Τουρμπίες	χωριό Λιάσκοβets	Πρόκειται για ένα χώρο από την Εποχή της Αρχαιότητας που δεν έχει ερευνηθεί καλά ακόμα.
24	Νεκρόπολη των τύμβων	χωριό Τσαρέβα Πολιάνα, ο.σ.χλμ. Ανατολικά-βορειοανατολικά του χωριού	Πρόκειται για ένα χώρο από την Εποχή της Αρχαιότητας που δεν έχει ερευνηθεί καλά ακόμα.
25	Εκκλησία του Αγίου Ηλία	χωριό Τσαρέβα Πολιάνα	Η εκκλησία στο Τσαρέβα Πολιάνα χτίστηκε το 1858. Η άδεια κατασκευής λήφθηκε από το σουλτάνο με την προϋπόθεση ότι ο ναός θα στηθεί σε χαμηλό μέρος και θα κατασκευαστεί σε μικρό χρονικό διάστημα. Γι 'αυτό το σύνολο του πληθυσμού συμμετέχει στην κατασκευή. Ο θρόλος λέει ότι χτίστηκε στα θεμέλια μιας παλιάς εκκλησίας. Ο ναός πήρε το όνομά του από τον άγιο Ηλία και είναι
26	Παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου	χωριό Τσαρέβα Πολιάνα	Στην περιοχή Γκιουργαντένια, στο δρόμο μεταξύ των χωριών Τσαρέβα πολιάνα και Σταρπόλοβο, υπάρχουν ιαματικές πηγές και ένα παρεκκλήσι με το όνομα του Αγίου Γεωργίου. Πρόκειται για ένα τετράγωνο πέτρινο κτίριο χτισμένο πάνω από την πηγή με χωματένιο δάπεδο (460-360 εκ.) και ανοιχτό τσαρδάκι (στεγασμένο εξώστη) στη δυτική πλευρά του. Στον ανατολικό τοίχο υπάρχει μια ημικυκλική κόγχη με μια προεξοχή. Πάνω από αυτό - ένα ημικυκλικό παράθυρο. Στο βόρειο και νότιο τοίχο υπάρχει ένα μικρό παράθυρο με ορθογώνιο σχήμα. Στα δυτικά βρίσκεται η πόρτα και ένα ορθογώνιο παράθυρο. Η δομή της στέγης είναι ξύλινη, το τσαρδάκι επίσης. Δεν υπάρχει οροφή. Τρία σκαλιά οδηγούν σε μια μεγάλη πέτρινη πλάκα μπροστά από την ιερά πηγή. Για την πηγή χτίστηκε μια μικρή ημισφαιρική τοξωτή κόγχη με μια τρύπα (90-60 εκ.) προς τα δυτικά. Στα πέτρινα τοιχώματα στα βόρεια, ανατολικά και νότια υπάρχει από μια κόγχη (30-35 εκ.). Μέχρι πρόσφατα εκεί υπήρχε
27	Παρεκκλήσι της Αγίας Τριάδας	χωριό Ζάλτι Μπριάγκ	Στο νοτιοανατολικό μέρος του χωριού, κάτω από τους δύο λόφους, είναι το "Γιάσιμτοκκατ". Σύμφωνα με τη λαϊκή παράδοση περίπου 150 χρόνια πριν, ένα κορίτσι που ονομαζόταν Μπόζκα Κανράκβα ονειρεύθηκε ένα όνειρο τη νύχτα του Αγίου Πνεύματος. Ήταν ένας άνθρωπος που του είπε να πάει στην περιοχή Γιατάτσα κάτω από τα δύο βράχια και να σκάψει με το τσάπι - εκεί θα βρει ιαματικά νερά για τα μάτια της. Το φοβισμένο κορίτσι δεν έκανε τίποτα, ούτε είπε σε κανένα. Την επόμενη χρονιά, την ίδια νύχτα, το όνειρο επαναλήφθηκε, αλλά με το σύνθημα: "Αν δεν πεις σε κανέναν και δεν κάνεις τίποτα, θα είσαι τυφλή". Το κορίτσι τότε είπε στον παππού Γκούρκο, ο οποίος πήγε στον τόπο, έσκαψε και το νερό βγήκε. Έχτισε τη βρύση και αργότερα ένα παρεκκλήσι χτίστηκε από τους σαρτιώτες που γύρισαν από τους Βαλκανικούς Πολέμους. Το παρεκκλήσι βρίσκεται πάνω από την άγια πηγή. Αποτελείται από ένα μικρό εκκλησιαστικό δωμάτιο με εικόνες και τοιχογραφίες. Παρακάτω χτίστηκε ένα θαλατώ πηγάδι για τα ιαματικά νερά. Η εορτή της είναι την Ημέρα του Αγίου Πνεύματος, την πενήντα πρώτη ημέρα του Πάσχα. Στο χωριό Ζάλτι Μπριάγκ είναι γνωστή ως «Στα Τρούιτσα». Στην ιερά πηγή κάθε χρόνο γίνονται προσεχές και κουρμπάνι για υγεία. Εκείνοι που την χρειάζονται έρχονται όλο το χρόνο, όχι μόνο από το χωριό αλλά και από τα γύρω χωριά. Πλένουν τα μάτια τους και δέουν ένα νήμα από το ρούχο τους σε ένα θάμνο μπροστά από την είσοδο της βρύσης. Μετά τη δεκαετία του 60 του 20ού αιώνα, αυτός ο ιερός χώρος εγκαταλείφθηκε, δε διατηρείται. Οι εικόνες είναι λεηλατημένες, οι τοιχογραφίες καταστράφηκαν και οι τοίχοι σχεδόν έπεσαν. Το 1977, για σύντομο χρονικό διάστημα, η τοπική κινητική ένωση γύρισε το παρεκκλήσι σε μια καλύβα - με τζάκι, τραπέζια, καρέκλες. Το 2000, έγιναν έργα ανακαίνισης και αποκατάστασης, με μέσα ολόκληρου του χωριού. Αγιάστηκε την Ημέρα του Αγίου Πνεύματος. Δεν συμμετείχαν μόνο οι κάτοικοι του χωριού, ήρθαν και κάτοικοι του Χάσκοβο, γεννημένοι στο Ζάλτι Μπριάγκ. Τώρα το
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Στουντέν Κλάντεντες ("Κρύο Πηγάδι") (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Μπαλ Κλάντεντες, Ράμποβο και Σβετοσλάβ	Είναι μια ειδική προστατευόμενη περιοχή που συμπεριλήφθηκε στο Πανερωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο NATURA 2000. Η περιοχή καλύπτει την τεχνητή λίμνη «Στουντέν Κλάντεντες», που βρίσκεται στο βραχώδες φαράγγι του ποταμού Άρντα, περιτριγυρισμένη από απόκρημνους βράχους, απότομες όχθες με λιγοστή βλάστηση και όπες και τις γεωτονικές κορυφές των βουνών. Μέρος της επικράτειας του Δήμου Σταρπόλοβο επίσης εμπίπτει στην προστατευόμενη ζώνη. Η συνολική έκτασή της είναι 159 956 στρέμματα. Πρόκειται για έναν από τους σημαντικότερους τόπους για τη διατήρηση των ειδών πουλιών που απειλούνται με εξαφάνιση που ζουν στην Ανατολική Ροδόπη. Οι περισσότερες βουνοπλαγιές γύρω από τη λίμνη καλύπτονται από μικτά φυλλοβόλα δάση που αποτελούνται από Γαύρο ανατολικό, Φράξο Μελία, Μεσέ και Δρυ την Άμιχο. Λιγότερο κοινά στην περιοχή είναι τα καθαρά δάση από Δρυ την Άμιχο ή αυτά που αναμειγνύονται με το απλό γαύρο. Δεν είναι επίσης λίγες οι θέσεις κατά μήκος του φράγματος της τεχνητής λίμνης, που καλύπτονται από δάση και θάμνους από Γαύρο ανατολικό, Παλιούρι και Άρκευθο την οξέδερρο. Ενδιαφέρουν παρουσιάζουν τα συγκροτήματα βράχων που καταλαμβάνουν σημαντικό τμήμα της προστατευόμενης περιοχής. Απίστευτη είναι η θέα των βραχώδων συμπλεγμάτων όπου μόνιμες πέτρες εναλλάσσονται με τράχολους. Σε όλη την περιοχή υπάρχουν ανοιχτοί χώροι που καταλαμβάνονται από γεωργικές εκτάσεις και λιβάδια, όπου κυριαρχούν τα ξηρόφιλα γρασιδία, όπως τα θερμόβια πολυετή αγρωστώδη και η Πόα τη βολβώδη. Συνολικά 219 είδη πτηνών βρέθηκαν στην προστατευόμενη περιοχή «Στουντέν Κλάντεντες». Από αυτά, 91 περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας. Από τα είδη που εμφανίζονται, 103 είναι ευρωπαϊκής σημασίας διατήρησης και 12 απειλούνται από παγκόσμια εξαφάνιση. Ο χώρος, που καλύπτει περιοχές γύρω από τη τεχνητή λίμνη Στουντέν Κλάντεντες», έχει επίσης παγκόσμια σημασία ως αντιπροσωπευτική περιοχή για το Μεσόγειο. Εδώ μπορεί κανείς να παρατηρήσει 7 από ένα σύνολο 9 ειδών περιορισμένων μεγαοικοσυστημάτων που εντοπίστηκαν στη χώρα μας. Αυτά είναι η Ασπροκάλινα, η Λιοστριτοίδα, ο Κοκκινοτοροβάκος, ο Βραχοτοσπανάκος, ο Παρδαλοκεφαλός και ο Μαυροτοροβάκος. Η περιοχή της λίμνης είναι υψίστης σημασίας για τη διατήρηση των ενδιαιτημάτων 69 ειδών πουλιών που φωλιάζουν εδώ και 21 ειδών υδρόβιων μεταναστευτικών ή διαχειμαζόντων πτηνών. Ο τόπος είναι μοναδικός στο ότι μια από τις δύο αποικίες των ορνίων στη Βουλγαρία φωλιάζει στις βραχώδεις ακτές του φράγματος. Εδώ έρχονται τακτικά για να ψάχνουν φαγητό επίσης οι μαυρογίπες που φωλιάζουν στο Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς της Ελλάδας. Η περιοχή του φράγματος "Στουντέν Κλάντεντες" είναι ένας από τους πιο σημαντικούς στη Βουλγαρία τόπους φωλοποίησης του μαυροπελαργού, του ασπροπάρη, του σβλιούρα, του μποφού, της λιοστριτοΐδας και του παρδαλοκεφαλός. Η περιοχή διατηρεί επίσης ένα σημαντικό πληθυσμό αναπαραγωγής του γαλαζοκότσουρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

2	«Γκολέματ Σίπει» («Ο Μεγάλος Τροχός») (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Μπιάλ Κλάντεντες και Ράμποβο	<p>Η προστατευόμενη περιοχή «Γκολέματ Σίπει» βρίσκεται στη βόρεια όχθη της τεχνητής λίμνης «Στουντέν Κλάντεντες» και βρίσκεται στα περίχωρα των χωριών Μπιάλ Κλάντεντες και Ράμποβο. Η έκτασή της είναι 653,9 εκτάρια. Καλύπτει μια δύσκολα προσβάσιμη περιοχή που βρίσκεται μεταξύ του φράγματος του «Στουντέν Κλάντεντες» και του Κατολάμπουϊουκ Ντερέ. Περιλαμβάνει αξιοσημείωτα συμπλέγματα βράχων, τροχούς, θάμνους και δάση. Αναμένεται να συμπεριληφθεί στο Πανευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο NATURA 2000. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά υψηλή βιοποικιλότητα και έχει δηλωθεί σημαντικός ορνιθολογικός χώρος παγκόσμιας σημασίας. Εδώ υπάρχει ποικίλη βλάστηση και ξηρόφιλα δάση αποτελούμενα κυρίως από Μεσέ (Quercus frainetto), Δρο χνοώδη (Q.rubescens) και Δρο την κηρρίδα (Q.cerris). Η βλάστηση θάμνων αποτελείται από Γαύρο ανατολικό (Carpinus orientalis), Παλιούρι (Paliurus spina-christii), Άρκυθο την οξέεδρο, (Juniperus oxycedrus), Κράταιγο (Crataegus monogyna), Αγριοτριανταφυλλιά (Rosa sp.div.). Μεγάλες εκτάσεις καταλαμβάνουν τα ξηρόφιλα γρασιδιά, όπως τα θερμοβία πολυετή αγρωστώδη (Dichanthion ischaemum), η Πόα τη βολβώδη (Roa bulbosa) και τα αυτοφυή αγρωστώδη (Crysorodon gryllus).</p> <p>Η περιοχή έχει δηλωθεί σημαντικός ορνιθολογικός χώρος παγκόσμιας σημασίας με πιθανή θέση στο δίκτυο του Natura 2000. Η προστατευόμενη περιοχή «Γκολέματ Σίπει» είναι μια από τις δύο πιο σημαντικές θέσεις φάλοποιησης του Γυπός καφεκίτρινου (Gyps fulvus) στη Βουλγαρία. Εδώ φωλιάζουν μεταξύ 9 και 14 ζευγάρια από τα συνολικά 30 για τη χώρα. Οι εξειδικευμένοι ειδικοί φροντίζουν για τη διατροφή των γυπών και την προστασία των εκκολαφθέντων ιπτηνών. Η παρατήρηση των γυπών σε φυσικές συνθήκες τους καθιστά ελκυστικούς για τους λάτρεις της ορνιθολογικής ποικιλομορφίας.</p> <p>Η παρουσία ενός συνόλου περίπου 87 ειδών πουλιών καθιστά την περιοχή ιδιαίτερα πλούσια και ενδιαφέρουσα για τους λάτρεις της φύσης. Από αυτά τα είδη, 38 είναι σε ευάλωτη κατάσταση διατήρησης στην Ευρώπη. Από τα είδη που περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο, εδώ φωλιάζουν μεταξύ 6 και 9 ζευγάρια μαυροπελαργοί (Cicinia nigra), 1-2 ζεύγη χρυσαετοί, 3-4 ζεύγη ασπροπάρηδες (Neorhron perspouterus), φιδαστοί (Circus gallicus), σταυραετοί και σφηκιάρηδες. Εδώ βρίσκονται επίσης ο Φιδαστός, ο Κραυγαετός (Aquila pomarina) και ο Τσίφτης (Milvus migrans).</p> <p>Στην προστατευόμενη περιοχή εμφανίζεται επίσης η μόνο αποικία στη χώρα των Σταχτοτσικνιών (Ardea cinerea), που ζουν πάνω στα βράχια. Είναι ενδιαφέρον ότι σε αυτή την περιοχή φωλιάζουν 7 εκ των 9 ιπτηνά στη Βουλγαρία περιορισμένων μεγαοικοσυστημάτων που είναι χαρακτηριστικά της περιοχής της Μεσογείου: η Λοστροκωλίνα (Oenanthe hispanica), η Λιοστριτιόδα (Hippolais olivetorum), ο Μαυροτοροβάκος (Sylvia melanocephala), ο Κοκκινότοροβάκος (S. cantillans), ο Παρδαλοκεφαλάς (Lanius nubicus) και ο Βραχοτοσπανάκος (Sitta neumayer), όπως και άλλα σπάνια είδη ιπτηνών.</p> <p>Σε κατάσταση διατήρησης και ρυθμιζόμενης χρήσης βρίσκονται σημαντικοί αριθμοί ειδών άγριων φυτών και ζώων που παρατίθενται στα προσαρτήματα του νόμου περί της βιοποικιλότητας.</p>
3	Ενδιαίτημα του Ασπράγαλου του Θράκα (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Βοντέντσι	Ενδιαίτημα του Ασπράγαλου του Θράκα.
4	Ενδιαίτημα της Χαμπερλέας της Ροδόπης (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ράμποβο, περιοχή Σεϊτάν Κιοσιρής	Ενδιαίτημα της Χαμπερλέας της Ροδόπης.
5	"Ντιάβόλσκι Μοστ" ("Γέφυρα του διαβόλου") (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ράμποβο	Η προστατευόμενη περιοχή αυτή βρίσκεται στα περίχωρα του χωριού Ράμποβο του Δήμου Σταμπολόβο. Ως φυσικά αξιοθέατα αυτού του είδους στη Βουλγαρία δηλώνονται χαρακτηριστικά ή αξιόλογα αντικείμενα με ζωντανή φύση, όπως πετρώδεις σχηματισμοί, ποταμίδια, σπηλιές, πονόρ, καταρράκτες, κοιτάσματα απολιθωμάτων και ορυκτών, αμφοβίτες και άλλα.
6	Ανατολική Ροδόπη	-	<p>Μέρος του Δήμου Σταμπολόβο εμπίπτει στην προστατευόμενη περιοχή «Ανατολική Ροδόπη», η οποία προτάθηκε να γίνει μέρος του ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου Natura 2000. Είναι μια περιοχή που θα πρέπει να δηλωθεί προστατευόμενη και μέρος του δικτύου σύμφωνα με την Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, γνωστή εν συντομία ως „Οδηγία των οικοτόπων». Αυτή η προστατευόμενη περιοχή καλύπτει το μεγαλύτερο τμήμα της Ανατολικής Ροδόπης, και η συνολική της έκταση ανέρχεται σε 2 173 530 στρέμματα. Εντός των ορίων της βρίσκονται και τις δύο υψηλότερες κορυφογραμμές της Ανατολικής Ροδόπης - η κορυφογραμμή Γκιουμουρτζίνσκι Σνέζνικ με υψός 1 463 μ. και Μάγκλενικ με υψός 1266 μέτρα.</p> <p>Στην προστατευόμενη περιοχή υπάρχουν δάση από το ενδημικό για τα Βαλκάνια Φραξό ο Κοινό, που δεν έχουν υποστεί επεξεργασία από τους ανθρώπους. Η περιοχή είναι επίσης σημαντική για την προστασία των διαφόρων τύπων παρόχθιων δασών που αποτελούνται από Άλνο, Ανατολικό Πλάτανο, λεύκες και ιτιές. Άλλοι σημαντικοί βιότοποι είναι τα μικτά δάση δρυός. Αποτελούνται από Κηρρίδα, Μεσέ και Δρο Χνοώδη και εδώ κατέχουν μια σημαντική περιοχή.</p> <p>Η προστατευόμενη περιοχή "Ανατολική Ροδόπη" είναι μία από τις τέσσερις περιοχές της Βουλγαρίας όπου βρίσκεται το ενδημικό βουλγαρική έλατο, γνωστό ως Έλατο του Βασιλιάς Μπιορής.</p> <p>Η προστατευόμενη περιοχή "Ανατολική Ροδόπη" είναι η σημαντικότερη περιοχή για την προστασία των πληθυσμών των δύο τύπων χερσαίων χελωνών που υπάρχουν στη Βουλγαρία: η Ελληνική και η Μεσογειακή χελώνα.</p> <p>Στο παρελθόν, οι δύο τύποι χερσαίων χελωνών ήταν ευρέως διαδεδομένοι. Σήμερα, όμως, απειλούνται με εξαφάνιση σε παγκόσμιο επίπεδο και περιλαμβάνονται στην Κόκκινη Λίστα της Διεθνούς Ένωσης για τη Διατήρηση της Φύσης.</p> <p>Και τα δύο είδη αποτελούν προτεραιότητα για τη διατήρηση σύμφωνα με ορισμένα διεθνή έγγραφα διατήρησης:</p> <p>Η Σύμβαση της Βέρνης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης</p> <p>Η σύμβαση για το διεθνές εμπόριο των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται με εξαφάνιση</p> <p>Η Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας</p> <p>Σύμφωνα με τη βουλγαρική νομοθεσία οι χελώνες είναι υπό την προστασία του νόμου περί της βιοποικιλότητας, σύμφωνα με τον οποίο οι παραβάτες υπόκεινται σε πρόστιμο έως και 10.000 λέβα και αποζημίωση για κάθε άτομο που σκοτώσαν, και υπό την προστασία του ποινικού κώδικα της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας σύμφωνα με τον οποίο οι λαθροθήρες τιμωρούνται με πρόστιμο μέχρι 5.000 λέβα, φυλάκιση έως 5 ετών και καταβολή αποζημίωσης για κάθε σκοτωμένο άτομο.</p> <p>Από τα ερεπτά ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης τα ενδιαιτήματα της Γραμμωτής νεροχελώνας. Η περιοχή έχει εξαιρετική σημασία για τη διατήρησή της. Το άλλο είδος χελώνας γλυκού νερού - η συνηθισμένη Στικτή νεροχελώνα, μπορεί να παρατηρηθεί στις υδάτινες λεκάνες της περιοχής. Από τα 30 είδη νυχτερίδων που υπάρχουν στη Βουλγαρία, στην προστατευόμενη περιοχή «Ανατολική Ροδόπη» έχουν εντοπιστεί 19 είδη. Οι σπηλιές κατά μήκος του Άρδα και κοντά στο χωριό Ρίμνιο παρέχουν ενδιαιτήματα σε δεκάδες χιλιάδες από αυτά τα υπάμαυτα θηλαστικά. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται στην Παγκόσμια Κόκκινη Λίστα ο Ρινόλοφος του Μεχέλη, ο Ρινόλοφος του Μπλάζιους, ο Μικρορινόλοφος και ο Τρανορινόλοφος, όπως και η Ποδαρομωτίδα, η Τρανομωτίδα και η Προσομωτίδα.</p>

7	Γέφυρα Άρντα	<p>Πρόκειται για μια περιοχή που εγκρίθηκε για να συμπεριληφθεί στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο NATURA 2000. Μέσα στα όρια αυτής της προστατευόμενης ζώνης που καλύπτει μια έκταση 150 224 εκταρίων συμπεριλαμβάνονται περιοχές του Δήμου Σταμπολόβο. Η προστατευόμενη ζώνη „Γέφυρα Άρντα“ βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα της Βουλγαρίας, στην Ανατολική Ροδόπη. Η περιοχή αποτελεί μέρος της κοιλάδας του ποταμού Άρδα μεταξύ των φραγμάτων «Στουντέν Κλάντεντες» και «Ιβάλοβγκραντ» που περιβάλλεται από τις δασώδεις πλαγιές των βουνών και των βραχώδων όγκων.</p> <p>Η μεγαλύτερη περιοχή αυτής της ζώνης καταλαμβάνεται από μικτά φυλλοβόλα δάση που αποτελούνται από κηρρίδα, μεσέ και δρυ χνοώδη. Συναντιούνται επίσης μεσογειακά είδη, όπως ο Άρκευθος οξυκέδρος και η Κολουτέα η δενδρώδης. Επιμέρους περιοχές της προστατευόμενης περιοχής καλύπτονται με κράταιγο και γιασεμί. Τα δάση κατά μήκος του ποταμού Άρδα στην προστατευόμενη περιοχή εναλλάσσονται με τεράστιες λιβάδες με ζηρόφιλα γρασιδία και παρόχθια βλάστηση με υγροφιλικά ποολιβάδα. Μεγάλες εκτάσεις καταλαμβάνουν οι γεωργικές εκτάσεις που βρίσκονται στην ίδια την κοιλάδα και τις πλαγιές και στρογγυλεμένες κορυφές. Η κοίτη του Άρδα σε αυτή την περιοχή είναι πολύ όμορφη, με αμμόδη και βραχώδη βυθό και τις με τις κατάφυτες από ιτιές όχθες.</p> <p>Στην προστατευόμενη περιοχή βρέθηκαν 142 είδη πουλιών. 31 είδη περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας και 65 από τα είδη είναι σημαντικά για την προστασία της ευρωπαϊκής φύσης. Εδώ, μπορούν να παρατηρηθούν 5 είδη που απειλούνται από την παγκόσμια εξαφάνιση. Η προστατευόμενη ζώνη «Γέφυρα Άρντα» είναι παγκόσμιας σημασίας για τη διατήρηση ορισμένων ειδών ιπηνών εκπροσώπων του Μεσογειακού Μεγαοικοσυστήματος. Επτά από τα 9 βιολογικά απειλούμενα είδη που συναντιούνται στη Βουλγαρία και είναι τυπικά του Μεσογειακού Μεγαοικοσυστήματος, εμφανίζονται εδώ. Αυτά είναι η Ασπροκωλίνα, η Λιοστριτίδα, ο Παρδαλοκεφαλάς, ο Κοκκινότροβακός, ο Μαυροτροβακός, ο Βραχοτοπανάκος και Αμπελοργός.</p> <p>Ο τόπος είναι μοναδικός και είναι ένας από τους λίγους στη Βουλγαρία, ο οποίος έχει παγκόσμια σημασία για τη διατήρηση του Μαυρόγυπα, καθώς το είδος αυτό επισκέπτεται τακτικά την περιοχή σε αναζήτηση τροφίμων.</p> <p>Εδώ συναντάται επίσης ο απειλούμενος σε όλο τον κόσμο Βασιλαετός. Ο προστατευόμενος χώρος «Γέφυρα Άρντα» είναι ένας από τους σημαντικότερους στη χώρα μας και είναι μεγάλης σημασίας επίσης για την Ευρωπαϊκή Ένωση στην προστασία ειδών όπως η Πετροτρίδα, ο Μαυροπελαργός, ο Ασπροπάρης, ο Γκιώνης και ο Γαλαζοκότουφας. Άλλα είδη αντιπροσωπευτικών πληθυσμών στην περιοχή είναι το Βλαχοτσιχλονο και Γερακοτροβακός.</p>
---	--------------	---

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”

№	ПОΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Δημοτικό Ιστορικό Μουσείο	πόλη Τοπόλοβγκραντ	Μια συλλογή μουσείου υπήρχε στο Τοπόλοβγκραντ ήδη από τη δεκαετία του 1930. Ιδρύθηκε από τον Επιστημονικό και Αρχαιολογικό Σύλλογο «Ντολμέν» - Τοπόλοβγκραντ, και σταμάτησε την ύπαρξή της το 1943. Το 1970 δημιουργήθηκε μια συλλογή μουσείου στο τοπικό αναγνωστήριο, το οποίο το 1982 μετακόμισε στο σημερινό του κτίριο - ένα από τα πιο όμορφα στην πόλη. Χτίστηκε στις αρχές του εικοστού αιώνα από την πλούσια οικογένεια Βλαϊκίδη από το Καβακλί (σήμερα μετανάστες στην Θεσσαλονίκη). Μετά τον εκτοπισμό των Ελλήνων από την περιοχή κατά την περίοδο 1923-1926, στο κτίριο βρισκόταν το παραρτήματα της ΒΖΚΒ (Βουλγαρική Γεωργικής και της Συνεταιριστικής Τράπεζας) και της Βουλγαρικής Εθνικής Τράπεζας. Η σύγχρονη έκθεση βρίσκεται σε δύο ορόφους και παρουσιάζει πολύτιμα αντικείμενα, έγγραφα και εικόνες που αποδεικνύουν την ιστορική εξέλιξη της περιοχής. Η ιστορία της περιοχής από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα παρουσιάζεται στον πάνω όροφο. Στον κάτω όροφο υπάρχει μια εθνογραφική συλλογή.
2	Εκκλησία της Παναγίας, μνημείο του Χριστού Σωτήρος	πόλη Τοπόλοβγκραντ, κεντρική περιοχή της πόλης	Αυτός είναι ο μεγαλύτερος και πιο αντιπροσωπευτικός ορθόδοξος ναός στην περιοχή. Η σημερινή εκκλησία βρίσκεται σε ένα μέρος όπου ακόμα το 18ο αιώνα υπήρχε ένα ορθόδοξο παρεκκλήσι. Με την άδεια των τουρκικών αρχών, το 1800 οι κάτοικοι του Καβάκλι (το παλιό όνομα του Τοπόλοβγκραντ) έχτισαν μεγαλύτερο ναό για να ικανοποιήσουν τις θρησκευτικές τους ανάγκες. Η παλιά εκκλησία υπήρχε μισημένη λίγα μέτρα στο έδαφος. Το 1934 το εκκλησιαστικό συμβούλιο, μαζί με το δημοτικό συμβούλιο και την ιθαγένεια, αποφάσισαν να χτίσουν ένα νέο, ακόμα μεγαλύτερο και πιο όμορφο κτίριο στη θέση της παλιάς εκκλησίας. Υπό την ηγεσία του ιερού Γιάννη Πόπχριστοφ και του πρωτομάστορα Μποζίν Πέντοφ για δύο χρόνια 1936-1937, ο ναός χτίστηκε, μαζί με τη στέγη, σφραγίστηκε μέσα, και επιλύθηκε ώστε να μισορέσουν να εκτελεστούν λειτουργίες. Στην εκκλησία της Παναγίας από το 1934 έως το 1987, έχει υπηρετήσει ο καλός-οεβαστός πατέρας σε όλη την περιοχή, ο Γιάννη Πόπχριστοφ. Μετά το θάνατό του το 1987, ο πατέρας Ιβάν Γιάντσοφ Μιχάλεφ, ο οποίος είναι επίσης αντιπρόεδρος της Αρχιεπισκοπής, διορίστηκε ιερέας. Κάτω από την ηγεσία του, η εκκλησία ανακαινίστηκε, χτίστηκε ένας περιβόλος εκκλησίας, οχηματίστηκε εκκλησιακή αυλή με σιντριβάνι. Το αντιπροσωπευτικό εσωτερικό του ναού σφειλεται κυρίως στο όμορφο ξυλόγλυπτο τέμπλο (κατασκευασμένο το 1966 από τον Πέταρ Κούσελεφ και τοπικές ξυλουργοί) και τους πλούσια ζωγραφισμένους τοίχους (έργο του Άγγελ Μαλιάνεφ και του Τομά Ποπιγιάντσοφ). Τα τελευταία χρόνια, τοπικοί καλλιτέχνες και μάστοροι έχουν αποκαταστήσει τις τοιχογραφίες και έχουν κάνει ένα νέο σκαλιστό θρόνο.
3	Μονή της Αγίας Τριάδας	12 χλμ. νοτιοανατολικά της πόλης Τοπόλοβγκραντ, 4χλμ. από το χωριό Μράμορ και 6 χλμ. από το χωριό Ούστρεμ (απόκλιση 1,5 χλμ. από το δρόμο Τοπόλοβγκραντ - Ούστρεμ)	Είναι ενεργό γυναικείο μοναστήρι - ένα από τα μεγαλύτερα πνευματικά κέντρα σε αυτό το τμήμα της χώρας. Θεωρείται ότι μοναστήρι σε αυτό το χώρο χτίστηκε ακόμη στις αρχές του 14ου αι. επί του τσάρου Ιβάν Αλεξάντερ και τότε ονομάστηκε Μονή των Αγίων Πρωτοκορρυφαίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου. Η μονή πιθανότατα καταστράφηκε το 1373 από τις εισβαλλόμενες προς το βορρά τουρκικές ορδές υπό την ηγεσία του Τιμουρτάς Μπέη. Και πάλι, ξαναχτίστηκε στο 18ο αιώνα. Η ιστορία της μονής συνδέεται στενά με την κίνηση των ανταρτών και των κλεφτών, και αυτός είναι ο λόγος που μέχρι σήμερα είναι γνωστή ως «Χαϊντούσκι Μοναστήρι» («Κλέφτικο Μοναστήρι»). Στο μοναστήρι έμειναν και κρυβόντουσαν οι θρωλικοί ηγέτες και αντάρτες: ο βοεβόδας Βαλτοάν, ο βοεβόδας Ιντζέ, ο Καρά Κόλιο, ο βοεβόδας Χρίστο, ο Δάγλα Στογιάν, ο Καρά Ντόμπρι, ο Γκαράμπιτο Γκιόργκι και άλλοι. Μετά την αποχώρησή του από τη ζωή των κλεφτών το 1812 ο βοεβόδας Χρίστο πήρε το μοναχισμό και έγινε ηγούμενος της Μονής με το όνομα Χρισάνθης. Έκανε πολλές επισκευές για την ανακαίνιση του μοναστηριού. Το 1818, λόγω της τρομερής μάστιγας της πανούκλας, στεγάστηκαν στο μοναστήρι και βρήκαν τη σωτηρία τους πολλοί άνθρωποι από τα γύρω χωριά. Δείχνοντας ευγνωμοσύνη δώρισαν πολλά χρήματα με τα οποία κατασκευάστηκαν νέα κτίρια (ο αγυρώνας, η κουζίνα και τα κάτω δωμάτια της μονής). Το 1870, κατά τις θρησκευτικές συγκρούσεις, το μοναστήρι άρχισαν να διαχειρίζονται Έλληνες κληρικοί και ο Έλληνας επίσκοπος της Αδριανούπολης. Αυτό οδήγησε σε έντονη αντίδραση του βουλγαρικού πληθυσμού της περιοχής του βοσνού Σακάρ, που άρχισε τον αγώνα για την αποκατάσταση της Μονής ως Βουλγαρικό πνευματικό κέντρο. Αυτός ο αγώνας στέφθηκε με επιτυχία το 1898, όταν το μοναστήρι πέρασε υπό της Μητρόπολης του Σλίβεν. Το 1909 το μοναστήρι μετατράπηκε σε γυναικείο μοναστήρι και εγκαταστάθηκαν περίπου 50 μοναχές από τη Μονή του Αγίου Θεοδώρου Στουδίτη (στο σημερινό χωριό Στουντένα). Σήμερα εκεί μένουν δύο καλόγριες και λίγους υπαλλήλους. Κεντρικό σημείο στο μοναστηριακό συγκρότημα του σήμερα καταλαμβάνει η εκκλησία της Αγίας Τριάδας που χτίστηκε το 1836. Βρίσκεται στην περιοχή της παλιάς εκκλησίας των Αγίων Πρωτοκορρυφαίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, η οποία ενσωματώθηκε στη νέα κατασκευή. Το νέο τέμπλο επίσης είναι ίδιο με εκείνο του παλαιού ναού. Η εκκλησία της Αγίας Τριάδας είναι τρίκλιτη, με μια αψίδα, χωρίς τρούλο, πέτρινη βασιλική. Με τις διαστάσεις της (12 μέτρα x 18 μέτρα), είναι μια από τις πιο ερυθρόφωρες μοναστικές εκκλησίες στη Βουλγαρία. Η αρχιτεκτονική διαμόρφωσή της και το σχέδιο κατασκευής της διακρίνονται για τα απλά και καθαρά σχήματα. Οκτώ κυλινδρικές στήλες με τόξα διατηρούν το ξύλινο θόλο, οι τοίχοι είναι αβεστωμένοι ομαλά, χωρίς τοιχογραφίες. Τα εικονίδια στην εκκλησία είναι από το 18, το 19 και το 20το αιώνα.

4	Βραχίωδης ναός	Η εκκλησία βρίσκεται 500 μ. πάνω από τη μονή της Αγίας Τριάδας. Βρίσκεται στη βόρεια πλαγιά ενός ασβεστολιθικού οροπεδίου που ξεκινάει από το ίδιο το μοναστήρι και ανεβαίνει απότομα προς τα πάνω.	Η Παλαιά Εκκλησία είναι ένα σπήλαιο με ακανόνιστο σχήμα με πληθώρα εσοχών και κόγχες στους τοίχους και τις καμάρες, το οποίο το 10 ^ο αιώνα χρησιμοποιήθηκε ως εκκλησία. Οι κατά προσέγγιση διαστάσεις του είναι 8 μ x 6 μ. Η εκκλησία δεν έχει διαμορφωθεί περαιτέρω, έχει διατηρηθεί η φυσική διαμόρφωση των βράχων και σχεδόν όλοι οι κόγχες και τοίχοι βάρφηκαν απευθείας σε γυμνό βράχο. Εικόνες αγίων και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ελληνικές επιγραφές ξεχωρίζουν στις καμάρες και τις ψηλές κόγχες. Δυστυχώς, λόγω της διεσόδου του νερού και της διάβρωσης, πολλές εικόνες και επιγραφές είναι μόλις ορατές και μόνο ένα μικρό μέρος των εικόνων διατηρούνται καλά. Μεταξύ αυτών είναι οι τρεις άγιοι ζωγραφισμένοι σε ένα από τους θόλους. Στη μέση βρίσκεται η Αγία Παρασκευή, και στα δεξιά είναι ένας νέος άγιος. Αυτές οι δύο εικόνες διατηρούνται καλύτερα από καλλιτεχνική άποψη. Στα δεξιά τους υπάρχει μια εικόνα σε προτομή της «Παναγίας Οράντας» (Προσευχή και Προστάτις). Η εικόνα του Αρχαγγέλου Μιχαήλ βρίσκεται στο πάνω δεξιά μέρος, απέναντι από την είσοδο του σπηλαίου. Όλες οι εικόνες δημιουργήθηκαν με πινέλο, με γήινη ώχρα, σε ένα τόνο, σε μερικά σημεία ποικνότερα και σε μέρη ελαφρότερα και διαφανή (π.χ. στα φωτοστέφανα γύρω από τα κεφάλια). Άλλα ίχνη εικόνων (μόνο εικόνες, πουθενά ολόκληρες σκηνές) μπορούν να εντοπιστούν με προσεκτική προσήλωση του βλέμματος. Υπάρχουν πολλές διαφορετικές υποθέσεις σχετικά με την ιστορία και τη μοίρα της Παλαιάς Εκκλησίας. Ίσως το σπήλαιο κατοικήθηκε από την Αρχαιότητα, καθώς και κατά τον πρώιμο Χριστιανισμό, παρόμοια με τα μοναστικά κελιά της Μονής Αλαντζά. Από το πέτρινο τόξο της «Παλαιάς Εκκλησίας» έσταζε νερό, το οποίο στο παρελθόν θεωρούνταν ιερό και θεραπευτικό. Κατά τη διάρκεια των μεγάλων εορτών Σπάσοβντεν, του Αγίου Γεωργίου, της Αγίας Τριάδας, των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου κλπ. εδώ έρχονταν άνθρωποι από όλες τις άκρες της χώρας για να πλύνουν τα άρρωστα σώματα τους και να λάβουν θεραπεία.
5	Λατρευτικό Θρακικό Συγκρότημα "Παλαιόκαστρο" και Θρακικό Φρούριο	πόλη Τοπόλοβγκραντ, 3 χλμ. δυτικά	Είναι ένα ενδιαφέρον λατρευτικό συγκρότημα της εποχής των Θρακών σε περιφερειακή και εθνική κλίμακα. Βρίσκεται στην κορυφή Παλαιόκαστρο από την οποία υπάρχει καλή ορατότητα προς όλες τις κατευθύνσεις και η οποία έχει φυσική προστασία από τα νότια με τις απότομες πλαγιές και τους γκρεμούς ύψους έως και 14 μ. Η καλή στρατηγική θέση εκτιμήθηκε από τους Θράκες. Εδώ έχτισαν ένα ιερό, και αργότερα ένα φρούριο και έναν οικισμό. Στους βράχους των δύο γειτονικών κορυφών και στις βάσεις τους έκαναν πάνω από 150 κόιλες, κύκλους και κυρτά σχήματα που μοιάζουν με το ηλιακό δίσκο. Θεωρείται ότι το πέτρινο ιερό του ήλιου υπήρχε από τον 10 ^ο έως τον 5 ^ο αιώνα π.Χ. Το ίδιο το φρούριο μοιάζει στο σχήμα του με ένα δόρυ με την αιχμή του στραμμένη προς τα νοτιοανατολικά. Από τα ανατολικά, βόρεια και δυτικά το κάστρο προστατευόταν από ένα ψηλό, ανθεκτικό τείχος, μήκους περίπου 350 μέτρων. Τα βράχια στη νότια πλευρά είχαν επίσης συνδεθεί με το τείχος του φρουρίου. Η πέτρινη τοιχοποιία συνδέεται με κονίαμα. Στο βόρειο τοίχο του φρουρίου, το οποίο είναι πιο προεξοχισμένο για επίθεση, χτίστηκαν δύο αμυντικοί πύργοι. Ο ένας βρισκόταν στη βορειοδυτική γωνία του φρουρίου, όπου ήταν και η πόλη και ο άλλος στα βορειοανατολικά. Το εσωτερικό μέρος του φρουρίου έχει διαστάσεις: 200 μ. μήκος και πλάτος 20 έως 60 μ. Βόρεια του κάστρου βρέθηκαν τα ερείπια ενός μεγάλου οικισμού - θεμέλια κτιρίων, κεραμικά θραύσματα, οικοδομικά υλικά, λεπίδες από δόρατα και βέλη, αξεσουάρ, πανοπλίες, αγγία και διακοσμητικά, χάλκινα νομίσματα από τη Μεσημβρία, του Αλέξανδρου Γ' της Μακεδονίας και άλλα. Ρωμαϊκά νομίσματα του Σεπτίμιου Σεβήρου, της Ιουλίας Δόμνας, του Καρακάλλα, του Φιλίππου του Άραβα, του Γορδιανού Γ', του Αλεξάνδρου Σεβήρου, του Μαξιμιανού Δάζα, του Διοκλητιανού, του Γέτα, του Μάρκου Αυρηλίου και άλλων. Βρέθηκαν επίσης πρώιμα βυζαντινά νομίσματα του Θεοδοσίου Β', του Αναστασίου Α', του Ιουστινιανού Α', του Ιουστινιανού Α', ενώ τα πιο όμημα είναι της εποχής του Μανουήλ Α' Κομνηνού (1143-1180). Οι - τα κολόκυρτα χάλκινα νομίσματα. Από τα ευρήματα νομισμάτων, τα παλαιότερα εκ των οποίων χρονολογούνται στον 5 ^ο αιώνα π.Χ., και τα νεότερα στο 13 ^ο αιώνα, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι σε αυτό το μέρος υπήρχε ζωή στη διάρκεια 1600 ετών. Χτισμένο από τους Θράκες, το κάστρο χρησιμοποιήθηκε από τους Ρωμαίους, τους Βυζαντινούς και τους Βούλγαρους. Ίσως κατακτήθηκε και καταστράφηκε το 12 ^ο αιώνα από τους Κομνηνούς και τους Πετασίνους κατά τις εσθλές τους στην περιοχή.
6	Ερείπια του φρουρίου του Βισεγκραντ	πόλη Τοπόλοβγκραντ, 6-7 χλμ. νότια	Το Κάστρο του Βισεγκραντ / "Παπαρίσκοτο Καλέ" βρίσκεται στην υψηλότερη κορυφή του βουνού Σακάρ, σε απόσταση 10,28 χιλιομέτρων νοτιοδυτικά, σε ευθεία γραμμή από το κέντρο του Τοπόλοβγκραντ. Προς το φρούριο υπάρχει ένας ασφαλτοστρωμένος δρόμος που ξεκινάει από
7	Ντολμέν (δύο θαλάμων) και Μεγαλιτικός Κύκλος - απομεινάρια	χωριό Μπάλγκαροκα Πολιάντα, περιοχή Σλάββοβα Κορία, 5,5 χλμ. ανατολικά - βόρειοανατολικά και περιοχή Μανγκάαρ	Ο μεγαλιτικός κύκλος βρίσκεται κοντά στο Τοπόλοβγκραντ στο βουνό Σακάρ. Σύμφωνα με τους επιστημονες, είναι ένας Θρακικός τάφος. Θεωρείται ότι χρονολογείται από την Εποχή του Χαλκού. Οι πλάκες του έχουν πάχος 25-40 εκ. και έχουν υποβληθεί σε χοντρή επεξεργασία.
8	Οχυρωμένη αρχοντική κατοικία από την Ελληνιστική εποχή	Χωριό Κνιάζεβο, περιοχή «Τατάρ Μασά»	Η «Τατάρ Μασά» είναι μια περιοχή στη Νότια Βουλγαρία που βρίσκεται πολύ κοντά στο χωριό Κνιάζεβο του Δήμου Τοπόλοβγκραντ, Περιφέρειας Χάσκοβο. Υπάρχει μια υπόθεση ότι στην περιοχή αυτή βρισκόταν η αρχαία Θρακική πόλη «Δρογγιλόν». Στην «Τατάρ Μασά», στο έδαφος του σημερινού χωριού Κνιάζεβο, πάνω σε ένα φυσικό λόφο πριν από αιώνες υπήρχε ένα ανάκτορο που κήπε, απόδειξη για το οποίο είναι τα απανθρακωμένα ξύλινα δοκάρια που βρέθηκαν εκεί. Οι τελευταίες ανασκαφές υπό την ηγεσία της Ντανιέλας Αγκρέ ανακάλυψαν αντικείμενα που δείχνουν ότι στο χώρο αυτό έρχονταν σημαντικοί επισκέπτες και αντιπροσωπείες για την υπογραφή εμπορικών και πολιτικών συμβάσεων. Οι αρχαιολόγοι διαθέτουν επίσης στοιχεία για την ύπαρξη πύργου στην ανατολική πλευρά, τα θεμέλια του οποίου έχουν διαστάσεις 6,20 μ και 6,20 μ. Οι οικοδομοί επωφελήθηκαν από τη φυσική προστασία του λόφου και στήθηκαν μια κατοικία στην κορυφογραμμή του. Τα θεμέλια της χτισμένης από μεγάλες επεξεργασμένες πέτρες και πάνω τους κατασκευάστηκαν οι τοίχοι από τούβλα, ορισμένα από αυτά με πάχος 2,40 μ. Για τους αρχαιολόγους ήταν μια έκπληξη η ανακάλυψη μιας βαθιάς και μεγάλης τάφρου, δίπλα στον οχυρωματικό τείχος. Επίσης, στη δυτική πλευρά του ανακτόρου βρέθηκε ένας μεγάλος διπλός αμυντικός τοίχος. Τα νεότερα νομίσματα που ανακαλύφθηκαν στην περιοχή είναι του Αντίχου Β' από τα μέσα του 3 ^{ου} αιώνα και τα παλαιότερα νομίσματα προέρχονται από το τρίτο τέταρτο του 4 ^{ου} αιώνα π.Χ. Στο αρχαιολογικό χώρο βρέθηκε επίσης μεγάλη ποσότητα ελληνικής κεραμικής - πιάτα ψαριών, γλάστρες και αμφορείς με σφραγίδες από τον κατασκευαστή.
9	Ντολμέν (δύο θαλάμων)	Το Ντολμέν βρίσκεται περίπου 3 χλμ. νότια από το χωριό Σακάρτσι ανάμεσα σε δάση βελανιδιάς. Στην περιοχή υπάρχουν πολλές πηγές και όμορφα μέρη για ξεκούραση.	Ντολμέν δύο θαλάμων με καλά διατηρημένο οπίσθιο θάλαμο. Υπάρχει ένα μικρό κομμάτι που απομένει από την μπροστινή κάμερα. Το ντολμέν είναι προσανατολισμένο κατά μήκος του διαμήκους άξονα του βορρά-νότου, με είσοδο από το νότο. Οι διαστάσεις του πίσω θαλάμου είναι: πλάτος και μήκος 2 μ x 2 μ, ύψος 1,5 μ, άνοιγμα 0,60 μ x 0,40 μ. Κοντά στο συγκρότημα μπορεί να επισκεφθεί κανείς τις περιοχές «Ρεντένιτε Κάμανι», «Γκάρβανοφ Κάμακ», «Μανγκάρα», «Γκολιάμα Ρεκ».
10	Ντολμέν (δύο θαλάμων)	Βρίσκεται περίπου 3 χιλιόμετρα νότια από το χωριό Σακάρτσι σε δασικό λιβάδι, μέσα σε ένα αραίο δρόμο δάσος.	Είναι ένα ημι-σπασμένο ντολμέν δύο θαλάμων. Ο μπροστινός θάλαμος καταστράφηκε σε μεγάλο βαθμό. Δεν υπάρχει η οροφή ολοκληρωμένη της εγκατάστασης. Η είσοδος του ντολμέν είναι από το νότο. Κοντά στο συγκρότημα μπορεί να επισκεφθεί κανείς τις περιοχές «Γκάρβανοφ Κάμακ», «Χαιντούτ Μπιουνάρ», «Σεντεμτέ Γκάμπαρα», «Μπρόνκοβτσε».

11	Ντολμέν (δου θαλάμων - απομεινάρια)	Στα 4 χλν. νοτιοανατολικά του χωριού Σακάρτσι	Ντολμέν δου θαλάμων με δρόμους, σχεδόν χωρίς πρόσοψη και ανάχωμα. Με ποιοτικά επεξεργασμένες πέτρινες πλάκες. Χωρίς οροφή, το κάλυμμά του δεν διατηρείται.
12	Ντολμέν (δου θαλάμων)	χωριό Σακάρτσι, μεριχή "Γιουργκάκοφ Τγκρεκ", 3 χλμ. νότια	Είναι ένα ημι-οπισσμένο ντολμέν δου θαλάμων. Ο μπροστινός θάλαμος καταστράφηκε σε μεγάλο βαθμό. Δεν υπάρχει η οροφή ολόκληρης της εγκατάστασης. Η είσοδος του ντολμέν είναι από το νότο.
13	Βραχώδες Ιερό «Κάμεννα Μογκίλα» («Πέτρινος Τύμβος»)	Το ιερό απέχει 9 χλμ. νοτιοδυτικά από το Τοπόλβγκραντ και 3 χλμ. νότια από το χωριό Χλιάμποβο. Βρίσκεται στην κορυφογραμμή, η οποία χωρίζει τις λεκάνες απορροής των ποταμών Σοκολίτσα και Σινάποβσκα. Έχει καλή ορατότητα προς το βορρά και προς την κεντρική κορυφογραμμή του βουνού Σακάρ.	Ο χώρος είναι ακόμα λίγο γνωστός και ανεπαρκώς διερευνημένος, αλλά είναι ένα ενδιαφέρον μέρος για επισκέψεις. Θεωρείται ότι στην κορυφή, που ονομάστηκε Πέτρινος Τύμβος, υπήρχε ένα αρχαίο ιερό. Κοντά στο ιερό βρέθηκαν πολλά θρακικά, μακεδονικά, κελτικά και ρωμαϊκά νομίσματα και θραύσματα οικιακής κεραμικής. Γύρω του βρίσκονται μερικά από τα γνωστά ντολμέν - Μπιλάτα Τρεβά, Ευτζίκα, Κράλεβα Σαγιά και άλλα. Η κορυφή αποτελεί έναν πέτρινο σωρό από διάσπαρτα, περίεργα γρανιτένια μπλοκ. Σε μερικούς από αυτούς υπάρχουν ενδείξεις που δεν έχουν μελετηθεί μέχρι τώρα.
14	Ντολμέν δου θαλάμων - απομεινάρια	4,5 χλμ. νότια του χωριού Χλιάμποβο, περιοχή «Μπιλάτα Τρεβά» («Λευκό Χορτάρι»)	Τα λεγόμενα «Βασιλικά Ντολμέν» βρίσκονται στην περιοχή «Μπιλάτα Τρεβά», μερικά χιλιόμετρα νότια από το χωριό Χλιάμποβο. Είναι μέρος αρχαίας θρακικής νεκρόπολης. Τα ντολμέν είναι τα πρώτα δείγματα της μνημειακής ταφικής αρχιτεκτονικής στη βουλγαρική επικράτεια. Σε αυτά οι αρχαίοι Θράκοι έβαλαν τα σώματα των νεκρών. Παρόμοιος τύπος τάφου χρησιμοποιήθηκε σε αυτά τα εδάφη κατά την περίοδο μεταξύ του 13ου και του 6ου αιώνα π.Χ. Σε κοντινή απόσταση βρίσκονται η περιοχή Κάμεννα Μογκίλα (Πέτρινος Τύμβος), όπου θεωρείται ότι υπήρχε ένα πέτρινο ιερό, και το φράγμα Κασαμπόβο.
15	Ντολμέν (δου θαλάμων)	χωριό Χλιάμποβο, περιοχή Μανγκάρα, ακίνητο 151002 σύμφωνα με το Χάρτη Αποκατεστημένων Ακινήτων	Ντολμέν δου θαλάμων. Ο μπροστινός θάλαμος είναι σχεδόν οπισσμένος. Η πέτρα της οροφής του πίσω θαλάμου έχει πέσει στο εξωτερικό της εγκατάστασης. Διαστάσεις: μπροστινός θάλαμος 1.30 x 1.70 x 1.80 μμ και ανοίγματα 0.65 x 0.50m. Στον διαμήκη άξονά του το ντολμέν προσανατολίζεται από βορρά προς νότο με είσοδο από το νότο.
16	Ντολμέν (δου θαλάμων)	Στα περίχωρα του χωριού Χλιάμποβο. Στο δρόμο Τοπόλβγκραντ - Χάρμανλι, σε περίπου 3 χλμ. νοτιοδυτικά του χωριού Χλιάμποβο, στα 200 μ. Από την οδό για το χωριό Μιάλγκαροκα πολιάνα (περιοχή «Νάτσοβι Τοξίρι»)	Είναι ένα καλά διατηρημένο ντολμέν δου θαλάμων. Το ανατολικό τμήμα του καταστράφηκε εν μέρει. Διαστάσεις - μπροστινή κάμερα: μήκος και πλάτος 1,40 σε 1,40 μ. ύψος 1,25 μ., πίσω θάλαμος: μήκος 2 μ., πλάτος 1,40 μ., ύψος 1,50 μ. ανοίγματα: 0,55 - 0,65 μέτρα. Είναι προσανατολισμένο κατά μήκος του διαμήκους άξονά του σε κατεύθυνση βορρά-νότου με είσοδο από το νότο.
17	Ντολμέν (δου θαλάμων)	στα 2 χλμ. νοτιοδυτικά του χωριού Χλιάμποβο, βρίσκεται σε κήπο αμυγδαλιών, κοντά στον ποταμό Σοκολίτσα (περιοχή του Σπηλαίου Γκαϊντάρσβα)	Αυτό είναι ένα καλά διατηρημένο ντολμέν δου θαλάμων. Λείπουν μόνο οι πέτρες της οροφής που γκρεμίστηκαν μέσα στο ντολμέν. Γύρω του υπάρχουν μπηγμένες μεγάλες πέτρες - η κρηπίδα.
18	Ντολμέν (συγκρότημα)	Στα περίπου 1.0 - 1.5 χλμ. νότια του χωριού Χλιάμποβο, σε ένα μικτό φυλλοβόλο δάσος (περιοχή Ευτζίκα)	Σκαλιστό στους βράχους, μπηγμένο ντολμέν - το ντολμέν αυτό είναι σκαλισμένο στο μονολιθικό βράχο με διαστάσεις 1,40 x 1,40 μ. Στο εσωτερικό υπάρχουν πολλά τεχνητά σκαλιστές τρύπες, πιθανότατα για διακόσμηση. Το ντολμέν στην Ευτζίκα είναι ένα μονοθάλαμο ντολμέν, από το οποίο λείπουν οι δύο κοντές πλευρές. Διαστάσεις: μήκος 2,80 μ, πλάτος 0,80 μ, ύψος - 1 μ.
19	Ντολμέν (συγκρότημα)	χωριό Χλιάμποβο, περιοχή "Στόβα Κρούσα" και "Μπεκίρ Σοβάτ", 1,5 χλμ. νότια	Ο αρχαιολογικός χώρος βρίσκεται νότια του χωριού Χλιάμποβο, στην περιοχή Στόβα Κρούσα, που απέχει νοτιοδυτικά από την περιοχή Αυτζίκα. Στον χώρο είναι εμφανή τα ερείπια ενός μεγάλου καταστρεφόμενου μεγαλιθικού μνημείου (πιθανότατα ντολμέν). Πάνω από το έδαφος είναι εμφανείς επίσης οι κορυφές των κάθετα μπηγμένων πλακών με στρογγυλεμένες άκρες, χαρακτηριστικές για τα τοπικά ντολμέν, αλλά μπορεί επίσης να είναι στοιχεία μιας κρηπίδας.
20	Συγκρότημα από ντολμέν - απομεινάρια 4 ντολμέν δου θαλάμων και ένα κρόμλεχ	Στα 2 χλμ. βορειοανατολικά του χωριού Πλανίνοβο, περιοχή "Πιάσατοιτε" (Οι Άγριοι)	Αυτό το ντολμέν βρέθηκε σε κρόμλεχ χωρίς κάλυμμα τύμβου.
21	Ντολμέν - απομεινάρια	Τα ντολμέν βρίσκονται στα 3-4 χλμ. ανατολικά και βορειοανατολικά του χωριού Ράντοβετς στις περιοχές Καπακλικά και Τσερβένιτε Βαρβούσκι	Στην περιοχή Καπακλικά υπάρχουν υπολείμματα 17 ντολμέν (κυρίως μονοθάλαμα), αλλά κανένα από αυτά δεν διατηρείται εντελώς. Υπάρχουν κυρίως πέτρες μπηγμένες στο έδαφος, και όχι από όλα τα ντολμέν.
22	Συλλογή μουσείου	χωριό Ράντοβετς	Η συλλογή βρίσκεται στο Κοινοτικό Αναγνωστήριο "Βασίλ Λέβοκι 1934".
23	Μεσαιωνικό φρούριο Καλέτο	χωριό Ορλόβ Ντολ	Το μεσαιωνικό φρούριο Καλέτο βρίσκεται 1,89 χλμ βορειοδυτικά σε ευθεία γραμμή από το κέντρο του χωριού Ορλόβ Ντολ. Καλύπτει μια έκταση περίπου 8-9 στρεμμάτων. Από τα ανατολικά, δυτικά και νότια κατεβαίνουν απόκρημα βράχια. Το φρούριο είναι πιο προσβάσιμο από το βορρά. Τα ερείπια του τείχους του φρουρίου και άλλων κτιρίων βρίσκονται σχεδόν εντελώς κάτω από ένα ανάχωμα. Ο νότιος τοίχος του
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΥΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Περιοχή «Καζάνκιτε»	χωριό Ορλόβ Ντολ	Τοπόλβγκραντ - Βισεγκράντ, μετά την κορυφή Καρτάλκα, παίρνεται το αριστερό δασικό δρόμο προς το χωριό Πλανίνοβο και μετά που αρχίζει να κανεβαίνεται προς τον ποταμό Ζντράβτσεβοσκο Ντερέ, στρίβεται πάλι αριστερά και παίρνετε ένα δασικό δρόμο. Από το χωριό Μραμορ μπορείτε επίσης να φτάσετε στην «Καζάνκιτε». Το χωριό βρίσκεται στον ποταμό Ζντράβτσεβοσκο Ντερέ. Εδώ, ο ποταμός περνάει από το γρανίτη του βουνού Σακάρ, σχηματίζοντας μερικούς όμορφους μικρούς καταρράκτες, ρυάκια και κοιλάττες. Την άνοιξη και τις αρχές του καλοκαιριού αυτός είναι ένας θαυμάσιος και όμορφος, ιδανικός για χαλάρωση και απόδραση από την καθημερινή ένταση χώρος. Δυστυχώς, τον Ιούλιο, τον Αύγουστο, τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο ο ποταμός στερεύει.
2	Σπήλαιο «Μπάμπνι Μπόσκι»	Χωριό Μράμορ του Δήμου του Τοπόλβγκραντ	Έχει μήκος 324 μέτρα. Το σπήλαιο δεν είναι κοινωνικοποιημένο. Αν αποφασίσετε να μπειτε μέσα, θα χρειαστείτε τουλάχιστον καλό φωτισμό και μπότες. Στην αρχή του ο διάδρομος του σπηλαίου είναι πολύ στενός, αλλά σύντομα επεκτείνεται και μπορείτε να απολαύσετε τις αισθήσεις. Στην σπηλιά δεν υπάρχουν πολλοί σπηλαιώδεις σχηματισμοί, από αυτή περνάει ένας μικρός ποταμός, για τα νερά του οποίου οι ντόπιοι λένε ότι βγαίνουν στις κρήνες της Μονής Αγίας Τριάδας.
3	Μηρανοσκοπία Στόλ ("Η κρεκλα του κούρεα")	πόλη Τοπόλβγκραντ	Είναι ένας βραχώδης σχηματισμός.
4	Καρακοπιατά Ντολικά ("Η τρύπα του καρα κοπιο") (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Ούστρεμ και Μράμορ	Είναι μια σπηλιά που περιβάλλεται από δάση. Εκεί βρίσκεται επίσης η λεγόμενη Παλιά εκκλησία.
5	Κρατικό δάσος γύρω από τη Μονή της Αγίας Τριάδας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Ούστρεμ και Μράμορ	Πρόκειται για ένα αιωνόβιο δάσος γύρω από τη Μονή της Αγίας Τριάδας και για βραχώδεις πλαγιές

6	Το φαράγγι του ποταμού Τούντζα (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ράντοβets	Προστατευόμενη περιοχή με σκοπό τη διατήρηση 149 ειδών πτηνών, 8 αμφιβίων, 21 ερπετών και άλλων προστατευόμενων και σπάνιων φυτικών και ζωικών ειδών, καθώς και των των οικοτόπων τους και του χαρακτηριστικού τοπίου της περιοχής.
7	Ενοστιατήρια του βερμιασκού πορφυροβούντος (προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μπάλαρακα Πολιάνα	Διατήρηση του φυτικού είδους (<i>Verbascum purpureum</i>) και του οικοτόπου του.
8	Το βουνό Σακάρ	-	Το Σακάρ είναι ένα συνοριακό βουνό με σχήμα κούπας στη νοτιοανατολική Βουλγαρία κοντά στους ποταμούς Έβρο, Τούντζα Σοκόλιτσα και Σαζλίτσα. Το υψηλότερο σημείο του είναι η κορυφή Βισεγκράντ. Από το Σακάρ περνάει η εθνική οδός Τοπόλοβγκραντ - Σβίλενγκραντ. Με την σφραγίδα της γλωσσίδας και της παγίδας του, το βουνό παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για τους επιστήμονες και τους οικολόγους. Εδώ
<p>„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”</p>			

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	«Ίζβορατ να Μπελονόγκατα» («Η Πηγή της Νύφης με τα λευκά πόδια»)	πόλη Χάρμανλι	<p>«Υπάρχει μια κρήνη στο δρόμο μεταξύ Ίμπιντα και Χαρμανλί, που λέγεται Ακ Μπαλντάρ Τσεοσει...» Αυτή είναι η αρχή ενός από τα διασημότερα ποιήματα της βουλγαρικής λογοτεχνίας "Η πηγή της νύφης με τα λευκά πόδια". Το 1873 ο Πέτρο Σλαβέκοφ έγραψε αυτό το έργο, επαινώντας την δύναμη του πνεύματος της βουλγαρικής γυναίκας και την ομορφιά του βουλγαρικού χωριού. Η ιστορία λέει ότι ο Σλαβέκοφ πέρασε λίγο καιρό στο Χάρμανλι και είχε την ευκαιρία να εξερευνήσει την περιοχή. Ήταν πρόθυμος να ανακαλύψει πού βρισκόταν ο τάφος του Βαλκασίν. Ήταν αυτή η επιθυμία που τον οδήγησε αργότερα στην κρήνη, η οποία έγινε γνωστή χάρη στο έργο του.</p> <p>«Ακ Μπαλντάρ Τσεοσει» ή όπως εμείς σήμερα ονομάζουμε την κρήνη «Ίζβορατ να Μπελονόγκατα» («Η Πηγή της Νύφης με τα λευκά πόδια») χτίστηκε στα τέλη του 16ου αιώνα από τον Σιαβούς Πασά. Είχε στηθεί ένα άγαλμα της ηρωίδας Γκεργκιάνα με τα λευκά πόδια την οποία θαύμαζε ο μεγάλος βεζίρης για την αξιοπεριήγη συμπεριφορά της. Οι άνθρωποι λένε ότι παλαιότερα στην κρήνη υπήρχαν τρεις επιγραφές στο μάρμαρο, από τις οποίες σήμερα σώζεται μόνο μια: «Χάρη στο νερό, όλα είναι ζωντανά. Ο ευεργέτης αξιοσεβαστός Σιαβούς Πασά, το 1585.» Κατά τη διάρκεια ανασκαφών που πραγματοποιήθηκαν το 1960 από το Ινστιτούτο Αρχαιολογίας της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών έχει επιβεβαιωθεί ότι η κρήνη κοντά στο Χάρμανλι χτίστηκε στα τέλη του 16ου αιώνα, μαζί με την περίφημη γέφυρα Ολούντερε και τα ήδη κατεστραμμένα καραβάν σαράι, τζαμί και χαμάμ. Κατά τη διάρκεια των ανασκαφών ανακαλύφθηκε Θρακική κεραμική από την προ-ρωμαϊκή περίοδο που χρονολογείται ανάμεσα στον 2-500 π.Χ. Ημερομηνία είναι από τον 4-6 αιώνα π.Χ. Ημερομηνία είναι από τον 4-6 αιώνα π.Χ.</p>
2	Η καμπουρωτή γέφυρα	πόλη Χάρμανλι	<p>Χτίστηκε το 1585 πάνω από τον ποταμό Ολού Ντερέ (ποταμός Χαρμανλίτοκα). Κοντά στη γέφυρα χτίστηκε και ο Καραβάν σαράι - πάνω στα ερείπια της βυζαντινής εποχής, τα οποία σήμερα βρισκονται κάτω από το επίπεδο του χώρου στάθμευσης του ξενοδοχείου «Χέμπος».</p>
3	Εκκλησία του Μέγα Αθανασίου	πόλη Χάρμανλι	<p>Χτίστηκε το 1834. Αργότερα ένα ξύλινο καμπαναριό χτίστηκε στην αυλή, το οποίο το 1931 αντικαταστάθηκε με ένα νέο μεγαλύτερο καμπαναριό προστιθέμενο στη δυτική πρόσοψη της εκκλησίας. Την ίδια χρονιά, η εκκλησία ήταν σε μεγάλο βαθμό επισκευασμένη, και σχεδόν έχασε την αρχική της εμφάνιση.</p> <p>Πιθανώς το 1834, η εκκλησία ήταν τρικλιτή βασιλική χωρίς τρούλο, με νάρθηκα που εντάχθηκε στο κοινό κτίσμα του κτιρίου. Σήμερα η θέση του νάρθηκα αντικαθίσταται από το σώμα του καμπαναριού. Οι στήλες που χωρίζουν τις κλιτες είναι ξύλινες και οι οροφές είναι επίπεδες, με σανίδες. Η εμπορεία (ο εξώστης πάνω από τον ναρθήκα) στο δυτικό τμήμα τροποποιήθηκε επίσης σε μεγάλο βαθμό το 1931.</p> <p>Το τέμπλο φτιάχθηκε από καρεκλοποιούς και οι λεπτομέρειες είναι φτιαγές.</p>
4	Ιστορικό Μουσείο	πόλη Χάρμανλι	<p>Η ιδέα δημιουργίας ενός ιδρύματος που να ασχολείται με τη συλλογή, τη μελέτη, τη διατήρηση και την προώθηση εκθεμάτων γεννήθηκε στην τοπική πολιτιστική κοινότητα στα τέλη της δεκαετίας του 1950. Η συλλογή εγκαταστάθηκε στις 18 Ιανουαρίου του 1968. Αρχικά βρισκόταν στο πρώτο σχολικό κτίριο της πόλης, που χτίστηκε μετά το 1835. Το 2000 η συλλογή του μουσείου μετατρέπεται σε Ιστορικό Μουσείο. Το κτίριο στο οποίο βρίσκεται σήμερα το μουσείο κτίστηκε το 1884 ακολουθώντας ένα σχέδιο του Ιταλού αρχιτέκτονα Πιέτρο Μοντάνι. Το κτίριο διαθέτει 350 τ.μ. εκθεσιακό χώρο, υπάρχουν ξεχωριστά ταμεία, ένας δικητηκός χώρος και ένα δωμάτιο κατάλληλο για βιβλιοθήκη με πάνω από 1000 τόμους λογοτεχνίας. Το μουσείο έχει τρία τμήματα - Αρχαιολογία, Εθνογραφία και Νέα και Νεώτερη Ιστορία.</p>
5	Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκλούχτε κάμανι» («Οι κουφές πέτρες»)	χωριό Ορεοές	<p>Πρόκειται για ένα περίπλοκο συγκρότημα λατρείας, με πολιτιστικά στρώματα που ξεκινούν από την πρώτη εποχή του σιδήρου μέχρι τον 13ο αιώνα μ.Χ. Το μεγάλο ενδιαφέρον για τους «Κουφές πέτρες» οφείλεται κυρίως στις πολυάριθμες κόγχες κόμμενες στις κάθετες πλευρές των υψηλών 30 μέτρων βράχων. Οι πιο εντοπισμακές είναι οι κόγχες στο πιο δυτικό και έχουν πάνω από τους άλλους ορεινό όγκο. Μια βαθιά ορθογώνιο στέρνα για τη συλλογή και την αποθήκευση νερού σκαλίστηκε στην επίπεδη κορυφή του. Σε αυτήν φτάνει κανείς με μια καλά σχηματισμένη διπλή σκάλα. Σ' αυτό το μέρος βρίσκεται ένα σπήλαιο με ορθογώνιο σχέδιο και θολωτό κάλυμμα, το οποίο έχει αποκτήσει το δημοφιλές όνομα «βραχώδης τάφος». Νότια, κάτω από το ορεινό όγκο, υπάρχει ένας πλατύς βράχος όπου χτίστηκε ένας ναός τον 5ο ή τον 6ο αιώνα.</p> <p>Βρίσκεται στις περιοχές των χωριών Ορεοές (Δήμος του Χάρμανλι), Ντάμποβets και Μάλκο Γκραντίστε (Δήμος του Λιουμπιμεts), χωριό Εφρέμ (Δήμος του Ματζάρσβο).</p>
6	Ρωμαϊκή οδός	χωριό Ίζβοροβο, περιοχή "Καλνταράμα", 2 χλμ. νότια	<p>Στο Δήμο Χάρμανλι, σε διάφορα σημεία, παρέμενον όχι μόνο απομεινάρια, αλλά και ολόκληρα τμήματα της ρωμαϊκής οδού. Οι Ρωμαίοι κατασκεύαζαν τους δρόμους τους σύμφωνα με ορισμένους κανόνες - τοποθετούσαν μερικά στρώματα διαφορετικής σύνθεσης εδάφους και πετρωμάτων για την αποστράγγιση του νερού, ενώ η επιφάνεια έστρωναν με πέτρινες πλάκες, κάτι που καθιστά τους δρόμους ανθεκτικούς και υγιείς - έτσι ώστε να επιζήσουν μέχρι σήμερα.</p> <p>Το κατώτατο στρώμα ήταν από γη, χαλίκι και αβέστη και ονομαζόταν Pavimentum. Το δεύτερο στρώμα ήταν το πέτρινο θεμέλιο - Statument. Το τρίτο στρώμα κατασκευαζόταν από πέτρες και απόβλητα κατασκευών - Rudus. Το τέταρτο, ανώτερο στρώμα, ο πραγματικός δρόμος, ονομαζόταν Sumum Dorsum. Και στις δύο πλευρές του υπήρχαν χαντάκια - Fossa.</p> <p>Σε όλο το μήκος του δρόμου, κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής εποχής, βρισκονται σταθμοί για τους ταξιδιώτες - άλλοι χρησιμοποιούν μόνο για να αλλάζουν τα άλογά τους και να ξεκουραστούν, άλλοι - για διανοκτέρευση. Τις περισσότερες φορές εκεί υπήρχε μια οχύρωση, συχνά με στρατιωτική φρουρά, η οποία χρησίμευε για την προστασία του σταθμού και των ταξιδιωτών. Σε περίπου 7 χλμ από το χωριό, βρισκόταν ο σημαντικός οδικός σταθμός Κάστρα Ρούμπα, που χτίστηκε τον 2ρο αιώνα και χρησιμοποιούταν από τους ταξιδιώτες της ρωμαϊκής οδού ως ένα μέρος όπου άλλαζαν τα άλογα, ξεκουράζονταν ή περνούσαν τη νύχτα. Στη συνέχεια αναπτύχθηκε ως φροτρίο στα όρια του Βυζαντίου.</p> <p>Πριν φτάσετε σε αυτό, γίνεται μια παρουσίαση για το πώς κατασκευάστηκε ο ρωμαϊκός δρόμος.</p>

7	Αρχαιολογικό συγκρότημα Κάστρα Ρούμπρα	Χωριό Ιζβόροβο, περιοχή «Καλέτο»	Το φρούριο «Κάστρα Ρούμπρα» της εποχής της Όιμηης Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα βρίσκεται στην περιοχή «Καλέτο», 6 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του χωριού Ιζβόροβο. Ολόκληρη η περιοχή «Καλέτο» αποτελεί ένα τεράστιο συγκρότημα που κατοικήθηκε από τη Νεολιθική εποχή. Από το φρούριο αποκαλύφθηκαν τμήμα του τείχους, δύο πύργοι και η πύλη εισόδου. Τουλάχιστον δύο περίοδοι είναι σαφώς εμφανείς στο φρούριο. Η μία είναι η πρόωμη βυζαντινή, η οποία διακρίνεται από τα ανακαλυπθέντα νομισμάτα του αυτοκράτορα Αναστασία Α' (491-518), ενώ ο πύργος είναι του Μεσαίωνα. Το φρούριο πιθανότατα υπήρχε μέχρι την εποχή του αυτοκράτορα Ηρακλείου (610-641). Στο φρούριο βρέθηκε μεσαιωνική δεξαμενή. Η τύχη του συγκροτήματος είναι ακόμη ασαφής. Το φρούριο αποτελεί μια πολύ σταθερή εγκατάσταση, μοναδική στο είδος της στη Νότια Βουλγαρία και μία από τις πιο αργές στα Βαλκάνια κατά την πρόωμη Βυζαντινή περίοδο. Το «Κάστρα Ρούμπρα» ή το «Κόκκινο Φρούριο» έχει επίμηκες ακανόνιστο τραπεζοειδές σχήμα. Οι τοίχοι του φρουρίου περικλείουν μια έκταση περίπου 11 στρεμμάτων και έχουν κατασκευαστεί από μεγάλες πέτρες και κονίαμα αναμιγμένο με κομμάτια τούβλων. Σε κάθε γωνία υπήρχε ένας ορθογώνιος πύργος. Η είσοδος του φρουρίου επίσης γινόταν από έναν ισχυρό ορθογώνιο πύργο. Ο πύργος είχε δύο πόλεις - εσωτερική και εξωτερική. Το κάστρο χτίστηκε στα τέλη του 5ου ή τις αρχές του 6ου αιώνα. Υπήρχε μέχρι την αρχή του 7ου αι., όταν, κατά τη διάρκεια των επιδρομών των Σλάβων και των Αβάρων κάηκε.
8	Η πέτρα Μενίρ Τσουτσούλ	χωριό Οβτοάροβο	Η πέτρα Μενίρ Τσουτσούλ κοντά στο Οβτοάροβο είναι το μοναδικό θρακικό μνημείο του είδους του στον κόσμο. Πρόκειται για μια χονδροκοιμημένη, κωνική, ελικοειδή στήλη, που μοιάζει με φάλιο. Έχει ύψος 2,10 μ. και η διάμετρος της στο ευρύτερο τμήμα είναι περίπου 1 μ. Το όνομα «μενίρ» είναι βρετανικής καταγωγής (men - πέτρα και hir - υψηλός). Αυτός ο τύπος κατασκευών ανήκει στους λεγόμενους μεγάλιθους, οι οποίοι στα βουλγαρικά εδάφη χρονολογούνται από την Πρόωμη Εποχή του Σιδήρου (12-6 αι. π.Χ.) και συνδέονται με τους Θράκες. Η ονομασία «μεγάλιθος» προέρχεται από τα αρχαία ελληνικά και σημαίνει κοριολεκτικά μεγάλες πέτρες. Το φαινόμενο αυτό περιλαμβάνει κατασκευές που κόβονται σε φυσικούς βράχους ή είναι χτισμένες από μεγάλες πέτρες εντυπωσιακού μεγέθους και βάρους. Περιλαμβάνει μερικά θρακικά φρούρια, ντολμέν, πέτρινους τάφους, πσιίνες, κόγχες, κρόμλεχ και άλλα. Τα Μενίρ εξοικειώσαν λατρευτικούς σκοπούς. Η φαλλιστική τους μορφή συνδέεται με τη διαδεδομένη μεταξύ των Θρακικών φυλών λατρεία της θεάς της γονιμότητας και της ολόγυνης αντανεωμένης φύσης.
9	Ρωμαϊκή οδός	χωριό Οβτοάροβο, περιοχές "Γκερένα", "Τούροκοτο Γκρόμπιε", Κοβανλάκα" και "Γιουρούσκι; Κλάντεντσε"	Από εδώ περνούσε η Βία Διαγωνάλης - η πιο σημαντική οδός προς τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία που συνέδεε τη Ρώμη με την Κωνσταντινούπολη.
10	Ντολμέν	Χωριό Τσερεπόβο	Το χωριό Τσερεπόβο βρίσκεται σε μια μικρή κοιλάδα στις δυτικές πλαγιές του βουνού Σακάρ. Στα περίχωρα του χωριού βρέθηκαν ίχνη έντονης ζωής στη διάρκεια χιλιετιών. Υπάρχουν μερικά μεγαλιθικά μνημεία, τα περισσότερα από τα οποία είναι ντολμέν, πέτρινοι τάφοι, κρόμλεχ. Το 1903 υπήρχαν πάνω από 28 ντολμέν και κρόμλεχ. Κάποιοι από αυτά ήταν στο ίδιο το χωριό. Σήμερα σώζονται περίπου 18 ντολμέν. Η νεκρόπολη από ντολμέν βρίσκεται νότια του χωριού, στην περιοχή «Μπιλάτα Πραστ». Τουλάχιστον 3 ντολμέν είναι εμφανή, αλλά δεν είναι καλά διατηρημένα. Παρόλο που ήταν μονοθάλαμα, χωρίς δρόμους και πρόσοψη, είχαν σχετικά σύνθετες τεχνικές κατασκευής. Πιθανώς όλα τα ντολμέν είχαν επικλινείς εμπροσθίους και οπίσθιους τοίχους, δηλαδή τα διαμήκη τοιχώματά τους αποτελούνταν από δύο πλάκες, η κάτω πλάκα ήταν μπηγμένη κάθετα στο έδαφος και η επάνω είχε ελαφρά κλίση προς τα μέσα. Μάλλον όλα είχαν μπροστινές πλάκες με όμορφα ανοίγματα με διακοσμητικό αυλάκι: στο ντολμέν 1 η μπροστινή πλάκα είναι διαθέσιμη, αλλά χτύπησε κάτω και είναι οπισμένη σε δύο, στο ντολμέν 3 υπάρχει μόνο το κάτω τμήμα της μπροστινής πλάκας, μπηγμένη στο έδαφος, παρουσιάζοντας την τομή του ανοίγματος.
11	Ντολμέν	Χωριό Όσαρ Κάμακ, περιοχή «Σιβρί Καγιά»	Ένα από τα πιο σημαντικά και ενδιαφέροντα μνημεία είναι το ντολμέν «Κάμεννα Κάστα» («Πέτρινο Σπίτι»), το οποίο βρίσκεται στα δεξιά του δρόμου προς το χωριό, περίπου 500-700 μ. από την κορυφή του Όσαρ Κάμακ. Σώζονται μόνο τρία τοιχώματα του ντολμέν, ενώ η πλάκα προσώπου λείπει ήδη από τη δεκαετία του 1950. Τα ντολμέν είναι αξιόλογα μνημεία του θρακικού πολιτισμού και στα βουλγαρικά εδάφη βρίσκονται μόνο στα βουνά Στράντζα, Σακάρ και λίγα στην Ανατολική Ροδόπη, στην περιοχή της κορυφογραμμής Χούιλατα, κοντά στα χωριά
12	Καραβάν σαράι	πόλη Χάρμανλι	Κατασκευάστηκε (περίπου το 1510) για να φιλοξενήσει τους ταξιδιώτες κατά τη διάρκεια της διαδρομής τους από και προς την Κωνσταντινούπολη. Γύρω του σχηματίστηκε σταδιακά ένα χωριό και ένα «χαρμάν» - επίπεδος χώρος όπου γίνονταν το αλώνισμα του σιταριού. Οι άνθρωποι που ενοιάζονταν στο χωριό ονομάζονταν «ασουανλίκι» από όπου προέρχεται το όνομα της πόλης. Σήμερα σώζεται μόνο ένας
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Καταρράκτης Κιουμουρλούκα	πόλη Χάρμανλι	Ο φυσικός καταρράκτης βρίσκεται στο φράγμα Κιουμουρλούκα, το τελευταίο με πολύ καλά ανεπτυγμένη τουριστική βάση και προσβάσιμο από
2	Καταρράκτης Κουρού-Ντερέ	πόλη Χάρμανλι	Είναι ένας φυσικός καταρράκτης στην περιοχή Κουρού-ντερέ.
3	Σπήλαιο "Χαϊντοόκατα Ντούγκα" ("Η τρίπα των Κρεφτών")	χωριό Ντρίπσεβο, περιοχή Σιρόκια Αλτσάκ	Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης. Ο βράχος είναι μαρμαρωμένος ασβεστόλιθος.
	Σπήλαιο "Στάνκοβα Κάστα" (Το Σπίτι του Στάνκο)	χωριό Ντουσιτέβο του Δήμου του Χάρμανλι	Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης. Ο βράχος είναι μαρμαρωμένος ασβεστόλιθος. Το σπήλαιο συνδέεται με το εθνικό απελευθερωτικό κίνημα της Βουλγαρίας.
4	Ενδιαιτήμα του Λευκού του θερινού (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μπίσερ, περιοχή Σαζλάκα	Ενδιαιτήμα του Λευκού του θερινού
5	Το φαράγγι Ολού-ντερέ (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Χάρμανλι, χωριά Όσαρ Κάμακ και Πολιάνοβο	Η περιοχή κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση θερμόφιλων και υπομεσογειακών δασών δρυός, παρόχιων σχηματισμών από τιές (Salix spp.), μικτών ομάδων από φράζα και άλνους κατά μήκος των ποταμών (Fraxinus excelsior - Alnus glutinosa), και προστατευόμενων ειδών όπως ο Ευρωπαϊκός δεντροβάτραχος (Hyla arborea), ο Βαλκανικός Πηλοβάτης (Pelobates syriacus balcanicus), ο Τυφλίτης (Pseudopus apodus), ο Τύφλωψ ο σκληροειδής (Typhlops vermicularis), ο Λαφίτης του Ασκληπιού (Zamenis longissimus), ο Θρακικός Λαφιάνης (Elaphe sauomates), το Ερημόφιδο (Eryx jaculus), Μεσογειακή χελώνα (Emys orbicularis), η Γραμμωτή νεροχελώνα (Testudo hermanni), η Ελληνική χελώνα (Testudo graeca), ο Μαυροπελαργός (Ciconia nigra), το Σαϊνί (Accipiter brevipes), το Ξεφτέρι (Accipiter nisus), το Διπλοσάνο (Accipiter gentiles), ο Φιδαετός (Circus gallicus), ο Σταυραετός (Hieraaetus pennatus), ο Κραυγαετός (Aquila pomarina), η Λετογερρακίνα (Buteo rufinus), ο Σφηκιάρης (Milvus migrans), ο Ιέραξ ο ξένος (Falco peregrinus), το Δεντρογέρακο (Falco subbuteo), η κουκουβάγια (Bubo bubo) και η πετροτρίλιδα (Burhinus oedicnemus), ο λαγόγυρος (Spermophilus citellus), η στικτοκίτιδα (Vormela peregusna) και η βίδρα (Lutra lutra) κλπ.

6	Μπακαρλία (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Τζβοροβο	Μακροχρόνια διατήρηση των πληθυσμών παγκοσμίως και ευρωπαϊκάς απειλούμενων αμφιβίων, ερπετών, ιπτηνών, θηλαστικών και φυτών καθώς και τοπικών οικοτόπων και τοπίων του βουνού Σακάρ, καθώς και τμήματος σημαντικού ορνιθολογικού χώρου του νότιου Σακάρ. Διατήρηση τοπικών για το βουνό Σακάρ οικοτόπων, βραχώδων τοπίων και φυτειών.
7	Ενδιακτήρια του Βερμπασκού πορφυρούτσου (Προστατευόμενα είδη)	χωριό Μιράνιτσα	Διατήρηση του φυτικού είδους (<i>Verbascum purpureum</i>) και του οικοτόπου του.

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προσθήκη και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Εκκλησία των Αγίων Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ, και τοιχογραφίες και ξυλόγλυπτα	πόλη Χάσκοβο	Η εκκλησία των Αγίων Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ χτίστηκε το 1861 από βουλγάρους που φερόντουσαν ως έλληνες. Είναι η δευτέρα στη σειρά στην πόλη και γνωστή ως ελληνική εκκλησία των πλοοσίων. Αποτελεί τρίκλιτη βασιλική με μεγάλη, σχετικά χαμηλή ημικύκλια αψίδα και πλατό νάρθηκα Π-σχηματος. Πολλές από τις εικόνες του ναού έχουν επιγραφές κτητόρων στην ελληνική γλώσσα, υποδεικνύεται και η ημερομηνία δημιουργίας τους. Μεταξύ τους διακρίνονται η «Σύνδοδος των Αρχάγγελων» - η εικόνα του προστάτη από το 1866, «Αγ. Ιωάννης ο Βαπτιστής» από το 1872, «Τα Εισόδια της Θεοτόκου», «Η Γέννηση του Χριστού». Τα πλούσια ξυλόγλυπτα του εικονοστασίου, του αρχιερατικού θρόνου και του μικρού εικονοστασίου (το προσκονητήριο) είναι έργο του διάσημου μάστορα Γιάνε Σπίροφ. Οι τοιχογραφίες στο Ναό των Αγίων Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ είναι υπέροχες, ιδίως αυτές του θόλου της εκκλησίας. Με βεβαιότητα μπορούμε να πούμε ότι είναι έργο καλλιτέχνη με πλούσια εμπειρία. Πολύ καλά μελετημένη είναι και η συνθετική κατανομή των φειγούρων στις σκηνές των θόλων και του κύκλου του προστάτη. Ελάχιστοι γνωρίζουν πως το 1877-1878, κατά τη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού απελευθερωτικού πολέμου, μπροστά από το ναό υψωνόταν η μεγαλύτερη στη επτά κρεμάλες στο Χάσκοβο. Το 1972 η εκκλησία κηρύχθηκε μνημείο του πολιτισμού. Ο τρούλος του καμπαναριού της εκκλησίας των Αγίων Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ επανακαθίστηκε το 2003.
2	Εκκλησία της Κοίμησης Θεοτόκου και ξυλόγλυπτα	πόλη Χάσκοβο	Η εκκλησία της Κοίμησης Θεοτόκου είναι η παλαιότερη και πλέον εντοπισοακή εκκλησία της πόλης. Μεγάλη πίστη, προσπάθειες και τόλμη επένδυσαν σε αυτή την εκκλησία οι κάτοικοι της πόλης, ενωμένη και μαχητικοί, προκειμένου να λάβουν άδεια κατασκευής του ναού τους στην εποχή της Οθωμανικής κυριαρχίας. Τα εγκαίνια του έγιναν μέσα σε πολύ πανηγυρική ατμόσφαιρα, στις 15 Αυγούστου 1837, την Ημέρα της Κοιμήσεως Θεοτόκου, μία από τις μεγαλύτερες χριστιανικές γιορτές. Ο ναός χτίστηκε στη θέση αρχαίου παρεκκλησίου, μέσα σε ευρύχωρη αυλή και λιθόκλιτη περίφραξη άνω των 4 μέτρων, για να προστατευθεί η θεία αυτή οκία από ατίμωση. Για άγνωστους λόγους η εκκλησία είναι προανατολισμένη σχεδόν εξ' ολοκλήρου Νοτιοανατολικά - Βορειοδυτικά. Ως προς τον ρυθμό της είναι μονόκλιτη βασιλική με οροφή χωρίς τρούλους. Στο εσωτερικό έχει τρεις αψίδες στο Άγιο Βήμα. Το εικονοστάσιο είναι έργο καλλιτεχνών της Σχολής του Ντέμπιερ, επίσης πλούσια διακοσμημένο με ξυλόγλυπτα. Από τις τοιχογραφίες πλέον αξιόλογη είναι η μορφή του Θεού ώρα που ευλογεί. Ζωγραφίστηκε στο κέντρο της αψίδας, οι διαστάσεις της είναι τεράστιες και αφήνει την εντύπωση του Παντοκράτορα που ίσως ήταν και η βασική ιδέα του ζωγράφου, την οποία ενέπνευσε σε αυτή τη μορφή, τοποθετημένη θαρρείς στον ουρανό.
3	Εκκλησία του γιού Δημητρίου	πόλη Χάσκοβο	Στις 14 Ιουλίου 1896 τοποθετήθηκαν τα θεμέλια της εκκλησίας του Αγίου Δημητρίου στο Χάσκοβο. Η κατασκευή συνεχίστηκε για δύο χρόνια και το φθινόπωρο του 1898, την Ημέρα του Σταυρού (14 Σεπτεμβρίου), ο ναός αγιάστηκε από τον Μητροπολίτη της Φιλιππούπολης Ναθαναήλ. Ο ναός του Αγίου Δημητρίου είναι χτισμένος με πέτρα και ασβέστη. Η στέγη έχει δύο πλαγιές. Αρχικά υπήρχε ένας τρούλος, αλλά το 1956 - λόγω γήρανης και έλειψης επισκευής - κατέρρευσε. Όλα τα παράθυρα και οι πόρτες στην εκκλησία τελειώνουν με καμάρες. Το τέμπλο στο υψηλότερο τμήμα πάνω από τις πόδες είναι ύψους 6,32 μ. Και το μήκος του είναι ολόκληρο το πλάτος του ναού - 10 μ. Κάθε Κυριακή στις 10.30 π.μ. στην εκκλησία του γιού Δημητρίου πραγματοποιείται το μοναδικό κυριακάτικο σχολείο στο Χάσκοβο. Ο σκοπός των ιερέων είναι να εκπαιδεύσουν τα παιδιά για τις αξίες της ορθόδοξης πίστης.
4	Αρμενσка църква "Сурп Степаннос" (Свети Стефан)	πόλη Χάσκοβο	В първите десетилетия на 20 век хасковската арменска общност постепенно се развива и укрепва. Главната им цел сега е да си създадат Богослужебно място. На едно събиране се взема решение двете стаи, намиращи се в дворно място, закупено от общността, да бъдат преустроени в параклис. Започва се трескава работа - срутват средната стена и съединяват двете стаи, превръщайки ги в параклис. Единият ъгъл представлява олтар като на стената е поставена иконата на Света Богородица, а от двете страни - две големи запалени свещи. В средата е поставен Вем кар, донесен от църквата в Хай-киюх. През 1923 г. за първи път празнуват Великден. Извършва се първото богослужение. Цялата хасковска арменска общност присъства на това грандиозно събитие. 24 февруари 1924 г. е паметна дата. Събралите се родолюбиви арменци избират църковно ръководство. Сформира се и дружеството "Араке", чиито членове с неуморен плам допринасят за постигане целите на хасковската арменска общност. Тяжното усърдие и стремеж за по-скорошно завършване на сградата, предвидена за църква и училище, се увенчават с успех. На 15 август 1925 г., Успение на Пресвета Богородица, сградата е предадена на църковното настоятелство. Първият етаж е определен за църквата, именувана "Сурп Степаннос", а горният етаж - за училище.
5	Εοκή Τζαμί (Τζαμί Τζαντίνι)	πόλη Χάσκοβο	Το Εοκή Τζαμί θεωρείται ένα από τα παλαιότερα τζαμιά, χτισμένα στη Βουλγαρία. Σύμφωνα με την επιγραφή στα αραβικά, που υπάρχει στην πέτρινη πλάκα χτισμένη στον τοίχο πάνω από την είσοδο, το τζαμί χρονολογείται από το 1394. Σήμερα είναι μνηγμένο σημαντικά στο έδαφος (ίσως λόγω της αδόξης του επιπέδου των γύρω οδών). Το κτίριο είναι ορθογώνιο και βρίσκεται με τη βόρεια πρόσοψη του ελαφρά απομακρυσμένη από το δρόμο σε μια μικρή αυλή. Η αίθουσα προσευχής, με ελαφρώς υπογραμμισμένο διαμήκη άξονα, στον οποίο ανταποκρίνεται η κεντρικά τοποθετημένη κόγχη μικράβ στον απέναντι τοίχο, φωτίζεται από τις δύο σειρές των παραθύρων. Οι τοίχοι του κυρίου κτίσματος (χωρίς τα καταστήματα και τους εμπορικούς χώρους) είναι πάχους 1,00 μ. Στον εμπορικό χώρο από το οποίο είναι προσβάσιμος και ο μιναρές σώζεται το παλιό ξύλινο πλέγμα. Είναι εμφανή επίσης τα ίχνη από εξωτερική γραφή (σε ένα παχύ τοίχωμα του κύριου κτιρίου). Ο μιναρές είναι καλυμμένος με λευκό σοβά - με ένα σταλακτικό μοτίβο τεσσάρων γραμμών κάτω από το κυκλικό εξώστη. Το Εοκή Τζαμί είναι ο κύριος οίκος προσευχής των Μουσουλμάνων στην πόλη.

6	Τσαροί Τζαμί	πόλη Χάσκοβο	<p>Το όνομα του κτιρίου σχετίζεται με τη θέση του - τόσο στο παρελθόν όσο και τώρα - στο κέντρικό εμπορικό πορτίνα της πόλης. Τώρα είναι σχεδόν εντελώς κλειστό από εμπορικά κτίρια δύο και ενός ορόφων και καταστήματα κοντά σε αυτό, τα οποία το απομονώνουν σε μεγάλο βαθμό από την οπτική γωνία του περαστικού.</p> <p>Στο παρελθόν υπήρξε ελεύθερος χώρος, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζαν τα δύο μεγάλης κλίμακας συντριβάνια που βρίσκονταν ελεύθερα (έξω από την αυλή) σε απόσταση αμφοτέρων των πλευρών. Ένα χαρακτηριστικό της αιθούσας προσεχής είναι ότι ο μακρός άξονάς της είναι εγκάρσιος προς την κατεύθυνση εισόδου. Η σοφίτα είναι επίπεδη. Στη μέση του αντίθετου τοίχου υπάρχει η κόγχη μικράβ, διαμορφωμένη με ένα ανάγλυφο πλαίσιο. Συνολικά, το εσωτερικό είναι φτωχό, σε μεγάλο βαθμό τροποποιημένο και εκσυγχρονισμένο (ξύλινες οροφές έχουν αφαιρεθεί, γύψος έχει ληφθεί, κλπ.). Στην εσοχή σώζεται καλά μια χαρακτηριστική τοιχογραφία με τοπία μοτιβά. Η εξωτερική αρχιτεκτονική του κτιρίου (εκτός από τον μιναρέ) δεν είναι χαρακτηριστική.</p> <p>Στον νότιο τοίχο υπάρχει μια πλάκα με αραβική γραφή, η οποία είναι ακόμα αδιάβαστη.</p>
7	Μνημείο της Θεοτόκου	πόλη Χάσκοβο	<p>Το ψηλότερο άγαλμα της Θεοτόκου με το Θείο Βρέφος στον κόσμο είναι κτισμένο με ελλάβεια, αγάπη και ευγνωμοσύνη προς τη τη Θεία Μητέρα. Το μνημείο εγκαινιάστηκε το 2003 με τον αγιασμό που έκανε ο Μητροπολίτης Αρσένιος. Το 2005 είναι εγγεγραμμένο στο βιβλίο παγκόσμιων ρεκόρ του Γκίνες και από το 2009 είναι επίσης στον κατάλογο των 100 Εθνικών Τουριστικών Αξιοθέατων της Βουλγαρίας. Δημοσιογράφοι του μνημείου είναι ομάδα γλυπτών με επικεφαλής τους Πέτιο Αλεξάντροφ και Νικόλα Στογιάνοφ. Κατασκευάστηκε από πολυμερές σκορόδεμα και ζυγίζει 120 τόνους. Το συνολικό ύψος του μνημείου είναι 32,8 μ. και η ελκυστικότητά του συμπληρώνεται από το παρεκκλήσι της Γέννησης της Παναγίας χτισμένο μέσα, στη βάση του μνημείου. Από το Λόφο Γιάμτσα, στο οποίο στήθηκε το άγαλμα, το πανόραμα όλης της πόλης είναι μαγευτικό.</p> <p>Η πρωτοβουλία για την κατασκευή του Μνημείου της Θεοτόκου ανήκει στο Δήμο του Χάσκοβο και υλοποιήθηκε με δωρεές των κατοίκων της πόλης. Το σύμβολο δεν έχει επιλεγεί τυχαία. Η Θεία Μητέρα θεωρούνταν πάντα προστάτις της πόλης. Στην χιλιετή ιστορία της, η Ημέρα της Γέννησης της Θεοτόκου ήταν μία από τις μεγαλύτερες εορτές της και με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου η 8η Σεπτεμβρίου καθιερώθηκε ως Ημέρα του Χάσκοβο.</p>
8	Μνημείο "1000 χρόνια Χάσκοβο"	πόλη Χάσκοβο	<p>Το μνημείο "1000 Χρόνια Χάσκοβο" χτίστηκε το 1985 με την ευκαιρία της 1000ης επετείου του Χάσκοβο. Δημοσιογράφοι του έργου είναι ο γλύπτης Κρουμ Νταμιάνοφ και ο αρχιτέκτονας Σιμεών Μπορίσοφ. Το μνημείο βρίσκεται πάνω στα θεμέλια του παλιού πύργου ωρολογίου του Χάσκοβο, που αποκαλύφθηκαν κατά την κατασκευή του ξενοδοχείου «Αιντα» τη δεκαετία του 60 χρόνια του εικοστού αιώνα. Το μνημείο «1000 χρόνια Χάσκοβο» είναι ένα σύγχρονο πύργο ωρολογίου με ύψος 26,5 μ. Αποτελείται από τρία ίσα μέρη που συνδέονται με σύνθετο τρόπο. Το πρώτο μέρος αποτελείται από πλακάκια από γρανίτη με στολίδια και στα μέσα του δαπέδου υπάρχει τελετουργική πέτρα που σηματοδοτεί το γεγονός των εγκαινίων. Το δεύτερο μέρος είναι ένα συγκρότημα τεσσάρων γλυπτών από γκρι γρανίτες με ύψος 6 μ., τοποθετημένο σε στρογγυλές στήλες από χάλυβα. Το τρίτο μέρος είναι ένα ρολόι με τέσσερις πίνακες με διάμετρο 1,6 μ. και δύο καμπάνες, που κινούνται από βάρη ακολουθώντας την αρχή των παλαιών μηχανισμών ρολογιού. Ο μηχανισμός ρολογιού παράχθηκε στη Λειψία της Γερμανίας.</p> <p>Το μνημείο συμβολίζει τις τέσσερις κατευθύνσεις του κόσμου, τη μετάβαση στη νέα χιλιετία και το Χάσκοβο ως σταυροδρόμι ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση.</p>
9	Το καμπαναριό	πόλη Χάσκοβο	<p>Ένα καμπαναριό με εντοπισιακό μέγεθος και αξέχαστο πανόραμα ανεβαίνει πάνω από την πόλη του Χάσκοβο. Το καμπαναριό ύψους περίπου 30 μέτρων στήθηκε το 2010 σε κοντινή απόσταση από το Μνημείο της Θεοτόκου και πήρε γρήγορα τη θέση του στο οχηματομένο αρχιτεκτονικό σύνολο. Στην κορυφή του υπάρχουν οκτώ καμπάνες διαφορετικών μεγεθών. Ένα περίεργο γεγονός είναι ότι μέρος των καμπάνων παρήχθησαν στο χυτήριο καμπάνων του Βελεγκανόφ, Πλόβνιτς. Το χυτήριο ιδρύθηκε το 1872 και η λειτουργία του συνέπεσε με την εποχή της προ-απελευθέρωσης της Βουλγαρίας και οι αδελφοί του Βελεγκάν συμμετείχαν ενεργά στην προετοιμασία της Επανάστασης του Απριλίου, δημιουργώντας λιοντάρια και σφαίρες για τους αντάρτες.</p>
10	Ο παλιός πύργος ωρολογίου	πόλη Χάσκοβο	<p>Ο πύργος ωρολογίου στο Χάσκοβο χτίστηκε στις αρχές του 19ου αιώνα ως σύμβολο της πόλης και της οικονομικής ανάπτυξης της περιόδου εκείνης. Για άγνωστους λόγους το 1913 το Δημοτικό συμβούλιο της πόλης έλαβε απόφαση να καταδαφίσει τον πύργο ωρολογίου του Χάσκοβο. Στις 8 Σεπτεμβρίου του 2012 όμως οι διοικητικοί του Χάσκοβο Γκεόργκι Ιβανόβ έκαναν το πρώτο σκάμμα για την αναστήλωση του παλαιού πύργου ωρολογίου της πόλης. Ένα χρόνο αργότερα, και πάλι στη εορτή της πόλης - τη Γέννηση Θεοτόκου, το Χάσκοβο επανέκτησε ένα από τα σύμβολά του.</p> <p>Ο ανακατασκευασμένος πύργος ωρολογίου φτάνει τα 23 μέτρα στο ύψος και είναι κατασκευασμένος από κομμένη πέτρα από την περιοχή του Ουζουντζόβο. Υπάρχουν τρεις πλάκες ρολογιού και ένα ηλεκτρονικό εργαλείο με ευθυγράμμιση GPS, ενώ το χτύπημα της καμπάνας μετράει τις ώρες που περνούν. Είναι περίεργο το γεγονός ότι η καμπάνα του πύργου κατασκευάστηκε από το χυτήριο «Whitechapel» που παρήγαγε την καμπάνα του Big Ben, την καμπάνα της ελευθερίας της Φιλαδέλφειας, τις καμπάνες των Ολυμπιακών Αγώνων του Λονδίνου και της Βασίλισσας Ελισάβετ Β για την επέτειό της. Το χυτήριο „Whitechapel“ (που ιδρύθηκε το 1570) είναι εγγεγραμμένο στο βιβλίο παγκόσμιων ρεκόρ του Γκίνες ως το παλαιότερο στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ο παλιός πύργος ωρολογίου του Χάσκοβο έχει αποκατασταθεί εξ ολοκλήρου με δωρεές.</p>
11	Το ηλιακό ρολόι	πόλη Χάσκοβο	<p>Στην αρχαιότητα, όταν οι άνθρωποι δεν είχαν ρολόγια, ημερολόγια και πωξίδες, ο ήλιος ήταν μια βασική αναφορά για το χρόνο και το χώρο. Τότε οι λαοί της Μεσοποταμίας, της Ινδίας, της Αιγύπτου και της Ελλάδας εφευρέθηκαν τα ηλιακά ρολόγια. Αν και αποτελούνται από μια κάθετη ράβδο μπηγμένη στο έδαφος ή έναν τελετουργικό οβελίσκο, διδασαν στους προγόνους μας να μετρήσουν το χρόνο. Με τα χρόνια, τα ηλιακά ρολόγια έχουν γίνει όλο και μεγαλύτερα, πιο ποικίλα, πιο όμορφα, πιο εξελιγμένα και πιο περίπλοκα...</p> <p>Εκτός από το χρόνο, το ηλιακό ρολόι στο Χάσκοβο μας δείχνει επίσης το «Τριαντάφυλλο πωξίδων». Για αιώνες, το σύμβολο του τριαντάφυλλου συνδέθηκε με τις κάρτες και οδήγησε τους ανθρώπους προς τη σωστή κατεύθυνση. Βαμμένο σε σχεδόν όλους τους χάρτες, το «Τριαντάφυλλο πωξίδων» έδειξε βόρεια και νότια, ανατολικά και δυτικά. Αρχικά γνωστό ως «Τριαντάφυλλο των Ανέμων», έδειξε τους 8 κύριους ανέμους και τους 8 δευτερεύοντες, προσθέτοντας ακόμη και άλλους 16 τεταρτορόμβια, έτσι ώστε όταν εγγραφούν σε έναν κύκλο, αυτά τα τριάντα δύο σημεία πωξίδας ταυρίζουν απόλυτα με τα τριάντα δύο πέταλα του τριαντάφυλλου.</p>

12	Μνημείο του Φθόνου	πόλη Χάσκοβο	<p>Το πρώτο και μοναδικό στον κόσμο Μνημείο του Φθόνου – ο Βουλγαρικός Ίκαρος εγκαινιάστηκε στις 8 Σεπτεμβρίου 2014 στο Χάσκοβο. Το γλυπτό παρουσιάζει έναν άνθρωπο με ανοιγμένα τα χέρια, με φτερά και ορμή να πετάξει. Αλλά δύο σκελετικά χέρια πιάνουν τα φτερά του τραβώντας τα προς τα κάτω σε μια προσπάθεια να τα σπάσουν. Η ιδέα για το μνημείο του Φθόνου μετατρέπεται σε γλυπτό κάτω από τα χέρια του κ. Τένεβ – Γκοπόπατα, δημιουργός πολλών άλλων εγκαταστάσεων τέχνης στο Χάσκοβο: το γλυπτό της Μπάμπια Γιάγκα, ο μισοφύρος μπροστά από το Δήμο, οι φιγούρες στην Πορτοκαλί γέφυρα, το μνημείο του καλλιτέχνη Λίτσο.</p> <p>Το μοναδικό έργο αυτό δημιουργήθηκε από χυτό ορείχαλκο, έχει ύψος 3 μέτρα και βάρος – 1 τόνο. Τοποθετήθηκε στο κέντρο του Χάσκοβο επί ογκώδους υποβάθρου από γρανίτη.</p> <p><u>Το Μνημείο του Φθόνου –ο Βούλγαρος Ίκαρος χτίστηκε εξ ολοκλήρου με δωρεές.</u></p>
13	Φρούριο «Μάρσα»	πόλη Χάσκοβο	<p>Το Χάσκοβο είναι ένας οικισμός με πλούσια χιλιετή ιστορία. Στο έδαφος της σημερινής πόλης, που βρισκόταν σε ένα σημαντικό στρατηγικό σημείο στο δρόμο από την Κεντρική Ευρώπη προς την Κωνσταντινούπολη, την Αρχαιότητα εγκαταστάθηκαν και ζούσαν διαφορετικές φυλές. Μερικοί από αυτές εξαφανίστηκαν, άλλοι λιγότερα για να έρθουν στη θέση τους τρίτοι, που να εγκατασταθούν για πάντα, όπως οι αρχαίοι Θράκες. Οι αρχαιολογικές ανασκαφές αποκάλυψαν έναν αρχαίο Θρακικό οικισμό στην περιοχή της Χισοφρίας.</p> <p>Στα τέλη του 8ου αιώνα, το ύψος Χισοφρία (σημερινή γειτονιά Χισοφρία) νότια του ποταμού Χάσκοβο εμφανίστηκε ένας νέος οικισμός. Περιτριγυρισμένο από έναν παχύ τοίχο, ο οικισμός σταδιακά αυξήθηκε και ένας δεύτερος τοίχος ενισχύθηκε στις αρχές του 10ου αιώνα. Έτσι πριν από δέκα αιώνες γεννήθηκε το μεσαιωνικό Χάσκοβο ως μια τοπική βουλγαρική πόλη με αναπτυσσόμενες χειροτεχνίες, στρατιωτική φρουρά και πληθυσμό σημαντικού αριθμού.</p> <p>Για να εξαφανίσουν το νέο βουλγαρικό κράτος από τα Βαλκάνια, τον 11ο αιώνα οι Βυζαντινοί κατακτητές κατέστρεψαν εξ' ολοκλήρου τα τείχη, όπως κατέστρεψαν και το χωριό. Παρά αυτά τα καίρια χτυπήματα ο πληθυσμός δεν εγκατέλειψε την πατρίδα τους και εγκαταστάθηκε στην άλλη όχθη του ποταμού, <u>συνότρω και γύρω από το σημερινό πόκο "Γισιάτσα".</u></p>
14	Περιφερειακό Ιστορικό Μουσείο	πόλη Χάσκοβο	<p>Το Περιφερειακό Ιστορικό Μουσείο του Χάσκοβο διατηρεί πάνω από 120.000 χιλιάδες κινητά μνημεία πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς, πολλά από τα οποία έχουν εξαιρετικά μεγάλη αξία. Μοναδικές συλλογές προϊστορικών, παλαιών και μεσαιωνικών εκθεμάτων όπως κεραμικά, πέτρες, σιδήρου και γυαλι αποτελούν μέρος του πλούσιου μουσείου. Ανάμεσα στα πιο ενδιαφέροντα εκθέματα είναι δύο από τα σπάνια για τη Βουλγαρία κύπελλα «τύπου Τρώων» που χρονολογούνται από τον 1ο αιώνα π.Χ., ένα εκ των οποίων είναι σύμβολο του μουσείου.</p> <p>Μια εξαιρετικά πολυτίμη συλλογή από αντίκες και μεσαιωνικά νομίσματα που αριθμούν περισσότερα από 22.000 κομμάτια μπορεί να επισκεφθεί εδώ. Με τα χρόνια, το Περιφερειακό Μουσείο Ιστορίας έχει πραγματοποιήσει δραστηριότητες συλλογής, έρευνας και μεθοδολογίας στο έδαφος 11 δήμων της σημερινής περιοχής του Χάσκοβο. Έχει αποκαταστήσει πάνω από 30 μνημεία του πολιτισμού. Το μουσείο έχει μία από τις καλύτερες εθνογραφικές συλλογές. Τα ταμεία του τμήματος έχουν σχεδόν 15.000 μονάδες. Εδώ είναι αποθηκευμένες συλλογές από χάλκινα δοχεία, φορεσιές, υφάσματα, κοσμήματα, γεωργικό και βιοτεχνικό εξοπλισμό, αντικείμενα λαϊκής τέχνης, τελετουργικά αντικείμενα και πολλά άλλα.</p> <p>Το 2016 το Περιφερειακό Ιστορικό Μουσείο του Χάσκοβο εγκαινίασε την ανακαινισμένη αρχαιολογική έκθεση. Βρίσκεται σε μια νέα σύγχρονη αίθουσα <u>σε δύο ορόφους και διαθέτει ειδικές παρτίτσες για την ιστορία της περιοχής από τη Νέα Εποχή του Λίθου (του 7 – 5 αιώνα π.Χ.) έως τον ύψιστο.</u></p>
15	Το Σπίτι του Τσορματζή Πασκάλ /ΓΗΚ/	πόλη Χάσκοβο	<p>Αναμφισβήτητα το σπίτι του Τσορματζή Πασκάλ είναι ένα πραγματικό αρχιτεκτονικό αριστούργημα. Είναι μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας. Σε αυτό, μπορούμε να εντοπίσουμε τη μετάβαση από τον παραδοσιακό αγροτικό σε αστικό και ευρωπαϊκό τρόπο ζωής του τοπικού πληθυσμού μετά την Απελευθέρωση.</p> <p>Το σπίτι του Τσορματζή Πασκάλ είναι διάφορο, ασύμμετρο, με υπέρροχη λειτουργική διάταξη. Αριστοκρατική ευκολία του προσδίνει το ημι-κυκλικό παράθυρο, άνεση και ζεστασιά αισθάνονται από τα όμορφα σκαλιστά ταβάνια, πόρτες και ντουλάπια, ενώ οι διακοσμητικές κόγχες ή τα λεγόμενα «αλαφράγκα» - συμπληρώνουν το εσωτερικό και του δίνουν μια μοναδική κομψότητα.</p> <p>Η εθνογραφική έκθεση στο σπίτι αποκαλύπτει θησαυρούς από τη ζωή των κατοίκων του Χάσκοβο την εποχή εκείνη. Ο πρώτος όροφος παρουσιάζει την καθημερινή ζωή μιας πλούσιας οικογένειας του Χάσκοβο και ο δεύτερος εντοπίζει με την αντιπροσωπευτικότητα και την ευρυχωρία του. Παράξενη είναι η αίσθηση που κυριαρχεί στο Σπίτι του Τσορματζή Πασκάλ - ένα μείγμα από περιέργεια, αισθητική απόλαυση, ασφάλεια και έκπληξη - οι ξύλινοι καναπέδες στο σαλόνι βρισκονται δίπλα σε έπιπλα από τη Βιέννη, ενώ δίπλα στα ευρωπαϊκά ασημένια μαχαροπίρουννα μπορούμε να δούμε ρωσικό σαμοβάρι... και όλα αυτά σαν να ενώνονται από τα τοπικά χαλιά της περιοχής του Χάσκοβο, με εκκλησιαστικές πολυχρωμές ρίγες, στη δημιουργία των οποίων η γυναίκα του Χάσκοβο ενσωμάτωσε τη λεπτή της αίσθηση ομορφιάς και αισθητικής.</p>
16	Το Σπίτι του Τσορματζή Ντιμιτράκ	πόλη Χάσκοβο	<p>Το σπίτι του Τσορματζή Ντιμιτράκ είναι ένα από τα παλαιότερα στο Χάσκοβο. Χτισμένο στις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα, αποδεικνύει τις τολμηρές αισθητικές απαιτήσεις και προσδοκίες των πλούσιων επαγγελματιών και εμπόρων του Χάσκοβο. Εντοπίζει με την αριστοτεχνική του κατασκευή, τα εξαιρετικά καλλιτεχνικά γλυπτά και τα άλλα πρωτότυπα στοιχεία.</p> <p>Το Σπίτι του Τσορματζή είναι ενδιαφέρον με την ασυμμετρία του και τη διάταξη των δωματίων στο σχήμα του Γ. Από το σημαντικό μέγεθος υπόγειο χώρο του τσαρδακίου (του μεγάλου στεγασμένου εξώστη) μπορούν να επισκεφθούν τρία δωμάτια - ένα μεγάλο κάτω σαλόνι, μια κουζίνα με τζάκι και ντουλάπια. Το σαλόνι με περίτεχνα σκαλισμένο ταβάνι από ξύλο δύο χρωμάτων, με «αλά φράγκα» που πλαισιώνεται από ντουλάπια, αποκαλύπτει ένα από τα πιο όμορφα και καλοδιατηρημένα παλιά καθιστικά στο Χάσκοβο. Παρόμοια διακόσμηση έχει επίσης ένα από τα μικρότερα δωμάτια. Το ταβάνι του είναι επίσης ξύλινο, με διακοσμητικές λωρίδες που σχηματίζουν διαμάντια. Τα παράθυρα είναι διακοσμημένα με όμορφο σκάκισμα - το μοναδικό</p>
17	Το Σπίτι του Μπιογατζή Ογλού	πόλη Χάσκοβο	<p>Πολυτέλεια, μοναδικό στυλ και πνεύμα Αναγέννησης - αυτά τα λόγια ίσως να χαρακτηρίζουν καλύτερα το Σπίτι του Τσορματζή Μπιογατζή Ογκλού από το Χάσκοβο. Οι οικία λάμπει με τα όμορφα διακοσμητικά του σχέδια και σχέδια με φύλλα και λουλούδια, ενώνοντας την αρχιτεκτονική, τις καλές τέχνες και τη φαντασία.</p> <p>Το διάφορο, στο σχήματος του Γ σπίτι χτίστηκε στα μέσα του 19ου αιώνα. Ένα αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό του εσωτερικού του χώρου είναι τα διαφορετικά ξυλόγλυπτα ταβάνια κάθε από τα οποία ακολουθεί το δικό του ξεχωριστό σχέδιο. Μέσα από αυτά ο μάστορας πέτυχε ένα είδος ανύψωσης του χώρου και αίσθηση αέρα. Το εντοπισιακό σαλόνι έχει μια λειτουργική σχέση με τα άλλα δωμάτια που το μετατρέπει σε ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά δωμάτια. Χαρακτηριστικά στοιχεία στη συνολική τοιογραφία του εσωτερικού χώρου είναι οι πλούσια ζωγραφισμένες με πολύχρωμα <u>ιστίδια διακοσμητικές κόγχες ή τα λεγόμενα «αλά φράγκα».</u> Το τελικό αποτέλεσμα είναι μια συμφωνία των γραμμών, της γοητείας και της λεπτής</p>

18	Το Σχολείο του Κόρκοβο	πόλη Χάσκοβο	<p>Το Σχολείο του Κόρκοβο είναι ένα υπέροχο παράδειγμα της αρχιτεκτονικής της Αναγέννησης στο Χάσκοβο και ένα μνημείο πολιτισμού σε εθνική κλίμακα. Το κτίριο εντυπωσιάζει με την εξαιρετικά πλούσια τοιχογραφία και την πλαστική του διακόσμηση. Η τετράκλιτη στοά και η σκάλα προσδίδουν ιδιαίτερη επισημότητα και αποδεικνύουν την αισθητική της αρχιτεκτονικής κατά την Αναγέννηση. Μια φρουαί συνείχε του Σχολείου του Κόρκοβο είναι ο εξαιρετικά όμορφος κήπος μπροστά του. Γοητεύει με τις πράσινες πέργκολες, το βαθύ πηγάδι, τα εξαιρετικά φτιαγμένα ποζάρια και τα πολλά λουλούδια.</p> <p>Μετά από μακρά περίοδο κατά την οποία στο κτίριο ήταν παιδαγωγικό, το 1952 το Σχολείο του Κόρκοβο έγινε έδρα του Περιφερειακού Ιστορικού Μουσείου και μέχρι το 1993 σε αυτό παρουσιάζονταν έκθεση αφιερωμένη στη ζωή και το έργο του γεννημένου στο Χάσκοβο παγκοσμίας φήμης επιστήμονα και καθηγητή διδ. Ασέν Ζλατάροφ. Σήμερα το Σχολείο του Κόρκοβο φιλοξενεί την έκθεση "Οι Εμπνευστές του Χάσκοβο", η οποία παρουσιάζει υλικό για τους σημαντικότερους ανθρώπους που συνέλαβαν στην πνευματική ανάπτυξη της πόλης από την Αναγέννηση μέχρι τις μέρες μας. Το Σχολείο του Κόρκοβο λειτουργεί με προκατακτικά αίτημα.</p>
19	Θέατρο «Ιβάν Ντίμοφ»	πόλη Χάσκοβο	<p>Το θέατρο «Ιβάν Ντίμοφ» είναι γνωστό ως ένα από τα πιο όμορφα και σύγχρονα θέατρα της Βουλγαρίας. Ο ναός της Μελλοπιεμένης του Χάσκοβο χτίστηκε το 1926 και το 2004 αναστηλώθηκε/ ανακαίνιστηκε πλήρως από τον δήμο του Χάσκοβο. Στα χρόνια της ύπαρξής του έπαιξε πάντα έναν από τους κορυφαίους ρόλους στην πολιτιστική ζωή της πόλης. Το θέατρο «Ιβάν Ντίμοφ» - Χάσκοβο παρέχει στους θεατές δύο αίθουσες: μια μεγάλη αίθουσα για τα έργα δράμας με 260 καθίσματα και ένα σαλόνι για κωμικοθέατρο με 110 θέσεις. Παρέχει επίσης απρόσκοπτη πρόσβαση για άτομα με ειδικές ανάγκες. Το θέατρο διαθέτει αποθήκη, καλλιτεχνικό εργαστήριο, εργαστήριο ζυλοουργού, εργαστήριο σιδήρου, εξαιρετικά γκαρνταρόμπα και σκηνικά. Τα δύο φουαγιέ του θεάτρου «Ιβάν Ντίμοφ» - Χάσκοβο αποτελούν μόνιμη γκαλερί τέχνης. Στους θεατές που δεν έχουν κανέναν να αφήσουν τα παιδιά τους κατά τη διάρκεια των παραστάσεων παρέχεται μια «Αίθουσα Παραμυθιών». Πριν από την έναρξη κάθε παράστασης, ένας επαγγελματίας πιανίστας δημιουργεί καταπληκτική ατμόσφαιρα που έχει γίνει ήδη αναγνωρισμένο στοιχείο του θεάτρου.</p>
20	Πινακοθήκη - Χάσκοβο	πόλη Χάσκοβο	<p>Η Πινακοθήκη - Χάσκοβο ιδρύθηκε το 1962. Αρχικά, στεγαζόταν στο κτίριο του πρώην κινηματογράφου «Σεπτέμβρη» και το ταμείο της αποτελούνταν από περίπου 550 έργα, κυρίως ντόπιων καλλιτεχνών - του Ντιμίταρ Ιβάνοφ-Λίζο, του Πέταρ Τόλτσεφ και άλλων. Το 1998 η πινακοθήκη μεταφέρθηκε στα πρόσφατα ανακαίνισμένα κτίρια -μνημεία πολιτισμού από τις αρχές του περασμένου αιώνα, στην οδό "Επίσκοποι Σωφρόνι" 1, όπου βρίσκεται ακόμα. Επί του παρόντος, το ταμείο της πινακοθήκης διαθέτει 1.500 έργα τέχνης - ζωγραφική, γραφικά και γλυπτά καλλιτεχνών από διαφορετικές γενιές. Τα έργα των πιο διάσημων καλλιτεχνών παρουσιάζονται σε μόνιμη έκθεση, ανοιχτή καθημερινά για επισκέψεις από τους πολίτες και τους επισκέπτες της πόλης.</p>
21	Πινακοθήκη «Φόρουμ»	πόλη Χάσκοβο	<p>Η Πινακοθήκη «Φόρουμ» ιδρύθηκε από τον Δήμο του Χάσκοβο και λειτουργεί ως γκαλερί σύγχρονης τέχνης από τις 05.09.2007. Βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, κοντά στο θέατρο και έχει 130 τμ εκθεσιακού χώρου σε δύο ορόφους. Η πρόσωση είναι αρχαίου ύφους, με τριγωνικό αέτωμα, Ιωνικές κολώνες και εναρμονίζεται με εκείνη του θεάτρου.</p> <p>Στο ισόγειο βρίσκεται το γραφείο της Ένωσης των Καλλιτεχνών του Χάσκοβο που λειτουργεί ως μόνιμη αγορά των έργων τους. Στο ισόγειο οργανώνονται ατομικές και γενικές εκθέσεις καλλιτεχνών από την πόλη, τη χώρα και το εξωτερικό. Εδώ εκτίθενται έργα καλλιτεχνών όπως Βεζντί Ρασίντοφ, Ζορζ Παπάζοφ, Σβετλίν Ρούσεφ, καθώς και έργα καλλιτεχνών που συνδέονται με την πόλη. Οι εκθέσεις στην Πινακοθήκη «Φόρουμ» αλλάζουν κάθε 20 ημέρες περίπου, με τα αποκορυφωμένα σημεία να είναι γύρω από τις λογοτεχνικές ημέρες "Νότια Άνοιξη", την Ημέρα του Χάσκοβο - 8 Σεπτεμβρίου και την ετήσια Γενική Χριστουγεννιάτικη Έκθεση της Ένωσης Καλλιτεχνών του Χάσκοβο.</p>
22	Προϊστορικός οικισμός	πόλη Χάσκοβο, 2 χλμ νοτιοδυτικά	<p>Αρχιτεκτονικό και πολιτιστικό μνημείο της Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα. Είναι ένας χώρος εθνικής σημασίας</p>
23	Τύμβος του Αλεξάνδροβο (Θρακικός τύμβος με τοιχογραφίες)	χωριό Αλεξάνδροβο	<p>Στα περιχώρα και στο ίδιο το Χάσκοβο σώζονται ίχνη πολλών προϊστορικών, θρακικών, θρακικο-ρομαϊκών, αρχαίων και μεσαιωνικών οικισμών. Τον Δεκέμβριο του 2000 στο τύμβο «Ρόσαβατα τσοούκα» κοντά στο χωριό Αλεξάνδροβο, μια ομάδα αρχαιολόγων με επικεφαλής τον Δρ Γκεόργκι Κιτόφ (1943-2008), πραγματοποίησε ένα από τα πιο σημαντικά ευρήματα στη βουλγαρική αρχαιολογία. Εισέρχοντας από την τρύπα που είχαν κάνει οι αρχαιολόγοι, οι επιστήμονες έπεσαν σε θρακικό τάφο από τον 4ο αιώνα π.Χ. με άπιστευτα καλά διατηρημένες τοιχογραφίες. Η πρώτη ακόμη περισκόπηση έδειξε ότι η καλλιτεχνική διακόσμηση είναι μοναδική, χωρίς να υπάρχει παρόμοια μεταξύ των προηγούμενων ανακαλυφθεισών εγκαταστάσεων αυτού του τύπου. Εντυπωσιακή είναι επίσης η αρχιτεκτονική του τύμβου, ο οποίος σε μέγεθος μοιάζει με τους πιο μεγάλους στη χώρα μας. Ο τύμβος βρίσκεται σε άμεση γειτνίαση με το χωριό και ξεχωρίζει ως ένα όμορφο λόφο. Το ύψος του τύμβου είναι περίπου 15 μ., και η διάμετρος του υπερβαίνει 70 μ. Από την ανατολική του περιφέρεια αρχίζει διάδρομο μήκους άνω των δεκατεσσάρων μέτρων που περνά διαδοχικά σε ένα ορθογώνιο και ένα στρογγυλό δωμάτιο.</p> <p><u>Το κτίριο έπαιξε το ρόλο ενός ποφού (ναού-μαρσολείου). Το μικρό ύψος της αίθουσας και οι δύο εισόδους επέβαλαν σε κάθε επισκέπτη να περάσει στο</u></p>
24	Μουσείο Θρακικής Τέχνης	χωριό Αλεξάνδροβο	<p>Το Θρακικό Μουσείο Τέχνης στην Ανατολική Ροδόπη, κοντά στο χωριό Αλεξάνδρουπολη, χτίστηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος της Ιαπωνικής Κυβέρνησης για την Πολιτιστική Επιχορήγηση. Η κατασκευή του μουσείου ξεκίνησε τον Φεβρουάριο του 2008 και εγκαινιάστηκε επίσημα στις 15 Μαΐου 2009 από τους Α.Ε. Πρίγκιπα και Πρίγκιπισσα Ακισίνο (τον Φουμχίτο και τη Νορίκο Ακισινόμια) και τον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας Γκεόργκι Παρβάνοφ.</p> <p>Το Μουσείο «Θρακική Τέχνη στην Ανατολική Ροδόπη» έχει συνολική έκταση 834 τ.μ. και βρίσκεται σε άμεση γειτνίαση με τον τύμβο με τον αρχικό τάφο. Ένα μέρος του κτιρίου έχει προοριστεί για την πλούσια έκθεση για το ποσό αντίγραφο του τάφου. Στο άλλο μέρος υπάρχει ένα σύγχρονο επιστημονικό ερευνητικό κέντρο με εργαστήρια, εξοπλισμένα με τον πιο σύγχρονο εξοπλισμό αποκατάστασης και συντήρησης. Το μουσείο έχει μία μεγάλη αποθήκη, καθώς και οπτικοακουστική αίθουσα για συνέδρια, στρογγυλά τραπέζια και θεματικές συναντήσεις που σχετίζονται με τη μελέτη του Θρακικού πολιτισμού.</p>

25	Τοποθεσία του Παναγυρίου του Ουζουντζόβο από τον 16ο έως τον 19ο αιώνα	χωριό Ουζουντζόβο, η πλατεία μπροστά από την εκκλησία	Το Παναγύρι στο χωριό Ουζουντζόβο απόκτησε μεγάλη φήμη και καθιερώθηκε ως η κορυφαία μεταξύ άλλων εκθέσεις όχι μόνο στα βουλγαρικά εδάφη, αλλά και σε ολόκληρη την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η ανάπτυξη της έκθεσης εννοήθηκε από διάφορους παράγοντες. Από τους αρχαίους χρόνους, μέσω Ουζουντζόβο είχε περάσει έναν ρωμαϊκό δρόμο. Η γειννίαση του οικισμού με τον ποταμό Έβρο, ο οποίος τότε ήταν πλωτός, συνέβαλε επίσης στην ανάπτυξη της περιοχής. Σημαντικό είναι επίσης το γεγονός ότι το Ουζουντζόβο βρίσκεται στο δρόμο που συνδέει την Ευρώπη και την Ασία, την Ανατολή και τη Δύση (τον σημερινό διεθνή δρόμο E80). Με την πάροδο του χρόνου, το Παναγύρι του Ουζουντζόβο έγινε κέντρο εμπορίου. Δεν ερχόταν μόνο Βούλγαροι έμποροι, αλλά και εκείνοι από την Ευρώπη και την Ασία, υπήρχε σημαντική συσσώρευση κεφαλαίων και τεράστιο κύκλο εμπορευμάτων. Το Παναγύρι του Ουζουντζόβο διήρκεσε σχεδόν δύο αιώνες. Με την έναρξη του ρωσοτουρκικού πολέμου απελευθέρωσης, έπαυσε να υπάρχει ως διεθνές εμπορικό κέντρο. Μετά την απελευθέρωση και τη διαίρεση των βουλγαρικών εδαφών σε δύο μέρη, το Πλόβντιβ έγινε πρωτεύουσα της Ανατολικής Ρωμυλίας. Σταδιακά η πόλη αναπτύχθηκε οικονομικά και πολιτιστικά. Στις 15 Αυγούστου του 1892, επί κυβερνήσεως Στέφαν Σαμπολόφ, εγκαινιάστηκε η Έκθεση της Φιλιππούπολης, η οποία είναι ο διάδοχος αυτής του Ουζουντζόβο.
26	Η εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου (η εκκλησία του Ουζουντζόβο)	χωριό Ουζουντζόβο	Η Κοίμηση της Θεοτόκου είναι η μεγαλύτερη εκκλησία σε χωριό στη Βουλγαρία, που με έναν εκληκτικό τρόπο συνδυάζει μέσα της στοιχεία του Χριστιανισμού και του Ισλάμ. Χτίστηκε ως χριστιανικός ναός το 1593 και καταστράφηκε από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στη θέση του υπήρχε τζαμί – μέρος τεράστιου καραβάν σαράι που σύμφωνα με τους χρονογράφους έμοιαζε με κάστρο, η κεντρική είσοδος του οποίου διατηρήθηκε μέχρι τις μέρες μας. Στις αρχές του 20ου αιώνα η Τουρκία επιστρέφει αυτή την περιοχή στη Βουλγαρία και από τότε αρχίζει η ανασυγκρότηση του τζαμιού και η μετατροπή του σε εκκλησία. Το 2007 ο ναός ανακαινίστηκε πλήρως από τον Δήμο Χάσκοβο. Κατά τη διάρκεια της αναστήλωσης ανακαλύφθηκαν δύο αρχαίες επιγραφές στην αραβική γλώσσα θρησκευτικού φιλοσοφικού περιεχομένου που ακόμα δεν έχουν επακριβώς χρονολογηθεί. Ανακαίνιστηκαν και όλες οι εικόνες και τοιχογραφίες. Ο μάστορας ζωγράφος Ουστά Νταρίν Μπόζκοφ από την πόλη Τριάβνα φιλοτέχνησε νέο ξύλινο εικονοστάσιο, το οποίο ως προς τις διαστάσεις του κατατάσσεται ανάμεσα στα τρία πλέον επιβλητικά στη χώρα. Εντοπισμακές είναι οι υαλογραφίες στα παράθυρα με σκηνές από τη ζωή της Μητέρας του Θεού.
27	Μεσαιωνικό φρούριο	χωριό Κλοκότνιτσα, Ασένοβα μαχαλά, 2 χλμ. νοτιοδυτικά	Λίγα άτομα γνωρίζουν το δεύτερο φρούριο του Ασέν Β', το οποίο βρίσκεται κοντά στο χωριό Κλοκότνιτσα, 5 χλμ. από το Χάσκοβο. Ακριβώς εδώ στις 9 Μαρτίου 1230 ο Τούρκος Ιβάν Ασέν Β' νίκησε τα στρατεύματα του βυζαντινού αυτοκράτορα Θεοδώρου Κομνηνού. Η νίκη έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της Βουλγαρίας και την απόκτηση πρόσβασης σε τρεις θάλασσες – τη Μαύρη, το Αιγαίο και την Αδριατική. Το φρούριο κτίστηκε σε ένα ξεχωριστό λόφο με ύψος 387 μ., ακριβώς στο κλειδίωμα των δύο ποταμών, δηλαδή στον τόπο όπου πιστεύεται ότι έχει γίνει η μάχη. Δυστυχώς, δεν έχει απομείνει σχεδόν τίποτα, μόνο τα μεσαιωνικά τείχη είναι εμφανή. Ωστόσο, η θέα από το λόφο είναι όμορφη, υπάρχουν 2 κίσσκια και συντριβάνια κατά μήκος της οικολογικής διαδρομής προς το φρούριο και ο τόπος έχει μεγάλη σημασία για την ιστορία της Βουλγαρίας.
28	Αγία πηγή και παρεκκλήσι της Αγίας Άννας	χωριό Τρακιέτς	Η ιστορία αυτού του αγίου τόπου ξεκινάει προ δύο αιώνων περίπου. Μία γυναίκα ήταν τυφλή εκ γενετής. Την παραμονή της Κοιμήσεως της Αγίας Άννας – 25 Ιουλίου, ο Κύριος έκανε την εμφάνισή του και είπε «Θα πάς στο Ελέχτσια (η παλαιά ονομασία του χωριού Τρακιέτς). Εκεί στο δάσος υπάρχει μια πέτρα απ' όπου πηγάζει νερό. Θα πάρεις από αυτό το νερό, θα πλύνεις τα μάτια σου, και θα βρεις το φως σου». Πήγε η γυναίκα και βρήκε την πηγή. Πέρασε όλη τη νύχτα εκεί πλύνοντας τα μάτια της. Την επόμενη μέρα βρήκε το φως της. Τότε ξεκίνησαν να χιτίζουν το παρεκκλήσι, που οι ντόπιοι ονόμασαν «Αγία Άννα» – προστάτισσα των γυναικών και των παιδιών, θεραπεύτρια και μητέρα της Παναγίας Θεοτόκου. Το παρεκκλήσι της Αγίας Άννας κοντά στο χωριό Τρακιέτς έχει χτιστεί αποκλειστικά από δωρεές και με τον κόπο των ανθρώπων, τους οποίους η ιαματική πηγή έχει βοηθήσει. Κοσμικοί απ' όλη τη Βουλγαρία αναζητούν ίαση στον αγίο αυτό τόπο. Το αθάνατο νερό από την αγία πηγή βοηθάει όχι μόνο στα προβλήματα της οράσεως – πολλά άτεκνα ζευγάρια αποκτούν πρώτο παιδί ύστερα από προσκόνημα στο παρεκκλήσι. Χιλιάδες άνθρωποι που υποφέρουν από διάφορους πόνους δέχονται ίαση από την Αγία Άννα. Το 2009 για να επισημάνει τον αγίο τόπο, ο δήμαρχος του Τρακιέτς Κρασμίρ Μπόιτσεβ, με δικά του χρήματα ανυψώνει σιδερένιο σταυρό ύψους 13 μέτρα. Κάθε χρόνο την ημέρα της Κοιμήσεως της Αγίας Άννας (25 Ιουλίου), ευγνώμονες άνθρωποι απ' όλη τη χώρα μαζεύονται στο παρεκκλήσι της αγίας πηγής, γίνετε ανιασμός και προσφέρεται κουρμπάνι.
29	Παραδοσιακό δωμάτιο	χωριό Κνιζόβνικ	Ένα παραδοσιακό δωμάτιο με περισσότερα από 100 εθνογραφικά εκθέματα άνοιξε για επισκέψεις το Μάρτιο του 2015 στο χωριό Κνιζόβνικ του Χάσκοβο. Η ιδέα ανήκει στη δήμαρχο Ζόρκα Νασκαλόβα και την γραμματέα του αναγνωστηρίου «Ιζγκρεβ 1900 – Κνιζόβνικ», Βάνια Πετκόβα. Το σπίτι βρίσκεται στο αναγνωστήριο και τα εκθέματα συλλέχθηκαν από τους κατοίκους του χωριού, οι οποίοι δόρισαν παραδοσιακά αντικείμενα χαρακτηριστικά για τον τοπικό τρόπο ζωής – φορεσιές, μουσικά όργανα, λάμπες αερίου, αγγεία, υφαντικό αργαλειό και διάφορα εργαλεία. Η συλλογή νέων αντικειμένων για το δωμάτιο συνεχίζεται, ενώ ήδη συντάχθηκαν φυλλάδια για την ιστορία του χωριού.
30	Ο Τουρμπές του Οσμάν Μπαμπά	χωριό Τεκέτο	"Ο τεκές (η λέξη προέρχεται από την τουρκική λέξη tekke) είναι μια μουσουλμανική μοναστική κοινότητα, ένα μοναστήρι, συνήθως ένα λειτουργικό συγκρότημα κτιρίων όπου η κεντρική θέση καταλαμβάνεται από ένα επιταθέσιο κτίριο - ένας τουρμπές που είναι τάφος/μυροαλείο (συνήθως συμβολικό) ενός αγίου. Ο τουρμπές Οσμάν Μπαμπά κοντά στο χωριό Τεκέτο του Δήμου του Χάσκοβο είναι ένα από τους τέσσερα παλαιότερους, μεγαλύτερους και πιο
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Σπήλαιο "Ιβάνοβα Ντούπκα ("Η Τρόπα του Ιβάν")	χωριό Κλοκότνιτσα	Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης, μήκος 10 μ και μετατόπιση 6 μ. Βράχος - ασβεστόλιθος.
2	Σπήλαιο "Ντιάντο Ντούλοβατα Ντούπκα ("Η Τρόπα του Παππού Ντούλο")	χωριό Νόβα Ναντζέντα	Ανακαλύφθηκε από τον παππού Ντούλο σε αναζήτηση εισόδου ρωμαϊκού νομισματοκοπείου. Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης, μήκος 134 μ και μετατόπιση 27 μ.
3	Σπήλαιο Μοντοαράκα	χωριό Νόβα Ναντζέντα του Δήμου του Χάσκοβο	Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης, μήκος 77 μ και μετατόπιση 13 μ.

4	Άλλος «Κενάνα»	πόλη Χάσκοβο	<p>«Κενάνα» είναι το μεγαλύτερο πάρκο στην επικράτεια του Δήμου Χάσκοβο (236,6 εκτάρια) και βρίσκεται βορειοανατολικά της πόλης. Το κύριο μέρος του είναι δασωμένο. Υπάρχουν πολλά είδη δέντρων εδώ. Ενδιαφέροντα από денτρολογική άποψη είναι «το μικρό και το μεγάλο ιούγιο», οι βιολογικοί κήποι με δέντρα και τριαντάφυλλα και ο «ξηρός ποταμός». Ένας ευρύς πεζόδρομος, μήκους 2,5 χιλιομέτρων, περνά μέσα από το πάρκο. Οδηγεί στο κέντρο της σύνθεσης του πάρκου - μια τεχνητή λίμνη και ένα εστιατόριο.</p> <p>Στο πάρκο υπάρχουν πολλά μπαρ, ξενοδοχεία, ποσίνες, θερινός κινηματογράφος, παιδική χαρά και αθλητικές εγκαταστάσεις.</p> <p>Εδώ υπάρχουν 8 καλά εξοπλισμένα γήπεδα τένις, με προπονητές, που είναι πολύ καλά για τένις και σκοούς. Στο «Κενάνα» βρίσκεται επίσης ο ζωολογικός κήπος της πόλης του Χάσκοβο, με έκταση 9 στρεμμάτων και μεγάλο αριθμό διάφορων ζωικών ειδών, καθώς και το φράγμα «Σίβατα Βοντά» (Το Γκρι Νερό).</p>
5	Προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» («Χρυσή πεδιάδα»)	χωριό Νόβα Ναντέζντα	<p>«Ζλάτο πολέ» κηρύχθηκε προστατευόμενη περιοχή το 2001. Περιλαμβάνει την παλιά κοίτη του Έβρου, η οποία έχει αποκοπεί από τον ποταμό στη δεκαετία του '50 του περασμένου αιώνα. Η προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» περιλαμβάνει λίμνες διαφόρων μεγεθών και βάλτους, καλαμιώνες και τόφες, νησιά και βοσκοτόπια. Αυτό είναι το μεγαλύτερο υγρότοπο φυσικό χαρακτήρα κατά μήκος του ποταμού Έβρου.</p> <p>Χαρακτηριστικά για την προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» είναι τα φτερωτά, κυρίως είδη υδρόβιων πτηνών. Στην προστατευόμενη περιοχή μπορούν να παρατηρηθούν το Νανοβοστηχτάρι, η Νερόκοτα, ο Μικροτσικνιάς, η Αλκούνη και πολλά άλλα. Για ορισμένα είδη η προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» είναι ένας σημαντικός χώρος διαχείμασης και ξεκούρασης κατά τη μετανάστευση. Εδώ, το χειμώνα, καταγράφηκαν έως και 2.000 άτομα του απειλούμενου με εξαφάνιση Μικροκάρβωνα πυγμαίου και αυτό καθορίζει την προστατευόμενη περιοχή ως υγρότοπο παγκόσμιας σημασίας. Άλλα τέτοια είδη είναι η Ευρωπαϊκή Βαλτόπαπια και η Ορτογομάνια. Ενδιαφέρουσες για τους ορνιθολόγους είναι ο Ήταυρος και η Βαλτόπαπια.</p> <p>Πριν από χρόνια, στην προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» μεταφέρθηκε ο λευκός κρίνος που περιλαμβάνεται στο Κόκκινο Βιβλίο, από ένα φυσικό ενδιαιτήμα του στην Ποπόβιτσα (επίσης παλιά κοίτη του ποταμού Έβρου) μεταφέρθηκε στην προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ». Η καλλιέργεια κρίνων αποτελεί μέρος του συνολικού προγράμματος αποκατάστασης της βιοποικιλότητας.</p> <p>Η περιοχή καλύπτει τμήματα των περιχωρών των χωριών Νόβα Ναντέζντα (του Δήμου Χάσκοβο), Μπροντ, Ράνοβο και Ζλάτο Πολέ (του Δήμου Ντιμίτροβγκραντ).</p>
6	Μποάζα (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Γκάρβανοβο	«Μποάζα» είναι το επίσημο όνομα του φαραγγιού του ποταμού Μπάνοκα.
7	Γάλανθος ο Χιονώδης (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Γκάρβανοβο, περιοχή «Ασένοβα Κρέποστ»	Ενδιαιτήμα του Γαλάνθου του Χιονώδη .
8	Ενδιαιτήμα δρυός της έμμιχου (Προστατευόμενη περιοχή)	Χωριό Ουζουνζτόβο, περιοχή Πλαμούντοε	Ενδιαιτήμα δρυός της έμμιχου.

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”